

Angela SECRIERU

GHIDUL ALESULUI LOCAL

- *Finanțe publice locale*
- *Procesul bugetar*
- *Autonomie financiară locală*
- *Bugetele locale*

Biblioteca IDIS „Viitorul”

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiativă
Sociale (IDIS) „Viitorul”
www.viitorul.org

Publicația respectivă a fost realizată în cadrul proiectului „Viitorul European al Municipiului Chișinău” implementat de IDIS „Viitorul” cu suportul financiar al Fundației Hanns Seidel.

This publication was developed within the project „European Future of the City of Chisinau” implemented by IDIS „Viitorul” with the financial support of the Hanns Seidel Foundation.

CUPRINS

Prefață	6
Acronime	9
1. Locul bugetelor UAT în sistemul bugetar național	11
2. Cadrul legal de reglementare a bugetelor UAT și a procesului bugetar local	15
3. Veniturile bugetelor UAT	16
4. Cheltuielile bugetelor UAT	26
5. Împrumuturile locale	30
6. Procesul bugetar asociat bugetelor UAT	31
7. Autonomia financiară și descentralizarea financiară	55
8. Bugetele în bază de performanță	60
Întrebări frecvente și răspunsuri	66
Bibliografie	74
Glosar	75
Anexe	77

CONTENT

Preface	8
Acronyms	9
1. The place of administrative-territorial units' budgets in the national budget system.....	11
2. The legal framework regulating administrative-territorial units' budgets and local budget process	15
3. Revenues of administrative-territorial units' budgets.....	16
4. Expenditures of administrative-territorial units' budgets	26
5. Local loans	30
6. Preparation, approval and execution of administrative-territorial units' budgets	31
7. Financial autonomy and financial decentralization	55
8. Performance based budgets	60
Frequent questions and answers	66
Bibliography	74
Glossary	75
Appendix	77

Introducere

După recente alegeri locale din vara anului 2011, realizarea acestui Ghid era mai mult decât necesară. Finanțarea unităților administrativ-teritoriale este cu certitudine un subiect delicat și foarte important atât pentru autoritățile locale, cât și pentru cele centrale. De aceea, noii aleși locali, în special primarii, își dau perfect seama că realizarea obiectivelor propuse în programul lor, dar în același timp ineficiența în activitate și nerealizarea proiectelor elaborate, ține în primul rând de capacitatea de a gestiona finanțele publice locale și atragerea investițiilor în localitate. Într-o etapă încă de consolidare a autonomiei locale în Republica Moldova, lucrarea de față vine în sprijinul autorităților publice locale pentru a contribui la creșterea eficienței activităților consiliilor locale și primăriilor.

Lipsa resurselor umane calificate și logistice, din actualele unități administrativ-teritoriale, într-o măsură oarecare, explică din ce considerente managementul financiar prestat de actualii lideri locali este încă slab și nu întotdeauna este la standardele existente. Presați de o agendă încărcată, noii aleși locali, nu de fiecare dată au timpul necesar să parcurgă atent și în detaliu legislația care ține de administrația publică în general și gestionarea finanțelor publice locale, în particular. Pentru a se documenta pe o serie de subiecte, care se referă la finanțele publice locale, noii aleși locali pot utiliza acest Ghid în sensul în care pot găsi interpretarea celor mai disputate proceduri și aspecte ce reglementează procesul bugetar la nivel local. Și încă un moment important. Pentru o monitorizare corectă și o evaluare temeinică a resurselor folosite este necesar ca practicile de cheltuire și de raportare a banilor să fie la nivelul standardelor de rigurozitate și transparenței descrise, cu lux de amănunte, în acest material.

Descentralizarea financiară - obiectivul spre care tind comunitățile noastre, în contextul integrării europene a Republicii Moldova, este văzută ca un factor decisiv în creșterea economică locală și stabilității. Din acest punct de vedere, în acest Ghid, noii aleși locali pot găsi suficientă informație pentru creșterea lor profesională.

Ghidul respectiv scris cu mult talent de Angela Secieru, un cunoscut expert IDIS „Viitorul” în domeniul finanțelor publice locale, vine în întâmpinarea aleșilor locali pentru aprofundarea înțelegerii procesului bugetar și formarea bugetelor performante.

Autorul descrie destul de inspirat și reușit procedurile legale, bunele practici dar în același timp și deficiențele care caracterizează activitatea financiară curentă ale unei unități administrativ teritoriale, astfel încât activitatea aleșilor locali să fie legală, eficientă și transparentă.

Sperăm că acest Ghid, care face parte din seria „Biblioteca IDIS Viitorul” lansată de instituția noastră în sprijinul autonomiei locale, să fie util și să contribuie la asigurarea suportului necesar pentru o activitate financiară eficientă, responsabilă și transparentă în administrația publică locală din Republica Moldova.

Liubomir CHIRIAC,
Director executiv,
IDIS „Viitorul”

Prefață

Comunitățile locale sunt delimitate teritorial din punct de vedere politic și administrativ, au autorități publice diferite de cele ale statului. Autonomia administrativă nu ar fi posibilă fără autonomia financiară, ultima, prin intermediul finanțelor publice locale, asigurându-i suportul material al funcționării.

Gestionarea eficientă a finanțelor publice poate ajuta administrațiile publice locale din Republica Moldova să-și transforme unitățile teritoriale într-un loc prielnic de trai și muncă. Cei mai mulți primari, consilieri și membri ai comunității cunosc serviciile publice pe care și le-ar dori dezvoltate în localitatea lor. Acest vis al unei comunități ideale este cunoscut ca fiind „viziunea” administrației publice locale. Una dintre cele mai mari responsabilități a unui primar / consilier local este elaborarea / aprobarea și monitorizarea regulată a bugetului unității administrativ-teritoriale care să ofere bani pentru a pune în aplicare viziunile formulate în strategiile locale de dezvoltare.

Rolul bugetelor locale și al documentelor bugetare s-a schimbat în mod semnificativ în ultimele două decenii. Bugetul local este perceput mai mult ca un instrument de promovare a responsabilității și a eficienței APL, decât ca un simplu mijloc de alocare a resurselor și de control al cheltuielilor.

Prin această lucrare sperăm ca sistemul de finanțe publice locale, bugetul local și procedurile bugetare asociate acestuia să devină mai accesibil și mai înțeles atât la nivelul autorităților executive, reprezentative și deliberative ale UAT, cât și grupurilor interesate.

Ghidul este conceput ca un îndrumar de referință în domeniul procedurilor bugetare aferente bugetelor UAT.

În paginile care urmează vă vom prezenta locul bugetelor UAT în sistemul bugetar național, cadrul legal de reglementare a bugetelor UAT și a procesului bugetar local, vom examina veniturile și cheltuielile bugetelor UAT, împrumuturile locale, vom prezenta modul în care se desfășoară procesul bugetar asociat bugetelor UAT, vom evidenția problemele legate de autonomia și descentralizarea financiară, vom argumenta necesitatea și importanța bugetelor în bază de performanță pentru creșterea eficienței sistemului bugetar local.

Sperăm că după ce veți citi aceste pagini, veți considera că Ghidul a meritat timpul Dumneavoastră.

Angela SECRIERU,
Doctor habilitat, profesor universitar,
Expert IDIS „Viitorul”

Introduction

After the election in the summer of 2011, the realization of this Guide was more than necessary. The financing of administrative territorial units is definitely a sensitive subject and very important to both the local authorities and central governments. Therefore, the new elected officials, in particular mayors, are perfectly aware that the achievement of proposed objectives in their program, at the same time the inefficiency in activity and the failure of project developed, is primarily the ability to manage local public finance and to attract investments in locality. In a further step to enhance the local autonomy in Republic of Moldova, the present material comes to support local public authorities to contribute to increasing efficiency of local councils and city halls.

Lack of qualified human resources and logistics, from the current administrative territorial units, in a certain extent, explains the reasons why the current financial management provided by the local leaders is still weak and is not always to existing standards. Pressed by a busy schedule, the new elected officials, do not always have the necessary time to go through carefully and in details the legislation related to local administration in general and local public finance management in particular. In order to get informed on a series of subjects related to local public finance, the new elected officials can use this Guide in the sense that they can find interpretation of the most disputed procedures and aspects governing the budgetary process at local level. And another important moment, for proper monitoring and sound evaluation of the resources used is necessary that spending and reporting practices of money to be at the level of standards of stringency and transparency described in details in this material.

Financial decentralization – the objective toward which our communities tend, in the context of Moldova' European integration is seen as a decisive factor in local economy growth and stability. From this point of view in this Guide, the new elected officials can find enough information for their professional growth.

The respective Guide has been written by Angela Secrieru, a noted expert from IDIS „Viitorul” in local public finance field, caters to local elected to deepen the understanding of budgetary process and formation of performant budgets.

The author describes quite inspired and successfully legal procedures, best practices and at the same time the deficiencies that characterize the current financial activity of a territorial administrative unit, so that the activity of local elected officials to be legal, efficient and transparent.

We hope that this Guide, which is part of „IDIS Viitorul Library”, launched by our institution in support of local autonomy, to be useful and to contribute to ensuring the necessary support for an efficient, accountable and transparent financial activity in local public administration in Moldova.

Liubomir CHIRIAC,
Executive Director,
IDIS „Viitorul”

Preface

Local communities are territorially delimited from political and administrative point of view, have different public authorities from the state. Administrative autonomy would not be possible without financial autonomy, the latter, through local public finance, ensuring material support of functioning.

Efficient management of local public finance can help local governments of Moldova to transform their territorial units in a favorable place to live and work. Most mayors, councilors and members of the communities know the public services which they would like to be developed in their locality. This dream of an ideal community is known as being „the vision” of local governments. One of the biggest responsibilities of a mayor/ local councilor is the development/ approval and regular monitoring of administrative-territorial unit budget to provide money to implement the visions set out in local development strategies.

The role of local budgets and budget documents have changed significantly in the last two decades. The local budget is seen more as a tool to promote accountability and efficiency of local governments, rather than as a simple way of resources allocation and control of expenditures.

Through this work we hope that local public finance system, the local budget and associated budgetary procedures become more accessible and understandable to both the level of executive authorities, deliberative and representative of ATU and stakeholders.

This guide is intended as a reference guideline in the field of budgetary procedures of ATU budgets.

In the following pages we will present the place of ATU budget in the national budget system, the legal framework of ATU budgets and local budget process, will examine the revenue and expenditures of ATU budget, local loans, will present how the budget process of associated budgets of ATU is carried out, we'll highlight the problems related to financial autonomy and decentralization, we'll argue the necessity and importance of budgets on the basis of performance for increasing the efficiency of local budget system.

We hope that after reading these pages, you will consider that the Guide was worth your time.

Angela SECRIERU,
Doctor habilitate, university professor,
IDIS „Viitorul” Expert

Acronime

APL	Administrația Publică Locală
BASS	Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BP	Buget bazat pe performanță
BS	Bugetul de Stat
CBTM / CCTM	Cadrul Bugetar (de Cheltuieli) pe Termen Mediu
CF	Codul Fiscal
DGF	Direcția Generală Finanțe
FAOAM	Fondurile Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală
FMI	Fondul Monetar Internațional
FPL	Finanțele Publice Locale
GFPL	Gestiunea Finanțelor Publice Locale
GFS	Statisticile Financiare Guvernamentale
LFPL	Legea privind Finanțele Publice Locale
MF	Ministerul Finanțelor
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
PIB	Produsul Intern Brut
UAT	Unitate administrativ-teritorială
UE	Uniunea Europeană
UTA	Unitate teritorială-autonomă

1

Locul bugetelor UAT în sistemul bugetar național

Bugetul public al Republicii Moldova, reprezentând un sistem unitar de bugete și fonduri – sistemul bugetar, cuprinde:

- a) bugetul de stat;
- b) bugetele unităților administrativ-teritoriale;
- c) bugetul asigurărilor sociale de stat;
- d) fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală.

Componentele bugetului public sunt autonome. Ele se elaborează și se aprobă distinct, iar din punct de vedere administrativ, titularii acestora au independență deplină. Aceste caracteristici sunt consfințite în *Constituția Republicii Moldova* (Titlul IV: Economia Națională și Finanțele Publice, Articolul 131: Bugetul public național).

În Republica Moldova, *Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar*¹, reglementează modul de elaborare, examinare, adoptare și executare a bugetului de stat, definește bugetele unităților administrativ-teritoriale, bugetul asigurărilor sociale de stat, fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Aceste patru componente ale Bugetului public își au propriile surse de venituri și cheltuieli. În scopul obținerii totalului cheltuielilor și veniturilor publice, aceste patru bugete sunt integrate și prezentate sub forma unui buget unificat – *Bugetul public național*.

Relațiile între aceste patru categorii de bugete pot fi urmărite cu ajutorul fig. 1.

Prin urmare, statul și instituțiile publice colectează și cheltuie bani din patru bugete diferite, dar integrate într-un fond comun – *Bugetul public național*. Cu toate acestea, Bugetul asigurărilor sociale de stat, Bugetele UAT și FAOAM pot obține, cel puțin o parte, din veniturile lor de la bugetul de stat sub formă de transferuri (fig. 1).

Toate cele patru bugete trec prin proceduri mai mult sau mai puțin similare de elaborare, examinare, aprobare și executare.

În țările democratice și economic dezvoltate, o parte importantă a activităților economico-sociale se desfășoară sub responsabilitatea administrativă, financiară și legală a autorităților locale. Gradul de implicare a autorităților locale în aceste activități diferă de la o țară la alta și depinde de tradițiile istorice și culturale, de contextul socio-politic din fiecare țară.

¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 19-20/197 din 27.03.1997

BUGETUL PUBLIC NAȚIONAL

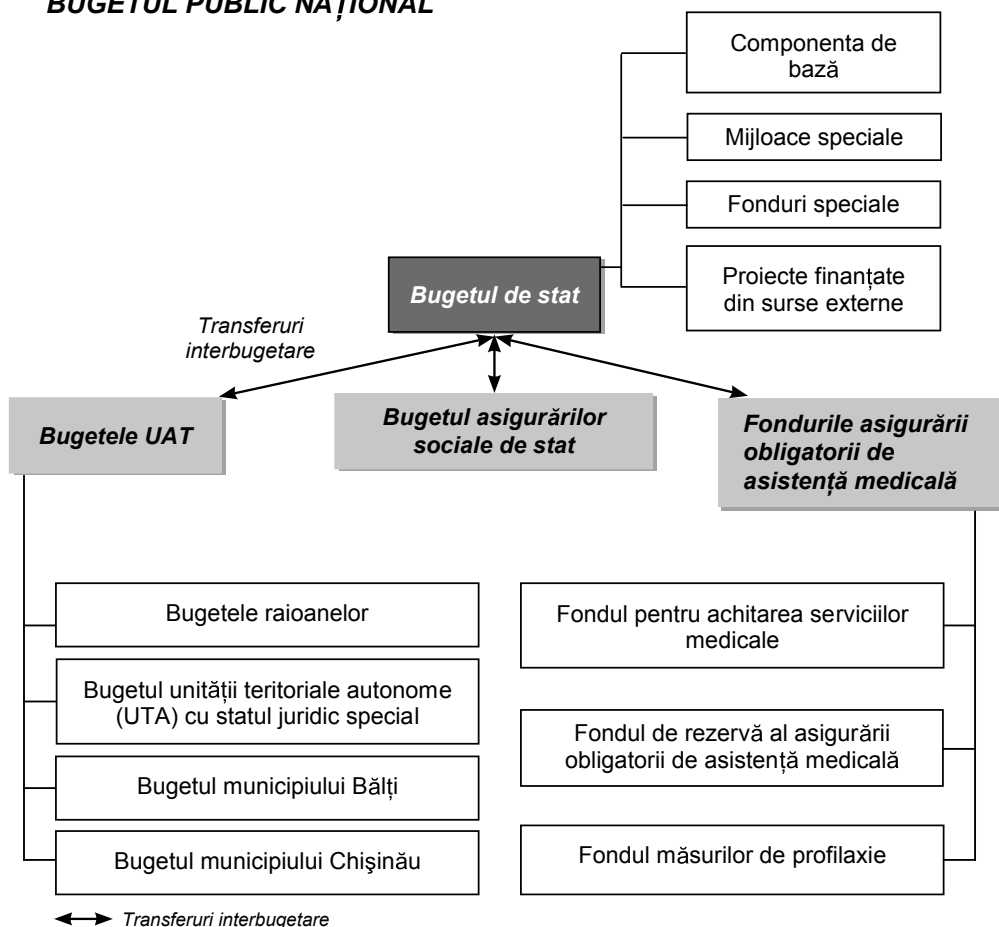

Fig. 1. Componentele bugetului public național

Totodată, motivația principală de a repartiza sarcinile statului asociate satisfacerii nevoilor publice între veriga centrală și cea locală a guvernării poate fi explicată prin raționamente de eficiență. Astfel, conform *teoremei descentralizării* (boxa din dreapta), funcțiile de impozitare, cheltuire și reglementare trebuie exercitate de nivelele inferioare ale guvernării, în cazul în care nu se poate argumenta convingător atribuirea lor unor nivele superioare ale acesteia. Prin urmare, autoritățile locale sunt capabile să mobilizeze și să administreze mai eficient resursele deoarece sunt mai bine plasate pentru a identifica în mod corespunzător prioritățile, nivelul obiectivelor și criteriile de performanță în producerea și furnizarea serviciilor publice.

Constituirea și repartizarea fondurilor bănești pe plan local se realizează la nivelul mai multor verigi, respectiv al bugetelor locale - sătești (comunale),

orașenești (municipale), raionale, a municipiului Chișinău, Bălți și unității teritoriale autonome cu statutul juridic special (UTA).

Bugetele locale constituie un element deosebit de important al bugetului public național.

În același timp, bugetele locale constituie veriga principală în ansamblul finanțelor locale, rolul cărora este de a furniza cetățenilor, prin intermediul autorităților locale, acele bunuri și servicii pe care aceștia nu și le pot procura de pe piața concurențială în cantitatea și calitatea corespunzătoare satisfacerii nevoilor lor.

După dimensiunea lor, Bugetele unităților administrativ-teritoriale reprezintă cea de-a treia constituentă a Bugetului public al Republicii Moldova (fig. 2).

„Teorema descentralizării” a lui Oates* (sau principiul subsidiarității)

Fiecare serviciu public trebuie furnizat de jurisdicția care controlează aria geografică minimă care ar internaliza beneficiile și costurile unei astfel de furnizări*.

* Oates W.E., *Fiscal Federalism*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1972.

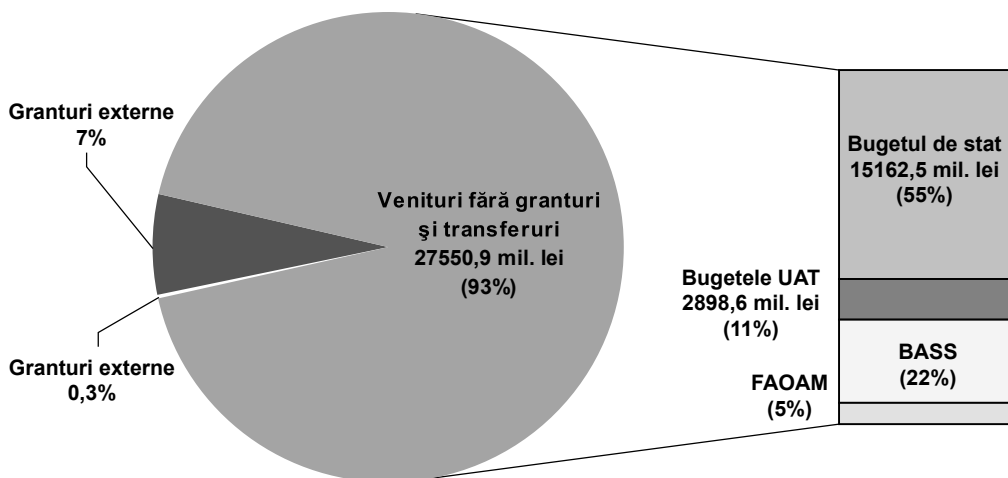

Fig. 2. Locul bugetelor unităților administrativ-teritoriale în bugetul public național, anul 2010

Sursa: elaborat în baza Informației Ministerului Finanțelor

Sistemul bugetelor unităților administrativ-teritoriale include (fig. 3):

► **bugetele raioanelor**, constituite din:

- bugetul raional, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sunt în competența raionului conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern;
- bugetele locale - bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor) din componența raionului;

► **bugetul unității teritoriale autonome cu statut juridic special**, constituit din:

- bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sunt în competența unității teritoriale autonome cu statut juridic special conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern;
- bugetele locale - bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor) din componența unității autonome cu statut juridic special.

► **bugetul municipiului Bălți**, constituit din:

- bugetul municipal, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sunt în competența municipiului conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern;
- bugetele locale - bugetele satelor (comunelor) din componența municipiului Bălți.

► **bugetul municipiului Chișinău**, constituit din:

- bugetul municipal, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sunt în competența municipiului conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern;
- bugetele locale - bugetele satelor (comunelor) și ale orașelor din componența municipiului Chișinău.

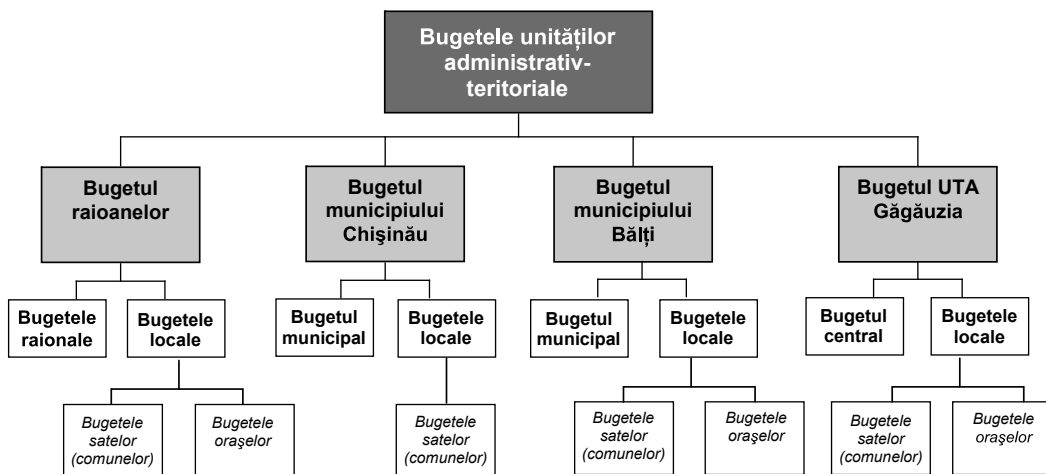

Fig. 3. Structura bugetelor UAT

Sursa: elaborat în baza Legii privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16.10.2003

Elaborarea, aprobarea și executarea Bugetelor UAT este reglementată de:

- *Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar*, nr. 847 din 24.05.96² (în prezent se află în proces de examinare și aprobare proiectul *Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale* elaborat în contextul reformei sistemului de management al finanțelor publice);
- *Legea privind administrația publică locală*, nr. 436 din 28.12.2006³;
- *Legea privind descentralizarea administrativă*, nr. 435 din 28.12.2006⁴;
- *Legea privind finanțele publice locale*, nr. 397-XV din 16.10.2003⁵;
- *Legea bugetară* din anul respectiv;
- *Codul Fiscal al Republicii Moldova*, nr. 1163-XIII, titlurile I-IX din 24.04.1997;
- *Hotărârea Guvernului nr. 82 din 24 ianuarie 2006 cu privire la elaborarea Cadrului de Cheltuieli pe termen mediu și a proiectului de buget*;
- *Hotărârea Guvernului nr. 688 din 10.06.2003 cu privire la structura și statele de personal ale primăriilor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor)*;
- *Hotărârea Guvernului nr. 689 din 10.06.2003 cu privire la organigrama și statele de personal ale aparatului președintelui raionului, direcțiilor, secțiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional*;
- *Hotărârea Guvernului nr. 998 din 20.08.2003 privind activitatea serviciului de colectare a impozitelor și taxelor locale din cadrul primăriei*;
- *Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014)*;
- *Ordinul Ministerului Finanțelor privind clasificarea bugetară*, nr. 32 din 30.03.2011;
- *Ordinul Ministerului Finanțelor despre aprobarea Regulamentului cu privire la gestionarea mijloacelor speciale ale instituțiilor publice finanțate de la buget*, nr. 94 din 31.12.2004;
- *Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea Normelor metodologice privind executarea de casă a mijloacelor bugetului public național prin Trezoreria de Stat a Ministerului Finanțelor*, nr. 98 din 28.11.2005;
- *Ordinul Ministerului Finanțelor referitor la Regulamentul cu privire la devizele de cheltuieli a instituțiilor publice și repartizarea pe luni a bugetelor unităților administrativ-teritoriale*, nr. 117 din 29.12.2007.

² Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 23.05.2005

³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35, din 09.03.2007

⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 029, din 02.03.2007

⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-253/996 din 19.12.2003

În ultimii ani au fost făcuți unii pași pentru conformarea cadrului legal existent în domeniul bugetelor locale la principiile și recomandările *Cartei europene a autonomiei locale*.

Conform *Cărții europene a autonomiei locale*, autoritățile administrației publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară, au dreptul la inițiativă în tot ceea ce privește administrarea treburilor publice locale, exercitându-și, în condițiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat.

În prezent, în procesul dezbaterilor publice se află proiectul *Strategiei Naționale de Descentralizare* care stabilește obiectivele și sarcinile pe termen imediat și mediu în vederea implementării priorității de descentralizare a puterii și asigurării autonomiei locale, în corespundere cu principiile Cartei Europene a Autonomiei Locale.

3

Veniturile Bugetelor unităților administrativ-teritoriale

Articolul 9 al *Cărții europene a autonomiei locale* conține principii și reguli de finanțare a autorităților administrației publice locale pentru ca acestea să fie cu adevărat autonome din punct de vedere financiar.

Carta europeană a autonomiei locale despre resursele financiare ale autorităților administrației publice locale (APL)

- ▶ Autoritățile APL au dreptul la resurse proprii, suficiente, de care pot dispune în mod liber în exercitarea atribuțiilor lor.
- ▶ Resursele financiare ale autorităților APL trebuie să fie proporționale cu competențele prevăzute de constituție sau de lege.
- ▶ Cel puțin o parte dintre resursele financiare ale autorităților APL trebuie să provină din taxele și impozitele locale, al căror nivel acestea au competența să îl stabilească în limitele legale.
- ▶ Sistemele de prelevare pe care se bazează resursele de care dispun autoritățile APL trebuie să fie de natură suficient de diversificată și evolutivă pentru a le permite să urmeze, pe cât posibil, evoluția reală a costurilor exercitării competențelor acestora.
- ▶ Protejarea UAT cu o situație mai grea din punct de vedere financiar necesită instituirea de proceduri de egalizare financiară sau de măsuri echivalente, desti-

nate să corecteze efectele repartiției inegale a resurselor potențiale de finanțare, precum și a sarcinilor fiscale care le incumbă. Asemenea proceduri sau măsuri nu trebuie să restrângă libertatea de opțiuni a autorităților administrației publice locale în sfera lor de competență.

- ▶ Autoritățile APL trebuie să fie consultate, de o manieră adecvată, asupra modalităților de repartizare a resurselor redistribuite care le revin.
- ▶ Subvențiile alocate UAT trebuie, pe cât posibil, să nu fie destinate finanțării unor proiecte specifice. Alocarea de subvenții nu trebuie să aducă atingere libertății fundamentale a politicilor autorităților APL în domeniul lor de competență.
- ▶ În scopul finanțării cheltuielilor lor de investiții, autoritățile APL trebuie să aibă acces, în conformitate cu legea, la piața națională a capitalurilor.

Unitățile administrativ-teritoriale din Republica Moldova își formează veniturile din următoarele surse (fig. 4):

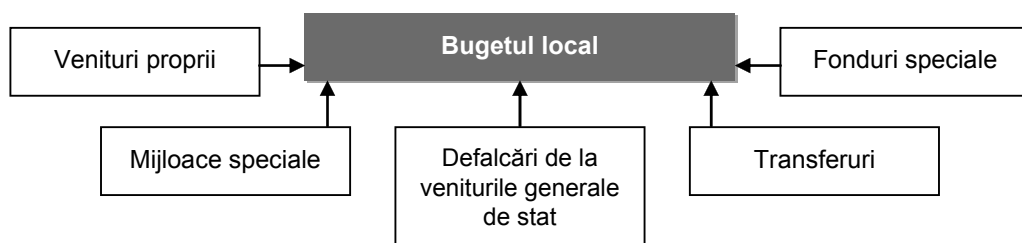

Fig. 4. Veniturile bugetelor unităților administrativ-teritoriale (UAT)

Veniturile proprii ale bugetelor UAT se formează din impozitele și taxele locale, prevăzute pe fiecare teritoriu în parte, în conformitate cu Codul fiscal și se virează direct și integral la bugetele respective.

Putem afirma că gradul de autonomie locală a unei comunități depinde, în mare măsură, de ponderea veniturilor realizate pe plan local comparativ cu alte surse de venituri ale bugetelor locale. Ideală ar fi situația dacă veniturile proprii ar acoperi cheltuielile efectuate în scopul satisfacerii nevoilor locale. În realitate acest lucru se întâmplă foarte rar.

Gradului de autonomie a APL la stabilirea veniturilor proprii poate fi evaluat cu ajutorul următorului tabel:

Tabelul 1. Clasificarea impozitelor și taxelor locale după gradul de autonomie locală

AUTONOMIE EXTINSĂ ÎN DOMENIUL VENITURILOR 	GUVERNELE SUBNAȚIONALE STABILESC COTA ȘI BAZA IMPOZABILĂ	CEL MAI ÎNALT GRAD DE AUTONOMIE ÎN DOMENIUL VENITURILOR PROVENITE DIN SURSE PROPRII. CEL MAI ADESEA SE REFERĂ LA PLĂȚILE ȘI TAXELE DE UTILIZATOR.
	Guvernele subnaționale stabilesc doar cota impozitelor și taxelor	Condiție necesară și suficientă pentru categorisirea în calitate de „venituri proprii” (piggybacking, armonizarea bazei fiscale/conformitate permisă)
	Guvernele subnaționale stabilesc rata impozitelor și taxelor, dar numai într-un cadru permis de guvernul central	O practică tipică este stabilirea ratei maxime
	Partajarea impozitelor, „despicarea” veniturilor central/local putând să fie modificată doar cu acordul guvernelor subnaționale	Poate rezulta în cazul când autoritatea locală colectează impozitele și taxele și le remite autorității centrale
	Partajarea veniturilor cu cote stabilite în mod unilateral de autoritatea centrală	Control din partea autorităților centrale în proporție de 100%; această categorie este o sursă de neînțelegere a ceea ce este venit central vs. Local (GFS consideră această categorie în calitate de impozite locale)
LIPSĂ DE AUTONOMIE LOCALĂ 	Guvernul central stabilește cota și baza impozabilă pentru veniturile guvernelor subnaționale	Poate însoți descentralizarea politică

Sursa: Ebel R. D., Taliercio R., *Subnational Tax Policy Design and Administration In Developing Economies*, prepared for the World Bank Poverty Reduction and Economic Development Thematic Group, April 2009.

În continuare vom examina fiecare impozit și taxă locală din portofoliul fiscal al APL din Republica Moldova.

1) Impozitul pe bunurile imobiliare. Conform CF impozitul pe bunurile imobiliare este „impozit local care reprezintă o plată obligatorie la buget de la valoarea bunurilor imobiliare”. CF stabilește cota maxima a impozitului („cota ad valorem în procente din baza impozabila a bunurilor imobiliare, stabilita în CF, care poate sa difere de cota concreta a impozitului”. Totodată, conform CF, autoritatea APL poate stabili cota concretă a impozitului („cota ad valorem în procente din baza impozabila a bunurilor imobiliare, stabilita de către autoritatea reprezentativa a APL la adoptarea bugetului UAT respective”).

Principalele elemente ale impozitului pe bunurile imobiliare sunt prezentate în tabelul 2.

Tabelul 2. Elementele impozitului pe bunurile imobiliare reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cotele
<p>Subiecți ai impunerii sunt persoanele juridice și persoanele fizice rezidenți și nerezidenți ai RM:</p> <p>a) proprietarii bunurilor imobiliare de pe teritoriul RM;</p> <p>b) deținătorii drepturilor patrimoniale (drepturilor de posesie, de gestiune și/sau de folosință) asupra bunurilor imobiliare de pe teritoriul RM ce se află în proprietatea publică a statului sau în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale și arendașii care arendează un bun imobiliar agricol proprietate privată, dacă contractul de arenda nu prevede altfel. Pentru bunurile imobiliare ale autorităților publice și ale instituțiilor finanțate de la bugetele de toate nivelurile, transmise în arenda sau locațiune, subiecți ai impunerii sunt arendașii sau locatarii.</p>	<p>Bunurile imobiliare, inclusiv terenurile (terenuri cu destinație agricolă, terenuri destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor și terenurile cu alte destinații speciale) din intravilan sau din extravilan, cladirile, construcțiile, apartamentele și alte încăperi izolate, inclusiv bunurile imobiliare aflate la o etapă de finalizare a construcției de 50% și mai mult, ramașe nefinisate timp de 3 ani după începutul lucrărilor de construcție.</p>	<p>Baza impozabilă a bunurilor imobiliare constituie valoarea estimată a acestor bunuri.</p>	<p>a) pentru bunurile imobiliare cu destinație locativă (apartamente și case de locuit individuale, terenuri aferente acestor bunuri) din municipii și orase, inclusiv din localitățile aflate în componența acestora, cu excepția satelor (comunelor); pentru garajele și terenurile pe care acestea sînt amplasate, loturile întovăririlor pomicole cu sau fără construcții amplasate pe ele:</p> <ul style="list-style-type: none"> – cota maximă – 0,25% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare; – cota minimă – 0,02% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare. <p>Cota concretă se stabilește anual de către autoritatea reprezentativă a APL;</p> <p>b) pentru bunurile imobiliare cu altă destinație decît cea locativă sau agricolă, inclusiv exceptînd garajele și terenurile pe care acestea sînt amplasate și loturile întovăririlor pomicole cu sau fără construcții amplasate pe ele</p> <ul style="list-style-type: none"> – 0,1% din baza impozabilă a bunurilor imobiliare.

Codul fiscal, la articolul 283, prevede scutirile de impozit. În același timp, CF reglementează scutirea de impozit acordată de autoritățile APL.

II) Taxele locale. Articolul 6 al Codului fiscal nr. 1163-XIII din 24.04.1997 (CF) definește impozitul, acesta fiind „o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu

ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată”. La rândul ei, taxa este „o plata obligatorie cu titlu gratuit, care nu este impozit”. În același timp, art. 288 al titlului VII al CF definește taxa locală ca fiind „o plată obligatorie efectuată la bugetul unității administrativ-teritoriale”, pentru ca în articolul 289 să fie prezentată componența sistemului de taxe locale.

CF stabilește pentru taxele locale cota maxima a taxei locale („cota ad valorem în procente din baza impozabila a obiectului impunerii ori suma absoluta”). Totodată, autoritățile APL pot stabili cota concretă a taxei locale („cota ad valorem în procente din baza impozabila a obiectului impunerii ori suma absoluta, stabilita de autoritatea APL la adoptarea bugetului UAT respective, dar care nu poate fi mai mare decât cota maxima stabilita conform CF”).

În ceea ce privește taxele locale, CF determină procedura și principiile stabilirii, modificării și anulării taxelor locale, cotele lor maxime, modul lor de plată, criteriile de acordare a înlesnirilor fiscale.

Sistemul taxelor locale reglementate de CF include:

- a) taxa pentru amenajarea teritoriului;
- b) taxa de organizare a licitațiilor și loterilor pe teritoriul UAT;
- c) taxa de plasare (amplasare) a publicității (reclamei).
- d) taxa de aplicare a simbolicii locale;
- e) taxa pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii de deservire socială;
- f) taxa de piață;
- g) taxa pentru cazare;
- h) taxa balneară;
- i) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, orașelor și satelor (comunelor);
- j) taxa pentru parcare;
- k) taxa de la posesorii de câini;
- l) taxa pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale.

III) Taxele pentru resursele naturale sunt reglementate de titlul VIII al Codului fiscal nr. 1163-XIII din 24 aprilie 1997 (CF). Taxele pentru resursele naturale reprezintă o componentă a sistemului de impozite și taxe locale (pentru nivelul II al administrației publice locale: raioane, m. Chișinău și m. Bălți, unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special – Găgăuzia).

Articolul 300 al CF prevede că sistemul taxelor pentru resursele naturale include:

- a) taxa pentru apă;
- b) taxa pentru efectuarea prospecțiunilor geologice;
- c) taxa pentru efectuarea explorărilor geologice;
- d) taxa pentru extragerea mineralelor utile;
- e) taxa pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile;
- f) taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile;
- g) taxa pentru lemnul eliberat pe picior.

Tabelele din Anexă conțin elementele și modalitatea de calcul a impozitelor și taxelor locale.

IV. Impozitul privat. Legea bugetară anuală reglementează impozitul privat, acesta reprezentând "o plată unică ce se percepe la efectuarea tranzacțiilor cu bunuri proprietate publică în procesul privatizării, indiferent de tipul mijloacelor folosite". Cota impozitului privat se stabilește la 1% din valoarea de achiziție a bunurilor proprietate publică supuse privatizării, inclusiv din valoarea acțiunilor supuse privatizării. Impozitul privat se achită până la semnarea contractului de vânzare-cumpărare și se virează la bugetul de stat sau la bugetul unității administrativ-teritoriale în funcție de apartenența bunului.

V. Taxa pentru patenta de întreprinzător. Taxa pentru patentă este reglementată prin Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr. 93 din 15.07.1998. Conform legii „impunerea fiscală a titularului patentei se efectuează sub formă de taxă pentru patentă, care include impozitul pe venit, taxele pentru resursele naturale, taxa pentru unitățile comerciale și/sau unitățile de deservire socială, taxa pentru amenajarea teritoriului”. Taxa lunară pentru patentă este prevăzută în anexa la Legea cu privire la patenta de întreprinzător și se percepe în cuantumul stabilit pentru localitatea unde se va desfășura activitatea de întreprinzător. Taxa pentru patentă se achită la contul bugetului local, o dată cu primirea patentei, în cuantum corespunzător termenului minim de valabilitate a patentei.

Un efect important asupra volumului și structurii veniturilor proprii îl poate avea *procesul de descentralizare*.

Mijloacele speciale reprezintă veniturile instituției publice obținute de la efectuarea lucrărilor și prestarea serviciilor contra plată, precum și din donațiile, sponsorizările și din alte mijloace bănești intrate legal în posesia instituției publice. Lista lucrărilor și serviciilor contra plată, efectuate și prestate de instituțiile publice, mărimea taxelor la servicii, modul și direcțiile de utilizare a mijloacelor speciale pe tipuri se stabilesc de către autoritățile APL conform competenței lor.

Fondurile speciale. Autoritățile APL pot constitui fonduri speciale pentru susținerea unor programe de interes local. Fondurile speciale pot fi formate din: (i) depunerile benevole ale persoanelor juridice și fizice pentru soluționarea

problemelor de interes local și (ii) veniturile provenite din desfășurarea loteriilor locale, concursurilor și altor măsuri organizate de autoritățile APL. Sursele de formare a fondurilor speciale și destinația lor se aprobă de către autoritățile reprezentative și deliberative ale unităților administrativ-teritoriale. Mijloacele obținute în conformitate cu prezentul articol se virează integral la un cont special al autorității administrației publice locale în trezorerie.

Celelalte două componente ale veniturilor bugetelor locale și anume – defalcările de la veniturile generale de stat și transferurile – formează categoria de *venituri locale provenite de la nivel central*.

Veniturile provenite de la nivel central al guvernării au ca principal obiectiv corectarea unor dezechilibre care intervin pe plan local atât *vertical* (nivelul impozitelor și taxelor locale nu acoperă cheltuielile necesare furnizării serviciilor publice), dar și *orizontal* deoarece nu toate colectivitățile locale au același potențial financiar, deși toate au obligația de a oferi servicii echivalente din punct de vedere calitativ și cantitativ.

Legea privind finanțele publice locale recunoaște două categorii principale de venituri provenind de la nivelul central:

- defalcări, conform normativelor procentuale de la veniturile generale de stat
- transferuri.

Defalcările de la veniturile generale de stat corespund așa numitului sistem de partajare a taxelor și impozitelor între diferitele niveluri de guvernare. Sistemul de repartizare a acestor sume este stabilit la nivel central, autoritățile locale neavând practic nici un control asupra cuantumului lor. De regulă, există criterii clare de repartizare, dar de multe ori se negociază.

Transferurile reprezentând mijloace financiare alocate cu titlu definitiv și în sumă absolută sunt de două tipuri:

Fondul de susținere financiară a UAT se formează din:

- alocații aprobate anual în bugetul de stat;**
- defalcări efectuate de UAT ale căror venituri bugetare depășesc cu 20% nivelul mediu de cheltuieli bugetare pentru un locuitor pe teritoriul respectiv*.**

* *Legea privind finanțele publice locale*, Capitolul II, articolul 10.

- transferuri din contul fondului de susținere financiară a UAT, pentru nivelarea posibilităților financiare ale acestora;
- transferuri cu destinație specială, pentru exercitarea funcțiilor suplimentare delegate de Guvern.

Transferuri din contul fondului de susținere financiară a unităților administrativ-teritoriale. Fondul de susținere financiară a unităților administrativ-teritoriale se formează din:

- alocațiile aprobate anual în bugetul de stat;

- defalcările efectuate de către UAT ale căror venituri bugetare depășesc cu 20% nivelul mediu de cheltuieli bugetare pentru un locuitor pe teritoriul respectiv.

LFPL stabilește următoarea modalitate de calculare a transferurilor:

a) pentru fiecare grupă de cheltuieli aparate se calculează cheltuielile publice ce revin în medie la un locuitor, care, în anul bugetar următor, conform normelor legale, urmează a fi suportate de către UAT (c). Cheltuielile bugetare medii pentru un locuitor se calculează anual pentru fiecare grupă de cheltuieli la etapa elaborării prognozei macroeconomice pe anul bugetar următor;

b) pentru UAT care, conform normelor legale, suportă cheltuieli specifice, se aplică coeficientul de corectare a cheltuielilor medii pentru un locuitor (f);

c) în baza prevederilor art. 5 din LFPL, cu excepția taxelor locale, aplicate în condițiile legii de către consiliile locale, încasărilor de mijloace speciale obținute din executarea lucrărilor, prestarea serviciilor sau din alte activități desfășurate contra plată de către instituțiile publice finanțate de la buget și transferurilor de la alte bugete, se prognozează **baza fiscală** a fiecărei unități administrativ-teritoriale;

d) în baza prognozei bazei fiscale, se calculează cota veniturilor ce revin pentru un locuitor din fiecare teritoriu (v);

e) diferența dintre suma cheltuielilor medii pentru un locuitor din fiecare UAT (Y_c) și cota veniturilor pentru un locuitor din teritoriul respectiv constituie suma transferurilor ce revin unui locuitor (t):

$$t = Y_c f - v;$$

f) înmulțind suma transferurilor ce revin unui locuitor la numărul total de locuitori din teritoriul respectiv (n), se calculează volumul transferurilor pentru fiecare unitate administrativ-teritorială (T):

$$T = t n.$$

UAT în care cota veniturilor, ce revin unui locuitor, depășește suma cheltuielilor medii pentru un locuitor cu 20% (v cu $20\% > Y_c f$) transferă în fondul de susținere financiară a UAT suma veniturilor ce depășesc cu 20% necesitățile minime de cheltuieli ale UAT respective.

Acest sistem de susținere financiară a UAT se aplică și la stabilirea sumei transferurilor de la bugetul unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și de la bugetul municipal Bălți la bugetele locale.

Transferuri cu destinație specială. Transferurile cu destinație specială se prevăd în legea bugetară anuală și în alte acte normative și pot fi alocate bugetelor unităților administrativ-teritoriale în caz de:

a) delegare de către Guvern a unor funcții suplimentare autorităților administrației publice locale;

b) adoptare de acte legislative și alte acte normative a căror aplicare necesită mijloace bugetare suplimentare pentru compensarea unor venituri ratate ale bugetelor UAT, modificarea organizării administrativ-teritoriale etc.

Pornind de la aceste surse de venituri, legislația stabilește **repartizări stricte ale veniturilor între bugetele UAT**.

Astfel, veniturile bugetelor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiilor Bălți și Chișinău) se formează din sursele indicate în tabelul 2.

Tabelul 2

Veniturile bugetelor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiilor Bălți și Chișinău) se formează din:
1) încasări directe și integrale ale următoarelor tipuri de impozite, taxe și alte venituri:
impozitele și taxele locale aplicate, în conformitate cu legislația, de către consiliile locale;
impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
impozitul pe bunurile imobiliare;
taxa pentru patenta de întreprinzător;
încasări din arenda terenurilor și locațiunea bunurilor domeniului privat al unității administrativ-teritoriale;
alte venituri prevăzute de legislație
2) defalcări de la următoarele tipuri de venituri generale de stat:
impozitul pe venitul persoanelor juridice din teritoriul unității administrativ-teritoriale respective;
impozitul pe venitul persoanelor fizice;
3) transferuri de la bugetul unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și de la bugetul municipal Bălți, prevăzute în legea FPL;
4) mijloace speciale;
5) fonduri speciale.

Sursa: Legea privind finanțele publice locale

Sursele de formare a veniturilor bugetelor raionale sunt cele conținute în tabelul 3.

Tabelul 3

Veniturile bugetelor raionale se formează din:
1) încasări directe și integrale ale următoarelor tipuri de impozite, taxe și alte venituri:
impozitul pe venitul persoanelor fizice;
impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
taxele pentru resursele naturale;
plata pentru perfectarea actelor notariale de către secretarul consiliului raional;

alte venituri prevăzute de legislație;
2) defalcări de la următoarele tipuri de venituri generale de stat:
impozitul pe venitul persoanelor juridice din teritoriul unității administrativ-teritoriale respective - 100 %;
taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova” - 50%;
3) transferuri de la bugetul de stat prevăzute în legea FPL;
4) mijloace speciale;
5) fonduri speciale.

Sursa: Legea privind finanțele publice locale

Tabelul 4 prezintă sursele de formare a veniturilor bugetului central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special.

Tabelul 4

Veniturile bugetului central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special se formează din:
1) încasări directe și integrale ale următoarelor tipuri de impozite, taxe și alte venituri:
impozitul pe venitul persoanelor fizice
impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
taxele pentru resursele naturale;
alte venituri prevăzute de legislație;
2) defalcări de la următoarele tipuri de venituri generale de stat:
impozitul pe venitul persoanelor juridice din teritoriul unității teritoriale autonome cu statut juridic special - 100 %;
taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse și la serviciile prestate pe teritoriul unității teritoriale autonome cu statut juridic special - cel puțin 10%;
taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova - 50%;
accizele la mărfurile supuse accizelor, fabricate pe teritoriul unității teritoriale autonome cu statut juridic special – cel puțin 50%;
3) transferuri de la bugetul de stat prevăzute la art.10 și art.11 din legea FPL;
4) mijloace speciale;
5) fonduri speciale.

Sursa: Legea privind finanțele publice locale

Sursele de formare a veniturilor bugetelor municipale Bălți și Chișinău sunt cele conținute în tabelul 5.

Tabelul 5

Veniturile bugetului municipal Bălți și bugetului municipal Chișinău se formează din:
1) încasări directe și integrale ale următoarelor tipuri de impozite, taxe și alte venituri:
impozitele și taxele locale aplicate, în conformitate cu legislația, de către consiliul municipal;
impozitul pe venitul persoanelor fizice;
impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
taxele pentru resursele naturale;
impozitul pe bunurile imobiliare;
taxa pentru patenta de întreprinzător;
veniturile din vânzarea terenurilor ce aparțin domeniului privat al municipiului Chișinău și municipiului Bălți, conform legislației;
încasările din vânzarea bunurilor confiscate (conform apartenenței patrimoniului);
alte venituri prevăzute de legislație;
2) defalcări de la următoarele tipuri de venituri generale de stat:
impozitul pe venitul persoanelor juridice din teritoriul unității administrativ-teritoriale respective - 50%;
taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova - 50%;
3) transferuri de la bugetul de stat prevăzute în legea FPL;
4) mijloace speciale
5) fonduri speciale

Sursa: Legea privind finanțele publice locale

Autoritatea reprezentativă și deliberativă a UAT poate decide constituirea unui **fond de rezervă** în mărime de cel mult 2% din volumul cheltuielilor bugetului ei. Utilizarea fondului de rezervă se face în baza regulamentului de utilizare a fondurilor de rezervă, aprobat de către autoritatea reprezentativă și deliberativă.

4

Cheltuielile Bugetelor unităților administrativ-teritoriale

Legea privind finanțele publice locale, în baza Legii privind administrația publică locală, delimitează competențele asociate efectuării cheltuielilor publice între bugetele UAT.

Astfel, **de la bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiilor Bălți și Chișinău) sunt finanțate cheltuielile ce țin de:**

Tabelul 6

- amenajarea teritoriului și urbanistică
- construcția și întreținerea, în limitele localității, a drumurilor, străzilor, podurilor locale
- construcția, întreținerea și exploatarea sistemelor de alimentare cu apă, de canalizare, de epurare a apei, salubritatea localității, gestionarea deșeurilor de producție și menajere
- acordarea de asistență socială populației în partea ce nu intră în competența altor autorități
- întreținerea instituțiilor de învățământ preșcolar, primar, gimnazial, mediu de cultură generală, liceal și complementar (extrașcolar), altor instituții de învățământ care deservește populația localității respective
- întreținerea instituțiilor de cultură și desfășurarea activităților publice în domeniul culturii (căminelor și caselor de cultură, altor așezăminte de culturalizare)
- întreținerea bibliotecilor și muzeelor
- cultura fizică și sport
- apărarea împotriva incendiilor
- întreținerea parcurilor și a spațiilor verzi, a cimitirelor
- îndeplinirea unor măsuri privind activitatea administrativ-militară conform legislației
- executarea hotărârilor judecătorești prin care autoritatea administrației publice locale este obligată să efectueze anumite plăți
- activitatea autorității executive
- întreținerea altor instituții și desfășurarea altor activități atribuite, conform legislației, autorităților administrației publice locale de nivelul întâi

Cheltuielile pentru retribuirea muncii, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii la bugetul asigurărilor sociale de stat; primele de asigurare obligatorie de asistență medicală pentru angajații instituțiilor de învățământ preșcolar, primar, gimnazial, mediu de cultură generală, liceal, de cultură și desfășurarea activităților publice în domeniul culturii, bibliotecilor, se efectuează din contul transferurilor cu destinație specială către bugetele locale de la bugetul unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea.

De la **bugetele raionale sînt finanțate cheltuielile** prezentate în tabelul 7:

Tabelul 7

- construcția și întreținerea drumurilor de interes raional;
- construcția obiectivelor publice de interes raional;
- întreținerea instituțiilor de învățământ liceal, secundar profesional, școlilor-internat, gimnaziilor-internat cu regim special, de activitatea metodică în domeniul învățământului;
- acordarea de asistență socială și întreținerea instituțiilor din domeniul asistenței sociale;
- coordonarea și desfășurarea activităților sportive și a altor activități pentru tineret;

- întreținerea teatrelor, televiziunii publice locale;
- asigurarea ordinii publice;
- coordonarea, organizarea și supravegherea, în limitele competenței, a activităților administrativ-militare;
- executarea hotărârilor judecătorești prin care autoritatea APL este obligată să efectueze anumite plăți;
- activitatea autorității executive și a direcțiilor subordonate consiliului raional respectiv;
- întreținerea altor instituții și desfășurarea altor activități atribuite, conform legislației, autorităților administrației publice ale raioanelor.

Tabelul 8 conține cheltuielile finanțate de la bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special:

Tabelul 8

- construcția și întreținerea drumurilor pentru unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special;
- construcția obiectivelor publice pentru unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special;
- întreținerea instituțiilor de învățământ liceal, cu excepția celor de competența UAT de nivelul întâi, instituțiilor de învățământ secundar profesional, școlilor-internat, gimnaziilor-internat cu regim special, activitatea metodică în domeniul învățământului;
- acordarea de asistență socială și întreținerea instituțiilor din domeniul asistenței sociale;
- coordonarea și desfășurarea activităților sportive și a altor activități pentru tineret;
- întreținerea teatrelor, televiziunii publice locale;
- asigurarea ordinii publice;
- coordonarea, organizarea și supravegherea, în limitele competenței, a activităților administrativ-militare;
- executarea hotărârilor judecătorești prin care autoritatea APL este obligată să efectueze anumite plăți;
- activitatea autorității executive și a direcțiilor subordonate autorității reprezentative și deliberative respective;
- întreținerea altor instituții și desfășurarea altor activități atribuite UTA cu statut juridic special.

De la bugetul municipal Bălți și bugetul municipal Chișinău sunt finanțate cheltuielile incluse în tabelul 9:

Tabelul 9

- amenajarea teritoriului și urbanistică;
- construcția și întreținerea, în limitele localității, a drumurilor, străzilor și podurilor;
- construcția obiectivelor publice de interes municipal;

- construcția, întreținerea și exploatarea sistemelor de alimentare cu apă, de canalizare, de epurare a apei, salubritatea localității;
- acordarea de asistență socială populației, întreținerea instituțiilor din domeniul asistenței sociale, în partea ce nu intră în competența altor autorități;
- construcția de locuințe pentru păturile socialmente vulnerabile ale populației și pentru alte categorii de locuitori prevăzute de legislația în vigoare, exploatarea fondului locativ municipal;
- întreținerea instituțiilor de învățământ preșcolar, primar, gimnazial, mediu de cultură generală, liceal și complementar (extrașcolar), instituțiilor de învățământ secundar profesional, școlilor-internat, gimnaziilor-internat cu regim special, activitatea metodică în domeniul învățământului;
- întreținerea instituțiilor de cultură și desfășurarea activităților publice în domeniul culturii (căminelor și caselor de cultură, altor așezăminte de culturalizare);
- întreținerea bibliotecilor și muzeelor;
- cultura fizică și sport;
- apărarea împotriva incendiilor;
- întreținerea cimitirelor;
- întreținerea expozițiilor, teatrelor, televiziunii publice;
- asigurarea ordinii publice;
- coordonarea, organizarea și supravegherea, în limitele competenței, a activităților administrativ-militare;
- executarea hotărârilor judecătorești prin care autoritatea APL este obligată să efectueze anumite plăți;
- activitatea autorității executive a municipiului și a direcțiilor subordonate autorităților reprezentative și deliberative respective;
- întreținerea altor instituții și desfășurarea altor activități atribuite autorităților administrației publice ale municipiilor.

Bugetele unităților administrativ-teritoriale: deficitare, excedentare sau echilibrate?

Spre deosebire de Bugetul de stat și Bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele anuale ale UAT nu pot fi aprobate și executate cu deficit bugetar. Regula echilibrului bugetar nu este aplicată în cazul bugetelor UAT numai în cazul angajării de împrumuturi și implicării în vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică a UAT.

Dacă veniturile nu sunt încasate în mărimea sumei aprobate, autoritatea APL este obligată să reducă cheltuielile pentru a încheia anul bugetar cu un buget echilibrat.

Conform Legii privind finanțele publice locale (art. 13 și 14) autoritățile executive ale UAT2 și ale m. Bălți pot contracta împrumuturi pentru cheltuieli curente și de capital.

Împrumuturi pentru cheltuieli curente. Autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și ale municipiului Bălți, în baza deciziilor autorităților reprezentative și deliberative respective, pot angaja împrumuturi pentru cheltuieli curente, cu scadență în același an bugetar, de la bugetul de stat, de la instituțiile financiare și de la alți creditori atât din țară, cât și de peste hotare.

Volumul total al împrumuturilor pentru cheltuieli curente, cu scadență în același an bugetar, nu trebuie să depășească 5% din totalul veniturilor aprobate (rectificate) ale bugetului unității administrativ-teritoriale căreia i se acordă împrumutul, aceasta fiind o condiție obligatorie pentru angajarea împrumuturilor.

Împrumuturi pentru cheltuieli de capital. Autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale atât de nivelul întâi, cât și de nivelul al doilea, în baza deciziilor autorităților reprezentative și deliberative respective, au dreptul să contracteze împrumuturi pe termen scurt și pe termen lung pentru cheltuieli de capital de la instituțiile financiare și de la alți creditori atât din țară, cât și de peste hotare.

Autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și ale municipiului Bălți, în baza deciziilor autorităților reprezentative și deliberative respective, au dreptul să acorde autorităților administrației publice locale de nivelul întâi din subordine, precum și întreprinderilor municipale, garanții pentru împrumuturi pentru cheltuieli de capital de la instituțiile financiare și de la alți creditori atât din țară, cât și de peste hotare.

Documentele care se perfectează la contractarea sau garantarea unui împrumut pe termen scurt sau pe termen lung pentru cheltuieli de capital trebuie să includă clauze prin care autoritatea executivă a unităților administrativ-teritoriale și autoritatea reprezentativă și deliberativă respectivă se obligă să ramburseze împrumutul, să plătească dobânzile aferente acestui împrumut (în cazul în care contractul de împrumut prevede achitarea dobânzilor) și să onoreze garanția acordată numai din veniturile bugetului respectiv.

Autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și ale municipiului Bălți, la decizia autorităților reprezentative și deliberative

respective și conform prevederilor Legii nr.199-XIV din 18 noiembrie 1998 cu privire la piața valorilor mobiliare, pot contracta, prin emitere de obligațiuni, împrumuturi pe termen scurt și pe termen lung pentru cheltuieli de capital.

Prevederile LFPL privind contractarea împrumuturilor sunt aplicabile în cazul în care suma totală a datoriilor bugetelor corespunzătoare la împrumuturile deja contractate sau garantate (incluzând rambursarea sumei de principal și dobânda aferentă), la împrumuturile care urmează să fie contractate și la dobânzile aferente acestora, precum și la împrumuturile care se prevăd a fi garantate și la dobânzile aferente acestora, nu va depăși 20% din totalul veniturilor anuale ale bugetelor respective.

Garantarea rambursării împrumutului. Împrumutul reprezintă o obligație care urmează a fi onorată din veniturile bugetului unității administrativ-teritoriale respective în conformitate cu clauzele contractului de împrumut.

Guvernul, autoritatea administrației publice centrale nu au nici o obligație pentru plata mijloacelor conform contractelor de împrumut încheiate de autoritățile administrației publice locale. Guvernul, autoritatea administrației publice centrale nu pot fi invocate drept garanți ai rambursării datoriei conform contractului de împrumut încheiat de autoritatea administrației publice locale.

Autoritățile reprezentative și deliberative, precum și cele executive ale unităților administrativ-teritoriale, nu sunt în drept să acorde împrumuturi sau garanții pentru împrumuturi persoanelor fizice și persoanelor juridice.

6

Procesul bugetar asociat Bugetelor unităților administrativ-teritoriale

De la elaborarea proiectului de buget și până la controlul și aprobarea executării bugetului, acesta parcurge mai multe etape care formează ceea ce se numește *proces bugetar* (în unele surse bibliografice – *procedura bugetară*).

Procesul bugetar este un proces decizional, democratic, preponderent politic, continuu ciclic și de larg impact public la nivel macro- și micro- care se manifestă atât pe plan economic, cât și social.

De la o țară la alta, conținutul procesului bugetar prezintă anumite diferențieri funcție de structura sistemului bugetar, dar are și multe elemente comune.

Activitatea bugetară la nivel local se circumscrie activității bugetare la nivel național, cunoscând aceleași etape și respectând aceleași reguli, dar considerate prin prisma specificului activității administrației publice locale. Activitatea bugetară la nivel local cunoaște următoarele etape:

I. Elaborarea bugetelor UAT

Bugetul UAT este elaborat de autoritatea executivă a acesteia (boxa din dreapta). Procesul de elaborare a bugetului UAT reprezentat în fig. 4 se desfășoară în termeni prestabiliți de legislație și este următoarea:

1. Ministerul Finanțelor comunică autorității executive a UAT de nivelul II, autorității executive a municipiului Bălți și direcțiilor de finanțe (boxa laterală) din respectivele UAT informația necesară (fig. 4) pentru declanșarea procedurilor bugetare la nivel local;
2. În termen de 10 zile după primirea acestor informații, direcția finanțe comunică autorităților executive ale UAT de nivelul I principiile de bază ale politicii de stat în domeniul veniturilor și cheltuielilor bugetare pe anul(anii) următor(i), prognozele normativelor de defalcări de la veniturile generale de stat la bugetele locale și aspectele specifice de calculare a transferurilor ce se prognozează a fi alocate acestor bugete de la bugetele UAT de nivelul II și de la bugetul municipal Bălți;
3. În termen de 20 de zile după primirea informațiilor menționate la etapa precedentă, autoritățile executive ale UAT de nivelul I elaborează prognoza impozitelor și taxelor care urmează a fi colectate în anul(anii) următor(i) în UAT respectivă, precum și a proiectului bugetului local, care se prezintă pentru analiză direcției finanțe;
4. Direcțiile finanțe depun la Ministerul Finanțelor pentru analiză prognoza impozitelor și taxelor ce urmează a fi încasate în anul(anii) următor(i) în UAT respectivă, precum și proiectele de bugete ale raioanelor, UTA cu statut juridic special, municipiului Bălți și municipiului Chișinău. Analiza proiectelor de bugete ale raioanelor, UTA cu statut juridic special, municipiului Bălți și municipiului Chișinău are *caracter consultativ*.
5. Totodată, Ministerul Finanțelor poate cere de la autoritățile executive ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea sau ale municipiului Bălți să modifice proiectele de buget în cazul în care acestea sunt în contradicție cu legislația sau cu principiile politicii bugetar-fiscale promovate de guvern.

În continuare vom examina mai atent modul în care sunt elaborate și fundamentate bugetele locale.

Autoritatea executivă a UAT:

- primarul UAT de nivelul I;
- președintele raionului;
- Guvernatorul și Comitetul executiv al UTA cu statut juridic special;
- Primarul general al municipiului Chișinău.

Direcția finanțe:

Direcțiile finanțe ale UAT de nivelul II și a municipiului Chișinău.

Autoritatea executivă elaborează bugetul UAT în conformitate cu cadrul legal și normativ menționat anterior, ținând cont de politica bugetar-fiscală a statului și notele metodologice privind elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul respectiv.

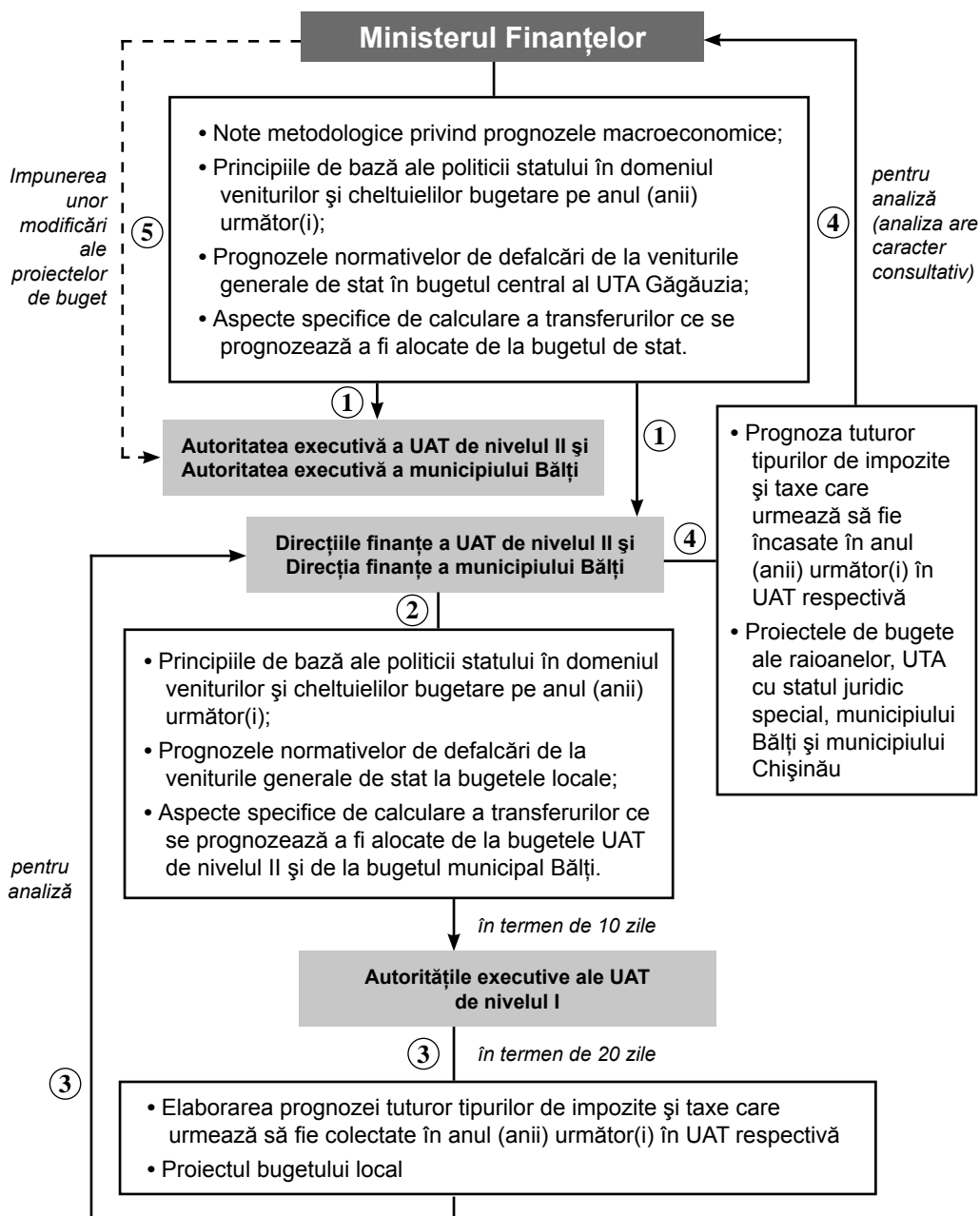

Fig. 5. Procedura de elaborare a bugetelor UAT

Sursa: elaborat în baza Legii privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16.10.2003

Notele metodologice sunt elaborate în conformitate cu prevederile Legii privind sistemul bugetar și procesul bugetar, Legii privind finanțele publice locale, hotărârii Guvernului nr. 82 din 24 ianuarie 2006 cu privire la elaborarea Cadrelui de Cheltuieli pe termen mediu și ale proiectului de buget și estimările Cadrelui Bugetar pe Termen Mediu (2012-2014).

Scopul notelor metodologice este să informeze autoritățile administrației publice locale despre prognozele macroeconomice, politica statului în domeniul veniturilor și cheltuielilor bugetare, să orienteze APL în elaborarea proiectelor de buget pe anul respectiv și să furnizeze estimări pentru următorii doi ani.

Autoritățile administrației publice locale urmează să elaboreze proiectele bugetelor unităților administrativ-teritoriale pe anul respectiv și estimările pe următorii doi ani separat pe componentele bugetare: componenta de bază, mijloace speciale, fonduri speciale și proiecte finanțate din surse externe.

- Elaborarea și fundamentarea bugetului local presupune:
- Elaborarea prognozei veniturilor bugetului local;
- Estimarea cheltuielilor proiectului de buget;
- Echilibrarea bugetelor UAT;
- Calcularea sumei transferurilor din fondul de susținere financiară a teritoriilor și a transferurilor cu destinație specială;
- Estimarea necesității de investiții capitale reieșind din sursele disponibile.

(1) Elaborarea prognozei veniturilor bugetului local. Prognoza veniturilor bugetelor UAT se efectuează reieșind din:

- prevederile legislației fiscale;
- particularitățile specifice (pe tipuri de impozite, taxe și alte încasări la buget) și modificările la legislația fiscală, ce rezultă din obiectivele politicii fiscale pe termen mediu;
- estimările bazei fiscale pe fiecare UAT, aparte pe tipuri de impozite, taxe și alte încasări la buget.

Unele particularități specifice notelor metodologice privind elaborarea proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pe anii 2013-2014:

Impozitul pe venitul persoanelor fizice

În perioada 2012-2014 se prevede menținerea sistemului progresiv de impozitare a veniturilor cetățenilor fără revederea tranșelor de venit impozabil și cotelor de impozit. La estimarea sumei impozitului pe venitul persoanelor fizice se vor aplica următoarele cote și scutiri personale anuale (tabelul 10):

Tabelul 10

	2011 Stabilit	Proгноzat		
		2012	2013	2014
Mărimea grilelor de venit impozabile, lei / cotele impozitului pe venitul persoanelor fizice, %:				
până la 25200 lei	7	7	7	7
peste 25200 lei	18	18	18	18
Scutirea anuală personală, lei	8100	8640	9060	9480
Scutirea anuală personală majoră, lei	12000	12840	13440	14100
Scutirea anuală pentru persoanele întreținute (lei)	1800	1920	1980	2040
Cota contribuției individuale pentru asigurarea socială de stat obligatorie, %	6	6	6	6
Prima de asigurare medicală obligatorie, %)	3.5	3.5	3.5	3.5

Impozitul pe venitul persoanelor juridice

În anul 2012 se prevede:

- ▶ introducerea impozitului pe venitul persoanelor juridice în mărime de 12%, cu anularea facilităților fiscale generale și individuale, excepție fiind facilitățile garantate pentru o perioadă concretă: zonele economice libere, dobânzile la depozite bancare și valorile mobiliare corporative sub formă de obligațiuni;
- ▶ introducerea impozitului simplificat unic pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător de subiecții micului bussines, în mărime de 4% din cifra de afaceri anuală de până la 600 000 lei, determinată prin metode și surse directe și indirecte;
- ▶ determinarea cotei impozitului reținut la sursă din venitul sub formă de dividende obținut de agenți economici și cetățeni rezidenți și nerezidenți, de la 15% la 6%, și introducerea mecanismului de reținere finală a acestui impozit;
- ▶ diminuarea mărimii cotei impozitului reținut la sursă din venitul obținut de agenți economici și cetățeni nerezidenți, de la 15% la 12%, în aceeași mărime ca și impozitul pe venitul agenților economici, cu excepția veniturii sub formă de dividende (6%);
- ▶ introducerea sistemului de deducere a provizioanelor pentru companiile de leasing;
- ▶ majorarea plafonului de atribuire la categoria de mijloace fixe pe care se calculează uzura, de la 3000 lei la 6000 lei;
- ▶ majorarea normei de uzură pentru proprietatea raportată la categoria III, de la 10% la 12,5%;

- ▶ majorarea cuantumului deducerilor cheltuielilor neconfirmate documentar, de la 0,1% la 0,2% din venitul impozabil;
- deducerea de către instituțiile financiare a taxei speciale.

Impozitul pe bunurile imobiliare

În anul 2012 se prevede:

- ▶ majorarea limitelor cotelor impozitului pe bunurile imobiliare cu destinație locativă din municipii și orașe, inclusiv din localitățile aflate în componența acestora, cu excepția satelor (comunelor); pentru garajele și terenurile pe care acestea sunt amplasate, loturile întovărășirilor pomicole cu sau fără construcții amplasate pe ele, de la 0,02% (cota minimă) și 0,25% (cota maximă) la 0,05% și 0,3%;
- ▶ introducerea cotei impozitului pe bunurile cu destinație locativă – apartamente și case de locuit individuale din satele (comunele) din componența municipiilor Chișinău și Bălți, în mărime de 0,05% (cota minimă) și 0,3% (cota maximă), și terenurile agricole și construcțiile amplasate pe ele, în mărime de 0,1% (cota minimă) și 0,3% (cota maximă).

La estimarea încasărilor impozitului funciar și impozitului pe bunurile imobiliare și la efectuarea calculelor pe tipuri de impozite și înlesniri fiscale este necesar de ținut cont de:

prevederile:

- Titlului VI din Codul fiscal;
- Legii nr.1056-XIV din 16 iunie 2000 pentru punerea în aplicare a Titlului VI din Codul fiscal;
- Instrucțiunii Ministerului Finanțelor nr.11 din 4 septembrie 2001 „Cu privire la modul de calculare și achitare la buget a impozitului funciar și pe bunurile imobiliare”;

datele:

- evidenței fiscale;
- Cadastrului funciar pe unitățile administrativ-teritoriale respective;
- serviciilor de colectare a impozitelor și taxelor locale din cadrul primăriilor.

Subiecții impunerii, care dispun de obiecte, impozitarea cărora se efectuează în conformitate cu prevederile legii, sunt specificați în art. 277 din Codul fiscal. Astfel, pentru subiecții impunerii care dispun de terenuri, se aplică impozitul funciar, iar pentru subiecții impunerii care dispun de clădiri și construcții, locuințe privatizate și proprietăți imobiliare se aplică impozitul pe bunurile imobiliare.

Înlesnirile la plata impozitului pe bunurile imobiliare sunt prevăzute în articolele 283 și 284 din Codul fiscal, precum și în art. 4 al Legii nr.1056-XIV din 16 iunie 2000.

Impozitarea bunurilor imobiliare cu destinație locativă (apartamente și case de locuit individuale, terenurile aferente fondului cu destinație locativă) din municipii și orașe, inclusiv din localitățile aflate în componența acestora, cu excepția satelor (comunelor) se va efectua în conformitate cu prevederile Titlului VI din Codul fiscal, pornindu-se de la valoarea estimată.

Totodată, impozitarea din valoarea estimată a bunurilor imobiliare, se efectuează și pentru următoarele categorii de bunuri imobiliare:

- garajele și terenurile pe care acestea sunt amplasate;
- loturile întovărășirilor pomicole cu/fără construcții amplasate pe ele;
- alte bunuri imobiliare, cu excepția celor indicate mai sus și celor, impozitarea cărora se efectuează în conformitate cu prevederile Legii nr.1056-XIV din 16 iunie 2000.

Reieșind din faptul că evaluarea bunurilor cu destinație locativă din satele (comunele) din componența municipiilor Chișinău și Bălți și terenurilor agricole și construcțiilor amplasate pe ele nu este finisată, calculele pe 2012-2014 se efectuează prin metodele existente.

Taxa pe valoarea adăugată (UTA Găgăuzia)

Calculul taxei pe valoarea adăugată se vor efectua reieșind din:

- volumele producției industriale, agricole, vânzărilor de mărfuri cu amănuntul, prestării serviciilor pe teritoriile unităților administrativ-teritoriale;
- prognoza pe anii respectivi ai indicilor prețurilor de consum;
- cotele TVA (inclusiv cele reduse), livrările scutite de TVA, impozitarea la cota zero a TVA, prevăzute în articolele 96, 103 și 104 ale Titlului III din Codul fiscal;
- anularea scutirii TVA la mijloacele fixe depuse în capitalul social al agentului economic.

Accize (UTA Găgăuzia)

Calcularea încasărilor din accize se va efectua ținând cont de:

- anularea accizului pentru vinul din struguri proaspeți și musturi de struguri (poziția tarifară 2204);
- anularea accizului pentru articolele din cristal;
- majorarea cotelor accizelor la produsele petroliere și derivatele acestora la rata inflației prognozată pentru 2012 - 6,9%, 2013 - 2014 – 5%.

Alte impozite, taxe și încasări

Prognoza altor încasări și taxe se va efectua în baza cotelor și tarifelor stabilite, analizei încasărilor pe anii 2009-2011, contractelor încheiate (veniturile din darea în locațiune/arendă a bunurilor proprietății publice, inclusiv terenurile) și altă informație relevantă.

La estimarea taxelor locale se va ține cont, că prin Legea nr. 48 din 26 martie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, au fost introduse modificări în Titlul VII al Codului fiscal "Taxele locale", conform cărora cotele concrete pe fiecare tip de taxă se stabilesc anual de către autoritatea reprezentativă a administrației publice locale.

Totodată, în vederea realizării angajamentelor față de Organizația Mondială a Comerțului în parte ce ține de anularea barierelor tarifare la realizarea comerțului, din anul 2012, se prevede anularea taxei pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale.

Calculul taxelor pentru resursele naturale se va întocmi conform cotelor prevăzute în anexele la Titlul VIII din Codul fiscal „Taxele pentru resursele naturale”.

Pentru calcularea taxelor rutiere în anul 2012 se propune rebalansarea mărimilor cotelor taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova și stabilirea acestora în funcție de capacitatea cilindrică a motorului, masa totală și sarcina masică pe osie. Cotele concrete pe tipuri de autovehicule înmatriculate în Republica Moldova se conțin în formularul nr. 30. Informația privind numărul autovehiculelor în dependență de capacitatea motorului, înregistrate în Registrul de stat al transporturilor poate fi solicitată de la subdiviziunile Î.S. Centrul Resurselor Informaționale de Stat „Registru”, amplasate pe teritoriile respective.

Calculul încasărilor pentru patenta de întreprinzător se va întocmi conform cuantumului taxei lunare prevăzute în anexă la Legea nr.93-XIV din 15 iulie 1998 cu privire la patenta de întreprinzător.

La estimarea încasărilor de la toate tipurile de arendă / locațiune a patrimoniului public se va ține cont, că mărimea tarifului de bază pentru chiria anuală va fi ajustată la nivelul inflației pentru anii 2009-2010 (conform anexei nr. 8 la Legea bugetului de stat pe anul 2011).

(2) Estimarea cheltuielilor proiectului de buget.

La estimarea cheltuielilor proiectului de buget, autoritățile publice locale urmează să se conducă de:

- actele normative și legislative, strategiile și programele care reglementează activitatea autorităților publice locale și a domeniilor respective;
- datele Biroului Național de Statistică privind numărul de locuitori și structura demografică pe fiecare UAT la situația din 1 ianuarie a anului de referință;
- cheltuielile de personal vor fi calculate ținând cont de actele normative care reglementează aspectele referitoare la remunerarea muncii, precum și de următoarele etape de implementare a normelor salariale.

În bugetele UAT se prevăd alocații necesare asigurării funcționării instituțiilor publice și serviciilor publice din unitatea administrativ-teritorială respectivă.

Autoritățile reprezentative și deliberative ale unităților administrativ-teritoriale sunt responsabile de stabilirea caracterului prioritar al cheltuielilor bugetului unității respective.

Competențele în ceea ce privește efectuarea cheltuielilor publice sunt delimitate între bugetele unităților administrativ-teritoriale în temeiul Legii privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16.10.2003.

Pentru a organiza procesul elaborării bugetelor locale în limita resurselor financiare publice disponibile și a stabili sistemul de relații dintre bugetele de toate nivelurile (bugetul de stat, bugetele UAT de nivelul doi și bugetele locale), calcularea cheltuielilor bugetare se efectuează în baza normativelor unice de cheltuieli.

Normativele medii de cheltuieli calculate de Ministerul Finanțelor pentru anul bugetar următor sunt estimate, reieșind din posibilitățile financiare ale statului, cumulativ pentru bugetele de nivelul întâi și doi.

Direcția generală finanțe calculează normativele de cheltuieli pentru un locuitor din UAT respectivă, inclusiv pentru UAT de nivelul I.

La estimarea transferurilor nu se ține cont de cheltuielile efectuate din taxele locale, mijloacele speciale și fondurile speciale.

Notele metodologice privind elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pe anii 2013-2014 conțin următoarele **prevederi cu caracter general** referitor la estimarea cheltuielilor bugetelor locale în perioada 2012-2014:

Tabelul 11

2012	<ul style="list-style-type: none"> - premiul anual pentru rezultatele activității în anul 2011 în mărimea unui salariu lunar de funcție angajaților salarizați conform Rețelei tarifare unice (cu excepția cadrelor didactice, militarilor, efectivului de trupă și corpului de comandă); - aplicarea indicelui de prioritate $k=1,25$ pentru militari, efectivul de trupă și corpul de comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, creșterea în mediu cu 19 la sută a fondului lunar de salarizare a acestor categorii de personal; - majorarea salariului pentru I categorie de salarizare de la 700 până la 800 lei; - costul cheltuielilor de personal pentru funcționarii publici urmează a fi estimat cu o creștere în mediu de 25% a fondului lunar de salarizare; - pentru funcționarii publici - plata sporului pentru rezultatele activității curente ale subdiviziunilor structurale în care activează.
------	--

2013	<ul style="list-style-type: none"> - salarii de merit pentru unii specialiști și conducători din instituțiile bugetare în limitele a 4% din salariile de funcție ale acestor categorii de salariați; - premiul anual funcționarilor publici pentru rezultatele activității în anul 2012; - mijloace financiare în mărime de 5% din fondul lunar de salarizare pentru promovarea funcționarilor publici pe următoarele trepte de salarizare; - calcularea salariilor de bază ale angajaților salarizați în baza Rețelei tarifare unice reieșind din salariul pentru categoria I de salarizare egal cu 900 lei; - conform rezultatelor anului de studii 2012-2013 – plata premiului anual în mărimea unui salariu lunar de funcție cadrelor didactice. - aplicarea indicelui de prioritate $k=1,5$ la stabilirea salariilor de bază ale militarilor, efectivului de trupă și corpului de comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, salarizați conform Rețelei tarifare unice.
2014	<ul style="list-style-type: none"> - stabilirea salariului minim în mărime de 1000 lei cu recalcularea salariilor de bază pe categoriile de salarizare a Rețelei tarifare unice; - promovarea funcționarilor publici pe următoarele trepte de salarizare conform rezultatelor evaluării anuale a performanțelor profesionale individuale; - majorarea salariilor lunare ale persoanelor cu funcții de demnitate publică; - majorarea salariilor de funcție ale cadrelor didactice și corpului profesoral; - implementarea noului sistem de salarizare bazat pe salarii lunare pentru militari, efectivul de trupă și corpul de comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice.

Particularitățile specifice ale notelor metodologice privind elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pe anii 2013-2014

	<i>Modalitatea de calcul</i>
Cheltuielile pentru întreținerea aparatului președintelui raionului, direcțiilor și secțiilor din subordinea consiliilor raionale și aparatului primăriilor.	Cheltuielile medii pentru asigurarea activității unei unități de personal din organele administrației publice locale, în calcul pe an, sunt estimate în cuantum de 63205,49 lei pentru o unitate.
Cheltuielile pentru apărarea națională	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru recrutare, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - costul mediu al cheltuielilor prevăzute pentru un recrut (pentru anul 2012 - 415,90 lei); - numărul de recruți. ▪ pentru centrele militare, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - cheltuielile medii pentru întreținerea unui colaborator al acestor structuri (pentru anul 2012 - 10747,0 lei); - numărul colaboratorilor.

	<i>Modalitatea de calcul</i>
Cheltuielile pentru întreținerea poliției municipale	<p>Calculule se vor face reieșind din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - costul mediu pentru întreținerea unui colaborator de poliție, în cuantum de 64066,7 lei și - efectivul-limită al poliției municipale.
Cheltuielile pentru învățământul public	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru instituții preșcolare, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul copiilor în vârstă de la 3 până la 6 ani înregistrați în fiecare UAT la 1 ianuarie a anului de referință (în baza datelor Biroului Național de Statistică); - costul mediu posibil a fi asigurat de la bugetul de stat în anul viitor pentru întreținerea unui copil în aceste instituții (pentru anul 2012 - 9051,5 lei). ▪ pentru școli, gimnazii și licee, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - (+) numărul copiilor în vârstă de la 7 până la 16 ani, înregistrați în fiecare UAT (în baza datelor BNS); - (+) numărul elevilor claselor a X-XII; - (-) numărul elevilor luat în calcul pentru școlile de tip internat; - costul mediu pentru întreținerea unui elev în aceste instituții, posibil a fi asigurat de la bugetul de stat (pentru anul 2012 - 6159,4 lei). ▪ Începând cu 1 ianuarie 2012 finanțarea în bază de formulă a instituțiilor de învățământ primar și secundar general va fi extinsă pentru raioanele Cantemir, Călărași, Criuleni, Glodeni, Leova, Nisporeni, Sângerei, Stefan-Vodă, Taraclia și pentru municipiile Chișinău și Bălți, în componența fondului de susținere financiară a respectivelor UAT fiind prevăzute transferuri categoriale și transferuri categoriale complementare. <p>Calculule vor fi făcute reieșind din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - normativul valoric pentru un „elev ponderat” și normativ valoric pentru instituție luat în calcul la stabilirea transferurilor categoriale (pentru anul 2012 - pentru raioanele Căușeni și Râșcani - 5880,0 lei și, respectiv - 443500,0 lei; pentru municipiile Bălți, Chișinău și alte raioane implicate în implementarea formulei de finanțare - 6110,0 lei și, respectiv - 385652,0 lei). ▪ pentru instituțiile de tip-internat, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul de copii; - costul mediu pentru întreținerea unui copil (pentru 2012 - 37551,3 lei pentru gimnaziile (școlile) internat de cultură generală și 37130,5 lei pentru școlile-internat de învățământ special). ▪ pentru liceele cu profil sportiv, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul de copii la situația din 1 octombrie 2010; - costul mediu pentru întreținerea unui copil (pentru 2012–21725,0 lei).

	Modalitatea de calcul
Cheltuielile pentru învățământul public	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru școlile auxiliare, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul de copii, la situația din 1 octombrie 2010; - costul mediu pentru întreținerea unui copil (pentru 2012 - 29052,9 lei). ▪ pentru instituțiile extrașcolare, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul copiilor în vârstă de la 7 până la 16 ani înregistrați în fiecare UAT (în baza datelor BNS); - numărul elevilor claselor a X-XII; - costul mediu pentru întreținerea unui elev în aceste instituții posibil a fi asigurat din partea statului (pentru 2010 - 605,1 lei); - cheltuielile pentru acest tip de instituții includ și cheltuielile aferente organizării odihnei de vară. ▪ pentru contabilitățile centralizate, cabinetele metodice și serviciile de deservire administrativă, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - unitățile de personal luate în calcul în anul precedent la tipurile de instituții respective; - costul mediu pentru întreținerea unei unități în aceste instituții posibil a fi asigurat din partea statului (pentru 2012 - 44961,6 lei). ▪ pentru susținerea copiilor cu cerințe educaționale speciale ce vor fi integrați în școlile comunitare, cheltuielile pentru învățământ au fost suplimentate cu 1197,6 mii lei, distribuite în funcție de numărul instituțiilor de învățământ secundar-general din fiecare UAT. ▪ pentru asigurarea funcționării claselor de instruire generală a deținuților minori în penitenciarele în 6 UAT, cheltuielile pentru învățământ ale acestora includ mijloace pentru achitarea salariilor profesorilor care activează în clasele din penitenciarele respective (pentru 2012 – <i>m. Bălți și Chișinău, raioanele Cahul, Hâncești, Rezina – cu a câte 64,7 mii lei și raionul Briceni – cu 129,4 mii lei</i>). ▪ pentru susținerea copiilor cu cerințe educaționale speciale ce vor fi integrați în școlile comunitare, cheltuielile pentru învățământ au fost suplimentate cu 1197,6 mii lei, distribuite în funcție de numărul instituțiilor de învățământ secundar-general din fiecare UAT. ▪ pentru asigurarea funcționării claselor de instruire generală a deținuților minori în penitenciarele în 6 UAT, cheltuielile pentru învățământ ale acestora includ mijloace pentru achitarea salariilor profesorilor care activează în clasele din penitenciarele respective (pentru 2012 – <i>m. Bălți și Chișinău, raioanele Cahul, Hâncești, Rezina – cu a câte 64,7 mii lei și raionul Briceni – cu 129,4 mii lei</i>).

	<i>Modalitatea de calcul</i>
Cheltuielile pentru instituțiile de cultura și artă	<p>Calculule se vor face reieșind din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul populației la 1 ianuarie 2011 pentru fiecare UAT (BNS); - cheltuielile medii pentru un locuitor posibile a fi suportate de bugetul de stat (pentru anul 2012 - 91,78 lei). <ul style="list-style-type: none"> ▪ Redirecționarea mijloacelor în sumă de 10,0 mil. lei prevăzute anterior în bugetele UAT pentru asigurarea bibliotecilor cu cărți către Ministerul Culturii în scopul editării centralizate și distribuirii gratuite a fondurilor de carte către bibliotecile publice și școlare din teritoriu. ▪ pentru bugetul UTA Găgăuzia - 2,5 mil. lei pentru susținerea radiodifuzorului public regional Compania „Teleradio-Găgăuzia”. ▪ pentru teatrele municipale și raionale, reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - baza de calcul a cheltuielilor necesare (cheltuielile executate în anul 2010 în total pe UAT); - numărul mediu anual de unități de personal; - costul mediu pentru întreținerea unei unități de personal (pentru 2012 - 22430,91 lei).
Cheltuielile pentru întreținerea instituțiilor în domeniul sportului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru întreținerea stadioanelor și complexelor sportive, cheltuielile se vor estima reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul mediu de unități de personal la situația din 1 ianuarie 2011; - costul mediu pentru întreținerea unei unități de personal (pentru anul 2012 - 43148,81 lei). ▪ pentru măsurile în domeniul sportului, cheltuielile se vor estima reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul populației la 1 ianuarie 2011; - cheltuielile medii pentru un locuitor (pentru 2012 - 1,39 lei). ▪ Cheltuielile privind centrele de tineret, se vor calcula reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărului mediu de unități de personal la situația din 1 ianuarie 2011; - costul mediu pentru întreținerea unei unități de personal (pentru 2012 - 66772,54 lei). ▪ Cheltuielile asociate activităților pentru tineret, se vor calcula reieșind din: <ul style="list-style-type: none"> - numărul populației la 1 ianuarie 2011 (BNS); - cheltuielile medii pentru un locuitor (pentru 2012 - 0,68 lei).

	<i>Modalitatea de calcul</i>
Cheltuieli pentru asigurarea și asistența socială	<p>pe tipuri de instituții, cheltuielile vor fi calculate reieșind din cheltuielile medii după cum urmează:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru un specialist (unitate): <ul style="list-style-type: none"> - serviciul de protezare și ortopedie (pentru 2012 - 26903,42 lei); - serviciul de îngrijire socială la domiciliu (pentru 2012 - 29268,40 lei); - serviciul de asistență socială comunitară (pentru 2012 - 32609,73 lei). ▪ pentru un tutelat în: <ul style="list-style-type: none"> - azilurile pentru bătrâni și invalizi (pentru 2012 - 28743,39 lei); - instituțiile de asistență socială pentru persoanele fără adăpost (pentru 2012 - 29423,06 lei); - centrele de reabilitare pentru invalizi și pensionari (pentru 2012 - 27611,53 lei);
Cheltuieli pentru asigurarea și asistența socială	<ul style="list-style-type: none"> - centrele psihosociale de reabilitare ale victimelor violenței în familie (pentru 2012 - 29935,18 lei); - centrele de asistență și protecție ale victimelor traficului de ființe umane (pentru 2012 - 5620,18 lei); - casele de copii de tip familial (pentru 2012 - 18307,09 lei); - serviciul de asistență parentală profesionistă (pentru 2012 - 24058,58 lei); - centrele de asistență socială pentru copii: de zi (pentru 2012 - 15667,97 lei) și de plasament (pentru 2012 - 27176,80 lei). <p>▪ cheltuielile pentru plata compensațiilor pentru călătoria în transportul comun urban, suburban și interurban (cu excepția taximetrelor) se determină reieșind din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mărimea compensațiilor în toate UAT (cu excepția municipiului Bălți și Chișinău) - 18 lei lunar; pentru municipiul Bălți și Chișinău - 45 lei și, respectiv, 60 lei lunar; - numărul beneficiarilor de compensații. <p>▪ compensație anuală asociată cheltuielilor de deservire cu transport a persoanelor cu dezabilități ale aparatului locomotor - 500 lei / beneficiar.</p> <p>▪ cheltuielile asociate plății indemnizațiilor pentru copiii înfiați și copiii orfani și rămași fără îngrijire părintească, luați sub tutelă (curatelă) se determină reieșind din:</p> <ul style="list-style-type: none"> - contingentul de beneficiari aprobat de către autoritățile administrației publice locale; - mărimea indemnizației lunare - 600 lei / beneficiar. <p>▪ mijloace financiare suplimentare pentru asigurarea incluziunii sociale a copiilor cu dezabilități, dezinstituționalizați din instituții rezidențiale (la estimarea cheltuielilor pentru stabilirea raporturilor bugetului de stat cu bugetele UAT pe anul 2012): raionul Orhei - 325,8 mii lei; Ialoveni - 280,6 mii lei; Soroca - 199,2 mii lei; Călărași - 126,6 mii lei.</p>

	<i>Modalitatea de calcul</i>
Cheltuieli pentru stațiunile de salvare pe apă	se determină reieșind din: - cheltuielile medii pentru asigurarea activității unui angajat (pentru 2012 - 33000,00 lei.)
Cheltuieli depozitarea centralizată și neutilizarea pesticidelor inutile și interzise	se calculează reieșind din: - cheltuielile pe depozit pentru UAT unde sunt amplasate (pentru 2012 - 200,3 mii lei / depozit)
Cheltuielile pentru amenajarea teritoriilor	se calculează reieșind din: - suma prognozată aferentă taxei pentru amenajarea teritoriilor și alte surse disponibile ale bugetelor UAT pentru acest scop
Cheltuielile pentru întreținerea drumurilor locale	nu vor fi mai mici decât suma defalcărilor de la taxa de folosire a drumurilor percepută de la posesorii de autovehicule înmatriculate în Republica Moldova, estimată pentru bugetul respectivelor UAT
Cheltuielile legate de asigurarea activității serviciilor de deservire a clădirilor consiliilor raionale (municipale) și sediilor primăriilor.	se calculează reieșind din: - cheltuielile medii pentru asigurarea activității unui angajat în serviciile menționate (pentru 2012 - 19718,70 lei / unitate)
Fondul de rezervă al autorităților publice locale	se constituie în proporție de 1% din volumul cheltuielilor bugetului respectivei UAT
Cheltuieli legate de întreținerea gărzilor populare	se calculează reieșind din: -0,20 lei / locuitor

(3) Echilibrarea bugetelor UAT. Proiectele de buget ale UAT sunt echilibrate conform art.12 din Legea nr.397-XV din 16 octombrie 2003 privind finanțele publice locale. Astfel, bugetele anuale ale UAT nu pot fi aprobate și executate cu deficit bugetar. Această constrângere nu se aplică numai în cazul angajării împrumuturilor și implicării, la finanțarea cheltuielilor, a încasărilor mijloacelor din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică ale unităților administrativ-teritoriale și a soldurilor de mijloace bănești, constituite în urma executării bugetului în anul precedent.

Încasările de mijloace din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică a UAT se vor prognoza în baza programelor și listei întreprinderilor sau a altor obiective supuse privatizării, întocmite și aprobate de către autoritățile administrației publice locale.

Autoritățile administrației publice ale UAT sunt obligate să întreprindă toate măsurile necesare pentru menținerea echilibrului bugetar. În cazul în care nu

se încasează venituri în mărimea sumei aprobate, autoritatea reprezentativă și deliberativă este obligată să reducă cheltuielile prin rectificarea bugetului UAT.

(4) Estimarea necesității de investiții capitale. Cheltuielile pentru *finanțarea investițiilor capitale* din bugetul de stat vor fi incluse într-o anexă separată la Legea bugetului de stat cu specificarea sumei totale de finanțare pe beneficiari și obiecte.

La întocmirea listelor obiectelor de investițiilor capitale se pune ca scop selectarea obiectivelor prioritare, concentrarea resurselor financiare în scopul finalizării și dării în exploatare a obiectivelor cu un grad înalt de finalizare începute în anii precedenți, precum și continuarea obiectivelor cu un grad înalt de finalizare, anterior prevăzute în programele investiționale.

Cadrul bugetar pe termen mediu. În anii 80, însă, unele țări (SUA și Marea Britanie) s-au dezis de politica de stabilizare, înlocuind-o cu *strategia financiară pe termen mediu* (Medium-Term Financial Strategy). Începând cu 2002 și Republica Moldova, a început să planifice bugetul anual într-o perspectivă pe *termen mediu*. Acest instrument de planificare bugetară de perspectivă a obținut denumirea de *Cadrul de cheltuieli pe termen mediu (CCTM)*.

Reformele CCTM au evidențiat trei concepte complementare:

- *Disciplina financiară agregată.* Controlul asupra agregatelor bugetare (venituri, cheltuieli, deficitul și finanțarea acestuia) reprezintă prima cerință în orice sistem de management bugetar.
- *Eficiență în procesul de alocare.* Alocările cheltuielilor bugetare între și în cadrul sectoarelor ar trebui să reflecte și să fie consecvente cu politicile și prioritățile Guvernului. Resursele trebuie să fie realocate într-un mod progresiv de la programele neprioritare la cele prioritare, de la programele mai puțin eficiente la acele cu un efect mai înalt.
- *Eficiență tehnică.* Executorii de buget trebuie să identifice economii în urma eficientizării utilizării resurselor pentru a presta serviciile publice la un cost mai redus astfel eliberând resurse și direcționându-le spre finanțarea noilor inițiative.

CCTM se focusează asupra următoarelor elemente ale procesului bugetar:

- *Analiza tendințelor macroeconomice recente și prognoza indicatorilor macro-economici pe termen mediu care influențează veniturile bugetare.*
- *Politica fiscală pe termen mediu și obiectivele de administrare fiscală.*
- *Prognoza veniturilor publice pe termen mediu pe principalele tipuri de venituri publice.*
- *Politica datoriei publice și obiectivele strategice.*

- *Deficitul bugetar și prognoza surselor de finanțare a acestuia.*
- *Prognoza cheltuielilor bugetului public național în cadrul de resurse disponibil estimat.*
- *Prognozele de cheltuieli pe sectoare și autorități publice centrale;*
- *Strategiile sectoriale de cheltuieli elaborate în conformitate cu prioritățile strategice de politici și plafoanele de cheltuieli.*

Cadrul bugetar pe termen mediu (2012-2014) reflectă angajamentul Guvernului de continuare a reformelor structurale și măsurilor de ajustare bugetar-fiscală, care corespund obiectivului de reducere a deficitului bugetar ca pondere în Produsul Intern Brut (PIB) de la 1,9% – 2011 până la 0,7% - 2014. Totodată, cheltuielile curente, ca pondere în PIB, urmează să diminueze de la 33,7% - în 2011 până la 31,6% – în 2014, în timp ce cheltuielile capitale vor continua să crească în corespundere cu capacitățile consolidate de implementare a proiectelor investiționale. Cheltuielile de personal în sectorul bugetar urmează să fie plafonate la nivel de 9,5% în PIB, iar programul de asistență socială să fie mai bine direcționat pentru a proteja cele mai vulnerabile categorii ale populației. De asemenea, Guvernul își asumă realizarea unei reforme ample a politicii și administrării fiscale care să contribuie la promovarea investițiilor și reducerea distorsiunilor economice, asigurând în același timp acumularea veniturilor suplimentare la buget. Reforma inițiază trecerea de la un sistem de facilități și scutiri fiscale către un regim fiscal competitiv, simplu, transparent și echitabil.

II. Aprobarea bugetelor UAT

Examinarea și aprobarea bugetelor UAT presupune două subetape:

- (i) examinarea și aprobarea bugetelor locale (bugetele satelor / comunelor, orașelor / municipiilor din componența UAT de nivelul II și municipiului Bălți);
- (ii) examinarea și aprobarea bugetului UAT de nivelul II și bugetului municipal Bălți.

Proiectul bugetului local include:

- a) proiectul deciziei consiliului local privind aprobarea bugetului;
- b) anexele la proiectul deciziei, care reflectă:
 - veniturile și cheltuielile prevăzute pentru anul bugetar următor;
 - cotele impozitelor și taxelor locale care urmează să fie încasate în buget;
 - mijloacele speciale prevăzute pentru a fi încasate de fiecare instituție publică;
 - fondurile speciale;
 - efectivul limită al statelor de personal din instituțiile publice finanțate de la buget;
- c) cuantumul fondului de rezervă;
- d) nota explicativă la proiectul bugetului.

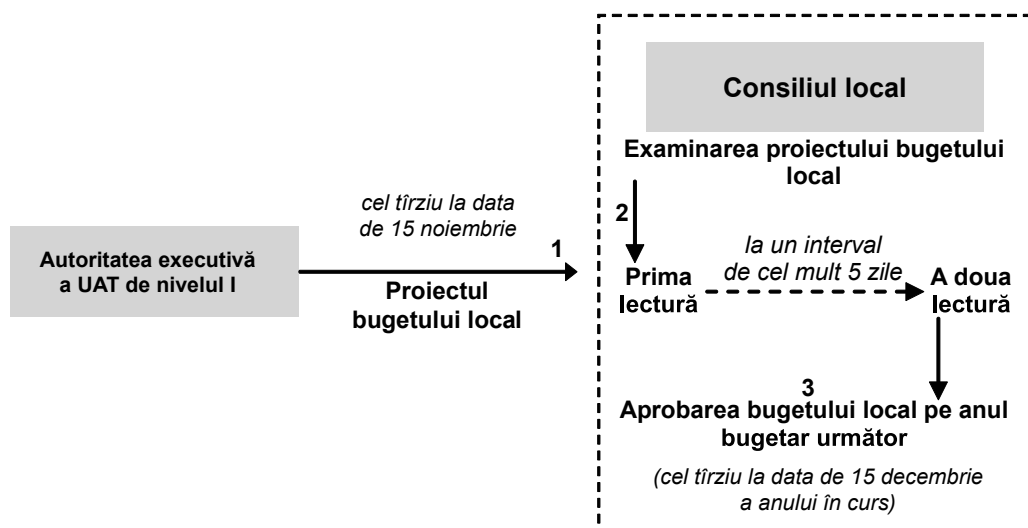

Fig. 6. Procedura de examinare și aprobare a bugetelor locale

Sursa: elaborat în baza Legii privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16.10.2003

Fig. 6 reprezintă procedurile bugetare care corespund primei subetape: *examinarea și aprobarea bugetelor locale*.

Autoritatea executivă a UAT de nivelul I prezintă, cel târziu la data de 15 noiembrie a anului în curs, proiectul bugetului local (boxa laterală) pe anul următor spre examinare și aprobare consiliului local.

Consiliul local examinează proiectul bugetului local în două lecturi la un interval de cel mult 5 zile.

Consiliul local aprobă bugetul local pe anul bugetar următor cel târziu la data de 15 decembrie a anului în curs.

Procedurile bugetare aferente celei de-a doua subetape - *examinarea și aprobarea bugetului UAT de nivelul II și bugetului municipal Bălți* - sunt reprezentate în fig. 7.

1. Autoritatea executivă a UAT de nivelul II și a municipiului Bălți, prezintă, cel târziu la data de 1 noiembrie a anului în curs, proiectul bugetului UAT de nivelul II și proiectul bugetului municipal Bălți (boxa laterală) pe anul următor spre examinare și aprobare respectivelor autorități reprezentative și deliberative (boxa din dreapta).

2. Autoritatea reprezentativă și deliberativă a UAT de nivelul II și a municipiului Bălți examinează proiectul bugetului respectiv în două lecturi. Cel târziu

Autoritatea reprezentativă și deliberativă a UAT:

- consiliul local;
- consiliul raional;
- Adunarea Populară a UTA cu statut juridic special;
- consiliul municipal Chișinău.

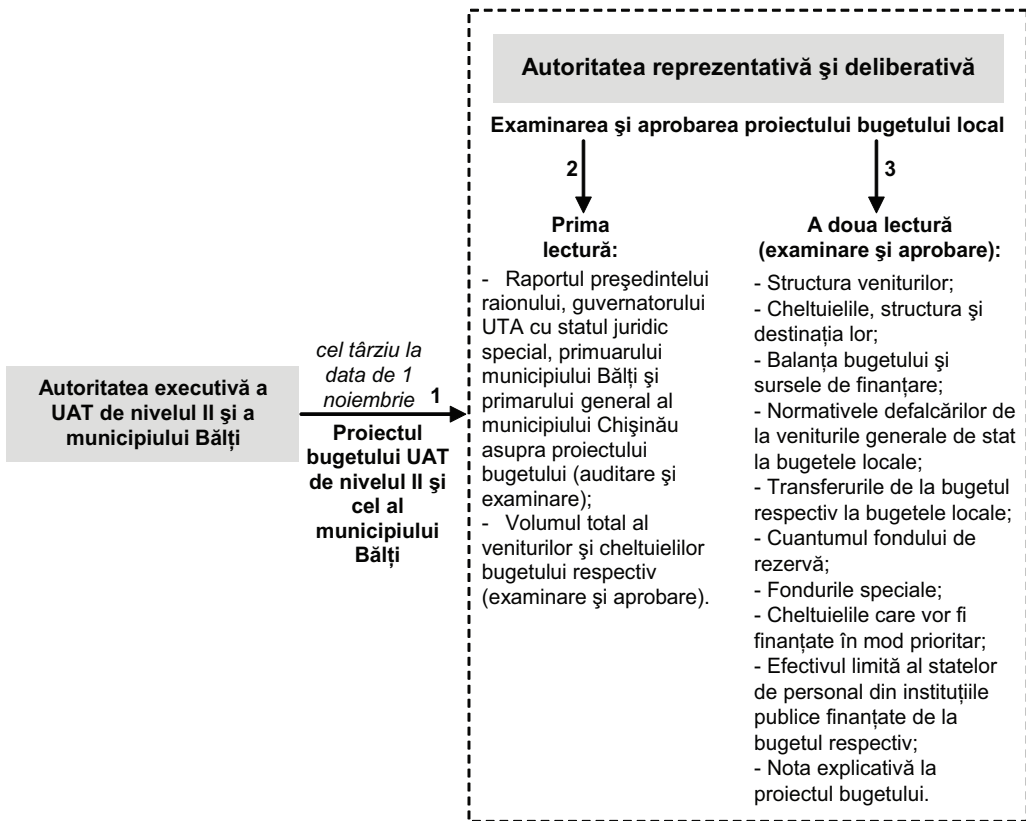

Fig. 7. Procedura de examinare și aprobare a bugetului UAT de nivel II și bugetului municipiului Bălți

Sursa: elaborat în baza Legii privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16.10.2003

Proiectul bugetului UAT de nivel II și bugetului municipal include:

- a) proiectul deciziei autorității reprezentative și deliberative privind aprobarea bugetului;
- b) anexele la proiectul deciziei, care reflecta:
 - veniturile și cheltuielile bugetului respectiv prevăzute pentru anul bugetar următor;
 - normativele defalcărilor de la veniturile generale de stat la bugetele locale;
 - mijloacele speciale prevăzute pentru a fi încasate de fiecare instituție publică;
 - fondurile speciale;
 - transferurile de la bugetul respectiv la bugetele locale;
 - efectivul limită al statelor de personal din instituțiile publice finanțate de la bugetul respectiv;
- c) nota explicativă la proiectul bugetului.

la data de 10 decembrie a anului în curs bugetele UAT de nivelul II și bugetul municipal Bălți trebuie să fie aprobate.

După aprobarea bugetelor UAT acestea trebuie obligatoriu date publicității și corelate cu legea bugetară anuală.

Repartizarea pe luni a veniturilor și a cheltuielilor bugetelor UAT. În termen de 5 zile de la aprobarea bugetului local, subdiviziunea financiară a UAT de nivelul întâi solicită de la toate instituțiile publice finanțate de la bugetul local propuneri de repartizare pe luni a cheltuielilor aprobate în buget pentru instituția respectivă și a veniturilor ei provenite din executarea lucrărilor, prestarea serviciilor sau din desfășurarea contra plată a altor activități și generalizează propunerile primite.

În termen de până la data de 20 decembrie, autoritatea executivă a UAT aprobă repartizarea pe luni a veniturilor și cheltuielilor bugetului local conform clasificății bugetare.

În termen de 10 zile de la aprobarea bugetului UAT de nivelul al doilea și a bugetului municipal Bălți, direcția finanțe respectivă:

- a) solicită de la instituțiile publice finanțate de la bugetele menționate propuneri de repartizare pe luni a cheltuielilor aprobate în buget pentru instituția respectivă și a veniturilor ei provenite din executarea lucrărilor, prestarea serviciilor sau desfășurarea contra plată a altor activități;
- b) întocmește repartizarea pe luni a veniturilor prevăzute pentru încasare în bugetele menționate;
- c) întocmește repartizarea pe luni a transferurilor la bugetele locale, prevăzute în aceste bugete.

În termen de până la data de 25 decembrie, președintele raionului, Guvernatorul unității teritoriale autonome cu statut juridic special, primarul municipiului Bălți și primarul general al municipiului Chișinău aprobă repartizarea pe luni a veniturilor și cheltuielilor bugetului respectiv conform clasificății bugetare.

În termen de până la data de 25 decembrie, autoritatea executivă a UAT de nivelul întâi remite direcției finanțe repartizarea pe luni a veniturilor și cheltuielilor bugetului local conform clasificății bugetare.

Direcția finanțe, pe baza repartizării pe luni a veniturilor și cheltuielilor bugetelor locale, a bugetelor UAT de nivelul al doilea, întocmesc totalizări ale repartizărilor pe luni ale veniturilor și cheltuielilor bugetelor raioanelor, bugetului UTA cu statut juridic special, bugetului municipiului Bălți și bugetului municipiului Chișinău și, până la 1 ianuarie, le depun la Ministerul Finanțelor.

Prezentarea bugetelor aprobate. După aprobarea bugetului local, autoritatea executivă a UAT de nivelul întâi prezintă la direcția finanțe o copie a deciziei privind aprobarea bugetului, legalizată de secretarul autorității reprezentative și deliberative respective. În termenele stabilite de Ministerul Finanțelor, direcția finanțe prezintă ministerului bugetul raionului, bugetul UTA cu statut juridic

special, bugetul municipiului Bălți și bugetul municipiului Chișinău pentru a fi incluse în bugetul public național.

Rectificarea bugetelor UAT. Rectificarea bugetelor se aprobă de către autoritățile reprezentative și deliberative ale unităților administrativ-teritoriale în cazul în care:

- a) s-a modificat baza fiscală în temeiul prevederilor legale;
- b) a diminuat necesitatea de cheltuieli aprobate în buget;
- c) a apărut necesitatea unor cheltuieli neaprobate în buget.

III. Execuția bugetelor UAT

Execuția de casă a bugetelor UAT. Execuția de casă a bugetelor UAT se efectuează prin sistemul trezorerial (boxa laterală), reflectându-se în conturi distincte:

- încasările veniturilor în conformitate cu structura clasificăției bugetare;
- efectuarea de cheltuieli în limita alocațiilor aprobate și conform destinației stabilite.

Sistemul trezorerial prin care se efectuează execuția de casă a bugetelor UAT și reglarea decontărilor dintre bugetele de toate nivelurile este reprezentat prin Trezoreria de Stat și trezoreriile teritoriale.

Ministerul Finanțelor, în baza legii bugetare anuale, efectuează alocări de transferuri de la bugetul de stat la bugetele UAT de nivelul al doilea și la bugetul municipal Bălți, precum și defalcări în aceste bugete de la veniturile generale de stat, și percepe în mod incontestabil din conturile trezoreriale ale bugetelor respective mijloacele bănești datorate bugetului de stat.

Trezoreriile teritoriale au următoarele atribuții:

a) efectuează, în baza deciziilor autorității reprezentative și deliberative a UAT de nivelul al doilea și a municipiului Bălți, alocări de transferuri de la bugetul respectiv la bugetele locale, precum și defalcări în aceste bugete de la veniturile generale de stat;

b) asigură execuția conformă a bugetelor instituțiilor publice finanțate de la bugetul UAT de nivelul al doilea sau de la bugetul municipal Bălți;

c) asigură execuția conformă a bugetelor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), precum și ale instituțiilor publice finanțate de la aceste bugete din raza de activitate a trezoreriei teritoriale.

Direcțiile finanțe, în baza deciziilor autorității reprezentative și deliberative a UAT de nivelul al doilea, percep în mod incontestabil din conturile trezoreriale ale UAT de nivelul întâi mijloacele bănești datorate bugetului UAT de nivelul al doilea.

Executorii (ordonatorii) de buget. Execuția bugetelor se efectuează prin acumularea veniturilor aprobate în buget și finanțarea cheltuielilor în limita și

în conformitate cu devizele aprobate de cheltuieli. Prin execuția bugetului se reflectă raporturile între executorii (ordonatorii) principali, secundari și terțiari de buget (tabelul 13).

Tabelul 13. Categoriile, drepturile și responsabilitățile executorilor (ordonatorilor) de buget

Categoriile de executori (ordonatori) de buget	Executorii (ordonatorii) de buget pe categorii	Drepturile executorilor (ordonatorilor) de buget	Responsabilitățile executorilor (ordonatorilor) de buget
Executori (ordonatori) principali de buget ai bugetelor UAT	Primarii satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), președinții raioanelor, Guvernatorul UTA cu statut juridic special, primarul general al municipiului Chișinău	repartizează alocațiile, aprobate în bugetele respective, pe unitățile subordonate în raport cu sarcinile acestora, cuprinse în bugete, și aprobă efectuarea cheltuielilor din bugetele respective cu respectarea dispozițiilor legale	<ul style="list-style-type: none"> -elaborarea proiectului de buget; -încasarea veniturilor conform prevederilor legale; -oportunitatea și legalitatea angajării și utilizării alocațiilor bugetare în limita și cu destinația aprobate în buget; -integritatea bunurilor aflate în administrare; -organizarea și ținerea la zi a contabilității și prezentarea la termen a bilanșurilor, dărilor de seamă contabile și a conturilor de execuție a bugetului. <p>Executorii (ordonatorii) principali de buget sunt obligați să asigure finanțarea prioritară a instituțiilor de învățământ.</p>
Executori (ordonatori) secundari de buget	Conducătorii instituțiilor publice finanțate de la bugetele UAT cu statut de persoană juridică	aprobă efectuarea cheltuielilor din bugetele proprii cu respectarea dispozițiilor legale și repartizează alocațiile bugetare aprobate pe unitățile subordonate ai căror conducători sunt ordonatori terțiari de buget	<ul style="list-style-type: none"> -elaborarea proiectului de buget; -oportunitatea și legalitatea angajării și utilizării alocațiilor bugetare în limita și cu destinația aprobate în buget; -integritatea bunurilor aflate în administrare; -organizarea și ținerea la zi a contabilității și prezentarea la termen a bilanșurilor, dărilor de seamă contabile și a conturilor de execuție a bugetului.

Categoriile de executori (ordonatori) de buget	Executorii (ordonatorii) de buget pe categorii	Drepturile executorilor (ordonatorilor) de buget	Responsabilitățile executorilor (ordonatorilor) de buget
Executori (ordonatori) terțiari de buget	Conducătorii instituțiilor publice finanțate de la bugetele UAT fără statut de persoană juridică, care sînt împuterniciți să utilizeze mijloacele financiare ce le-au fost repartizate numai pentru necesitățile unităților pe care le conduc	utilizează alocațiile bugetare, ce le-au fost repartizate, numai pentru necesitățile unităților pe care le conduc, potrivit prevederilor din bugetele aprobate și în condițiile stabilite prin dispozițiile legale	-integritatea bunurilor aflate în administrare.

Rapoartele privind execuția bugetelor unităților administrativ-teritoriale. Direcția finanțe și/sau subdiviziunea financiară a UAT întocmesc rapoarte trimestriale și anuale privind execuția bugetelor respective (tabelul 14).

Rapoartele trimestriale se examinează și se aprobă de către autoritatea executivă respectivă.

Rapoartele privind mersul execuției bugetului UAT pe semestrul întâi și pe 9 luni ale anului în curs se audiază la ședința autorității reprezentative și deliberative a UAT.

Raportul anual privind execuția bugetului UAT pe anul de gestiune se examinează și se aprobă de către autoritatea reprezentativă și deliberativă cel târziu la data de 15 februarie a anului următor anului de gestiune.

Tabelul 14. *Rapoartele privind execuția bugetelor UAT*

	Autoritatea executivă	Autoritatea deliberativă
Raportul lunar	ia act de cunoștință	
Raportul trimestrial	îl examinează și îl aprobă	
Raportul pe semestrul I, pe 9 luni	îl examinează, îl aprobă și îl prezintă autorității reprezentative și deliberative a UAT	audiază raportul
Raportul anual	îl examinează, îl aprobă și îl prezintă autorității reprezentative și deliberative a UAT	examinează și aprobă până la 15 februarie a anului următor anului de gestiune

În termenele stabilite de Ministerul Finanțelor, direcțiile finanțe prezintă ministerului rapoarte trimestriale și anuale privind execuția bugetelor UAT pentru a fi incluse în raportul privind execuția bugetului public național.

Responsabilitatea pentru execuția bugetelor UAT funcție de nivelul acestora revine:

Tabelul 15

Responsabilitatea pentru execuția	Responsabilul
bugetelor locale	primarii satelor (comunelor), orașelor (municipiilor)
bugetului raional	președintele raionului
bugetului central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special	Guvernatorul și Comitetul executiv al acestei unități teritoriale
bugetului municipal Bălți	primarul municipiului Bălți
bugetului municipal Chișinău	primarul general al municipiului Chișinău

Totodată, autoritățile executive ale UAT sunt responsabile de:

- corectitudinea și veridicitatea datelor, indicilor și altor informații în a căror bază a fost elaborat bugetul respectiv;
- asigurarea colectării depline și în termenele stabilite a veniturilor proprii;
- utilizarea conform destinației a alocațiilor bugetare aprobate;
- respectarea termenelor de plată a salariilor către angajații instituțiilor publice finanțate de la buget și de plată pentru lucrări, servicii și bunuri materiale contractate în limitele aprobate în bugetul respectiv.

Conducătorii instituțiilor publice finanțate de la buget sunt responsabili de respectarea limitelor alocațiilor bugetare aprobate în devizele de cheltuieli.

Controlul financiar. Ministerul Finanțelor și/sau direcția finanțe sunt în drept să efectueze *controale tematiche* privind corectitudinea elaborării și execuției bugetelor UAT.

Reviziile asupra execuției bugetelor UAT se efectuează de către Serviciul Control Financiar și Revizie din subordinea Ministerului Finanțelor, periodic, o dată la doi ani.

Rezultatele reviziilor execuției bugetelor UAT sunt examinate de către autoritățile reprezentative și deliberative respective, cu adoptarea deciziilor corespunzătoare și publicarea lor în mod obligatoriu.

7

Autonomia financiară și descentralizarea financiară

Din perspectiva eficienței, „teorema descentralizării” a lui Oates⁶ susține că: „fiecare serviciu public trebuie furnizat de jurisdicția ce controlează aria geografică minimă care ar internaliza beneficiile și costurile unei astfel de furnizări”. Conform acestui principiu, funcțiile de impozitare, cheltuire și reglementare ar trebui exercitate de nivelele inferioare ale guvernării, în cazul în care nu se poate argumenta convingător atribuirea lor unor nivele superioare ale acesteia. În mod similar, Uniunea Europeană a adoptat principiul general al „subsidiarității” pentru definirea ariilor în care Statele Membre au drepturi de acțiune independentă, adică acolo unde nu se aplică *acquis communautaire*.

Localizarea (decentralizarea procesului decizional la nivelul local) poate fi promovată prin diverse îmbinări ale inițiativelor de descentralizare politică, administrativă și financiară:

- decentralizarea politică sau democratică;
- decentralizarea administrativă;
- decentralizarea financiară;
- de-concentrarea administrativă;
- delegarea administrativă.

Sfârșitul ultimului deceniu al secolului XX a fost martorul unor încercări, diferite după gradele de succes, de implementare a programelor de descentralizare financiară și devoluție a puterii financiare spre nivelele inferioare ale guvernării publice, atât în țările din OCDE, cât și în alte țări.

În diferite țări descentralizarea financiară este motivată de diferite raționamente.

În cazul țărilor OCDE descentralizarea financiară este susținută de argumentul că guvernele centrale nu sunt în măsură să răspundă adecvat la cererea crescândă pentru bunurile și serviciile publice. Argumentul este bazat pe principiul subsidiarității, recunoscându-se că performanța sectorului public poate fi consolidată prin considerarea diferențelor locale în ceea ce privește cultura, mediul înconjurător, înzestrarea cu resurse naturale, factorii economici și sociali. Adițional, preferințele și necesitățile locale sunt considerate a fi mai reușit satisfăcute de administrațiile publice locale decât cele centrale. Atât responsabilitatea, cât și eficiența alocativă pot fi îmbunătățite prin transferarea repartizării cheltuielilor mai aproape de sursele de venituri și, prin urmare, mai aproape de alegătorul median.

⁶ Oates W.E., *Fiscal Federalism*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1972; Shah A., *The Reform of Intergovernmental Fiscal Relations in Developing and Emerging Market Economies*, Policy and Research Series No. 23, World Bank, Washington D.C., 1994.

Argumentele pentru descentralizarea financiară legate de alegerea socială, de asemenea, își găsesc suport în finanțele publice. Agravarea dezechilibrelor fiscale și problemele de îndatorare excesivă sunt asociate în perioada recentă cu o performanță macroeconomică slabă, o rată înaltă a șomajului și o creștere economică lentă într-un șir de țări ale OECD. Prin sustragerea resurselor de la activitățile generatoare de creștere economică spre finanțarea dezechilibrelor fiscale curente și deservirea datoriei publice, gestiunea politicilor fiscale tinde să reducă investițiile private. În consecință, descentralizarea financiară este așteptată să promoveze un management macroeconomic viabil prin intermediul eforturilor de raționalizare a activităților sectorului public, reducerea costurilor operaționale și informaționale în furnizarea serviciilor și stimularea dezvoltării sectorului privat.

În țările în dezvoltare, reformarea sistemului fiscal, inclusiv relațiile fiscale interguvernamentale, de asemenea, a devenit o problemă crucială. Problema principală de politică este de a proiecta și dezvolta un sistem corespunzător de finanțe publice pentru a furniza eficient și efectiv servicii publice locale, menținând în același timp, stabilitatea macroeconomică. Încercarea constă în a înzestra cu drepturi și responsabilități fiscale noi administrațiile publice locale și simultan – în a promova claritate și transparență instituțională în activitatea de bugetare astfel încât cheltuielile să fie conforme cu resursele nivelului local.

Interrelațiile dintre descentralizarea financiară și dezvoltarea macroeconomică este o problemă foarte complexă și merită o atenție deosebită în contextul țărilor în dezvoltare. Există o recunoaștere crescândă din partea specialiștilor în elaborarea politicilor publice a faptului că descentralizarea financiară, fără ca administrațiile publice locale să respecte disciplina financiară, iar oferta de descentralizare să nu conțină stimulente de prudență în îndatorare și managementul cheltuielilor, poate agrava dezechilibrele fiscale și, prin aceasta, afecta stabilitatea macroeconomică generală. Impunerea unor constrângeri dure asupra îndatorării sub-naționale și monitorizarea eficientă a pozițiilor fiscale locale reprezintă elemente adiționale importante în descentralizarea financiară. Descentralizarea financiară reușită depinde, de asemenea, de măsura disponibilității experienței la nivelul local și de abilitatea guvernelor locale de a gestiona un volum sporit de resurse și de a asigura un management eficient al cheltuielilor. În plus, reorientarea surselor de venit trebuie să fie în corespundere cu redistribuirea proporțională a funcțiilor legate de cheltuieli spre autoritățile publice locale și cu eforturile de încurajare a mobilizării veniturilor la nivelele inferioare ale guvernării.

În proiectarea acțiunilor de descentralizare financiară un rol deosebit revine estimării obiective a situației din domeniu. În acest sens, sarcina constă în evaluarea justă a gradului autonomiei financiare locale.

Cel mai frecvent utilizat indicator pentru măsurarea gradului de descentralizare, și respectiv, al autonomiei financiare locale, este ponderea cheltuielilor publice locale în totalul cheltuielilor publice.

TENDINȚE MODERNE ÎN EVOLUȚIA PONDERII CHELTUIELILOR PUBLICE LOCALE ÎN TOTALUL CHELTUIELILOR PUBLICE

În *America Latină*, ponderile cheltuielilor guvernelor locale în totalul cheltuielilor publice au crescut semnificativ începând cu anii '80, atingând în Argentina și Brazilia aproximativ 40%. Spre deosebire de ele, Chili, deși au fost depuse eforturi susținute de descentralizare, rămâne totuși o țară puternic centralizată, cu o parte a guvernelor locale egală cu mai puțin de 10% din totalul cheltuielilor publice.

Cu excepția Indiei, ponderile cheltuielilor sub-naționale sunt mai mici în Asia comparativ cu America Latină.

În Africa de Sud reducerea ponderii cheltuielilor guvernelor locale în totalul cheltuielilor publice se explică prin creșterea cheltuielilor guvernului central.

În cazul țărilor OCDE, în medie ponderea cheltuielilor guvernelor locale este mai înaltă comparativ cu regiunile menționate anterior și se caracterizează prin variații semnificative între țări – luând valori de la 60% în Canada până la 12% în Belgia. În federațiile mari (Australia, Brazilia, Germania, India, SUA) ponderile medii ale cheltuielilor locale sunt de aproximativ 40% din totalul cheltuielilor publice.

Sursa: Fukasaku K., Luiz R. de Mello Jr., *Fiscal Decentralisation and Macroeconomic Stability: The Experience of Large Developing and Transition Economies*, Paper prepared for the 8th International Forum on Latin American Perspectives: Managing Fiscal Policy in Decentralised Democracies.

Un alt indicator care caracterizează gradul de descentralizare fiscală este ponderea cheltuielilor administrațiilor publice locale în PIB. Astfel, țările membre ale Uniunii Europene, funcție de partea cheltuielilor locale în PIB pot fi împărțite în trei grupe (tabelul 6).

Trebuie să menționăm, însă, că indicatorul direct al descentralizării financiare (ponderea cheltuielilor locale în totalul cheltuielilor publice) reprezintă un indicator imperfect de măsurare a autonomiei financiare locale. Ponderile relative pun în evidență, în primul rând, structura cheltuielilor publice totale, și apoi autonomia nivelelor inferioare ale administrației în elaborarea politicii lor fiscale curente.

Tabelul 15. Gruparea țărilor UE potrivit ponderii cheltuielilor publice locale în PIB

mai puțin de 10% din PIB	între 10 și 20% din PIB	mai mult de 20% din PIB
Grecia (2,2%)	Irlanda (11,7%)	Suedia (23,9%)
Luxemburg (5,7%)	Italia (13,5%)	Danemarca (30,6%)
Portugalia (5,7%)	Spania (14,3%)	
Belgia (6,6%)	Olanda (15,2%)	
Germania (7,4%)	Finlanda (17,3%)	
Austria (9,4%)		
Regatul Unit al Marii Britanii (9,5%)		
Franța (9,8%)		

Sursa: Marand A., Frizon R., Renard S., Scarbonchi F., *Local Public Finance in Europe*.

Centralismul financiar poate fi caracterizat prin îmbinarea unei autonomii financiare locale reduse și a unei dependențe a administrației publice locale ridicate de transferurile interguvernamentale. În acest caz, puține surse locale de venituri sunt transmise jurisdicțiilor locale și resursele transferate de la centru administrațiilor publice locale sunt însemnate. Centrul este responsabil de mobilizarea veniturilor atât la nivelul local cât și central, iar funcția de cheltuieli este transmisă jurisdicțiilor locale. În consecință, elaborarea politicilor locale poate fi limitată, guvernele locale devenind agenții funcției de cheltuieli ale centrului.

Pornind de la argumentele menționate anterior, este recomandată utilizarea unor indicatori alternativi care să dimensioneze descentralizarea fiscală. Astfel, autonomia fiscală a guvernelor locale poate fi măsurată prin:

- ▶ raportul dintre veniturile fiscale locale și regionale și totalul veniturilor fiscale ale statului;
- ▶ raportul dintre veniturile fiscale locale și regionale și totalul resurselor locale și regionale;
- ▶ raportul dintre ponderea veniturilor fiscale și a transferurilor de la stat;
- ▶ ponderea veniturilor fiscale locale și regionale proprii și PIB;
- ▶ raportul dintre volumul maxim și minim posibil de resurse pe care autoritățile le pot mobiliza din aplicarea diferitor cote locale și regionale permise de lege.

În metodologia de evaluare a nivelului descentralizării financiare elaborată de OCDE este propus un sistem de criterii de evaluare a autonomiei financiare în baza veniturilor fiscale. Criteriile sunt aranjate în ordinea reducerii gradului de autonomie financiară:

- (a) guvernele subnaționale stabilesc cotele de impozite și baza impozabilă;
- (b) guvernele subnaționale stabilesc doar cotele de impozite;

(c) guvernele subnaționale stabilesc doar baza impozabilă;

(d.1) centrul stabilește pentru guvernele subnaționale cotele de divizare a veniturilor fiscale pe termen lung;

(d.2) proporțiile de divizare a impozitelor pot fi modificate doar cu acordul guvernelor subnaționale;

(d. 3) proporțiile (prevăzute de legislație) de divizare a impozitelor pot fi modificate unilateral de către guvernul central;

(d. 4) proporțiile de divizare a veniturilor fiscale sunt stabilite anual de către guvernul central în procesul de elaborare a bugetului;

(e) guvernul central stabilește cotele impozitelor și baza fiscală a impozitelor subfederale.

În corespundere cu acest sistem, criteriile (a)-(c) dovedesc prezența la guvernele subnaționale (în cazul Republicii Moldova – guvernele locale și raionale) a autonomiei fiscale. În restul cazurilor autonomia fiscală este limitată sau lipsește în general.

Totodată, trebuie să menționăm că în extinderea descentralizării trebuie respectate criteriul eficienței economice, al obținerii economiilor de scară în furnizarea serviciilor publice și al ariei geografice a beneficiarilor serviciului public respectiv. În acest sens, de o importanță critică este *capacitatea administrativă* a UAT prin care se înțelege ansamblul resurselor materiale, instituționale și umane de care dispune o unitate administrativ-teritorială precum și acțiunile pe care le desfășoară aceasta pentru exercitarea competențelor. Dintre elementele care formează capacitatea administrativă a UAT este și numărul de locuitori ai UAT.

Problema guvernelor locale fragmentate și necesitatea obținerii unei dimensiuni eficiente sub aspectul costurilor guvernelor locale este și în agenda politică a majorității țărilor cuprinse în tabelul 16.

Tabelul 16. Distribuția municipalităților din țările cel mai puternic descentralizate din UE (diferiți ani)

Nr de locuitori	Belgia	Dane-marca	Franța	Italia	Olanda	Spania	Suedia	Regatul Unit
- 1000	0.2	5.82	95.20	24.00	4.40	60.00	4.00	n.a.
- 5000	17.31			72.70		86.00		n.a.
- 10000	46.35	49.09	97.70	87.20	25.20	92.40	23.00	n.a.
- 25000	95.41	84.00	99.70	98.40	89.50	98.40	86.00	n.a.
- 50000		93.82						n.a.
- 100000	98.64	98.55	99.9	99.60	95.50	99.10	97.00	n.a.
> 100001	100	100	100	100	100	100	100	n.a.

Sursa: *Fiscal Decentralisation in EU Applicant States and Selected EU Member States*, OECD, Centre for Tax Policy and Administration, Paris, September, 2002, p. 91-92.

Pentru a depăși problema respectivă au fost dezvoltate diferite forme de asocieri între autoritățile publice locale, dintre care menționăm: fuziuni de APL și asociații inter-municipale (exemplul Belgiei), grupuri voluntare de APL (exemplul Franței), consorții de municipalități și uniuni de APL (exemplul Italiei), federații de APL (exemplul Suediei), etc.

8

Bugetarea pe bază de performanță

Sistemele publice locale de bugetare sunt destinate să servească mai multor funcții importante. Aceste funcții includ stabilirea priorităților bugetare compatibile cu orice mandat al guvernării, planificarea cheltuielilor pentru a urma o viziune pe termen lung de dezvoltare, exercitarea controlului financiar asupra intrărilor în scopul asigurării disciplinei fiscale și gestiunea bugetară pentru a asigura eficiența activității APL. O altă funcție este de a consolida responsabilitatea performanței APL față de cetățeni.

De regulă, sistemul de bugetare nu reușește să realizeze toate aceste funcții la fel de bine în același timp. Puterea relativă a fiecărei funcții depinde de instrumentele și tehnicile bugetare, însă în modul cel mai critic depinde de problemele pentru care APL manifestă cel mai mare interes. Specialiștii bugetari pot încerca să direcționeze bugetul pentru ca acesta să abordeze aceste probleme sau pot să elaboreze un buget hibrid care să realizeze mai multe obiective. Bugetul liniar tradițional prezintă cheltuielile pe intrări/resurse achiziționate. El clasifică obiectele dezagregate de cheltuieli și cheltuielile de funcționare și de capital.

O caracteristică proeminentă a sistemului liniar de bugetare este că specifică plafonul pentru articolele de cheltuieli în procesul de alocație bugetară și asigură ca agențiile⁷ să nu cheltuiască în exces. Prin urmare, bugetul „ușurează” presiunea fiscală puternică asupra activității APL. Printre punctele forte ale unui astfel de sistem sunt simplitatea sa relativă și controlul potențial asupra cheltuielilor publice prin intermediul specificației detaliate a intrărilor.

Abordarea liniară încorporează mai multe impedimente pentru o planificare și un management public eficient și eficace, precum și pentru o responsabilitate orientată spre rezultate în instituțiile sectorului public. Bugetul liniar pune accentul pe intrări și oferă informații cu privire la cât de mult și cum este cheltuit, mai degrabă decât pentru ce au fost cheltuiți banii publici. Bugetul liniar nu spune nimic despre eficiența utilizării resurselor, deoarece nu leagă intrările cu ieșirile.

⁷ Agenție – orice unitate structurală din administrația publică, inclusiv APL/primărie, care intenționează să implementeze bugetarea pe bază de performanță

Bugetul liniar tinde să concentreze procesul decizional pe intrări, mai degrabă decât asupra eficienței și eficacității programelor. Controlul liniar conduce la micro-managementul activității agenției de către oficiile MF și consolidează controalele ierarhice în cadrul agenției. Managerii publici au o discreție managerială foarte limitată și nu pot fi făcuți responsabili pentru performanța activității guvernamentale.

Bugetul liniar este util pentru stabilirea priorităților, facilitarea planificării și menținerea controlului financiar asupra intrărilor. Acest buget este mai puțin util pentru gestiunea operațiunilor și responsabilizarea guvernului pentru performanțele sale. Pentru că procesul decizional la nivelul local este mai aproape de oameni, ultima limitare face bugetul liniar să fie inacceptabil pentru a informa electoratul la nivel local. În consecință, guvernele locale în țările industrializate – Danemarca, Suedia, Elveția și SUA – în ultimele două decenii au transformat bugetele locale în instrumente de sprijin popular al programelor lor. Inovațiile lor au produs documente bugetare care detaliază nu numai cheltuielile, dar și informațiile cu privire la eficiența și eficacitatea cheltuielilor locale.

Bugetul bazat pe performanță (BP)

reprezintă un instrument eficient de management în identificarea și formularea priorităților și în procesul decizional asociat alocării resurselor bugetare în viitor, în funcție de rezultatele obținute. Acesta cuprinde activități sau grupuri de activități majore, pentru care sunt definite scopuri, obiective, descriere narativă și indicatori de performanță și pentru realizarea cărui sunt alocate resurse respective.

Analiza eforturilor de reformă bugetară, inclusiv la nivel local, arată că sistemul bugetar bazat pe performanță este consecința unor încercări continue de a dezvolta informația de performanță în scop bugetar și de a reorienta procesul bugetar de la accentul pus inițial pe intrări spre evidențierea produselor și rezultatelor.

Bugetul de performanță este un plan financiar care asigură stabilirea misiunii administrației publice locale, a scopurilor și obiectivelor, precum și evaluarea periodică a performanței lor ca parte a procesului bugetar, formând legătura dintre intrările necesare pentru punerea în aplicare a planului strategic de dezvoltare al administrației publice locale și rezultatele anticipate.

Un BP include planul anual de punere în aplicare a planului strategic al autorităților publice și un buget anual, care reflectă raportul între finanțarea programului și rezultatele așteptate. BP accentuează scopul sau grupul de obiective care trebuie să fie atinse cu o anumită mărime a cheltuielilor și creează o legătură între banii cheltuiți și rezultate așteptate. Acesta, de asemenea, indică modul în care legătura se manifestă.

Pentru a transforma principiile bugetului de performanță în realitate sunt necesare activități ferme, direcționate și structurate, în paralel cu crearea unor mecanisme eficiente. Pentru a trece de la bugetul tradițional (pe capitole/articole) la un BP este necesară și o muncă de pregătire, care include următoarele:

- disponibilitatea autorităților publice centrale și locale de a trece la o nouă metodă de buget și de a lua decizii;
- pregătirea de materiale de instruire și metodologii;
- desfășurarea cursurilor de formare profesională și a unor seminare speciale;
- sprijinul practic pentru personalul implicat în bugetare, etc.

La nivel local, autoritățile executive și reprezentative trebuie să definească obiectivele strategice de dezvoltare a UAT, resursele necesare, indicatorii și criteriile după care se va stabili dacă obiectivele au fost realizate, iar resursele - eficient cheltuite. Toate acestea trebuie să fie făcute cu implicarea directă a autorităților responsabile din cadrul APL, a funcționarilor publici de la diferite instituții, precum și a populație și ONG-ilor. Cooperarea strânsă între autoritățile administrației publice locale, funcționarii publici și organizațiile din domeniu va asigura o mai bună înțelegere a legăturii directe dintre planul anual și bugetul de performanță și posibilități mai mari de aplicare cu succes a acestora.

Pentru a iniția, susține și menține reforma bugetării pe bază de performanță la nivelul UAT sunt necesare câteva condiții de bază.

a) Motivația de a face schimbarea. Consensul între participanți cu privire la necesitatea reformei bugetare este foarte important pentru o implementare de succes. Funcționarii publici locali trebuie să-și identifice motivele pentru care vor apela la utilizarea măsurătorilor de performanță și a bugetării pe bază de performanță. Aceste motive pot fi cererile formulate din exteriorul APL pentru calitatea serviciilor și responsabilitate, precum și cererile interne (din APL) pentru eficiență și eficacitate. Funcționarii publici trebuie să definească, de asemenea, producătorii și consumatorii de informație bazată pe performanță și să furnizeze o strategie adecvată de stimulare pentru utilizarea acestei informații. În cele din urmă, ei trebuie să înțeleagă că informația bazată pe performanță poate fi mai utilă în îmbunătățirea managementului decât în materie de manipulare bugetară.

b) Suportul legislativ. Un suport politic puternic și consistent din partea legiuitorului/Consiliului local este critic pentru inițiativele asociate bugetării pe bază de performanță. Urmărirea unei raționalități interne și a criteriilor de eficiență, fără a considera mediul politic, poate să pericliteze astfel de inițiative. Legiuitorii/consilierii locali trebuie să fie implicați în stabilirea obiectivelor, dezvoltarea indicatorilor, monitorizarea procesului de performanță și evaluarea rezultatelor de performanță. Bugetul de performanță este puțin probabil să aibă succes în cazul în care autoritatea reprezentativă și cea executivă a UAT au idei diferite

despre necesitatea și obiectivele reformei. Stimulentele legale pentru implementarea bugetării pe bază de performanță adaugă greutate la rezultatele așteptate ale reformei bugetare.

c) *Suportul și angajamentul din partea colectivității locale.* În afară de implicarea, în proporții relativ limitate, a legislativului/Consiliului local, pentru buna implementarea a bugetării pe bază de performanță este, la fel de necesar, suportul din exteriorul administrației locale. Reformele de performanță ar trebui să ofere beneficii directe părților interesate în schimbul sprijinului lor. Fără, cel puțin, un anumit grad de implicare a publicului, bugetarea pe bază de performanță riscă să devină un exercițiu birocratic intern detașat de la ceea ce cetățenii consideră important. Mai mult ca atât, în absența suportului și asistenței din partea cetățenilor, managerii și personalul din APL, puțin probabil că vor înțelege valoarea potențială a abordării orientate spre rezultate sau o vor implementa și utiliza eficient.

d) *Capacitatea administrativă.* Evoluția reformelor manageriale și bugetare indică că soarta unei inițiative noi de multe ori nu depinde de conceptele logice, intențiile bune și valorile durabile, dar mai degrabă de problemele operaționale: cât de bine oamenii rezolvă problemele practice și dacă ei pot menține sprijinul pentru susținerea reformei bugetare. Mandatarea implementării evaluării și bugetării de performanță de către Consiliul local, deși populară sub aspect politic, poate să nu fie fezabilă din punct de vedere administrativ. Liderii politici care susțin implementarea bugetării pe bază de performanță trebuie să ofere timp agențiilor să dobândească capacitățile necesare. Mai degrabă decât a institui un sistem de urmat pentru toate programele, reforma bugetară trebuie să respecte diferențele instituționale dintre agenții și să le ajute să dezvolte abordări proprii, potrivite pentru situația și contextul specific fiecărei agenții. O astfel de abordare poate oferi agențiilor informații utile pentru analiza impactului a ceea ce fac, precum și pentru identificarea modului în care aceste informații le pot ajuta în procesele lor de planificare și bugetare. Consolidarea capacității administrative – personalul, sistemele informaționale, standardele de contabilitate și ceea ce este mai important – potențialul financiar, este puternic asociat cu utilizarea măsurătorilor de performanță în procesul de bugetare. Un aspect al consolidării capacității administrative este dezvoltarea unui sistem de raportare de performanță viabil, de încredere și uniform finanțat. Un astfel de sistem furnizează o bază de date pentru bugetarea pe bază de performanță. El ajută managerii publici să înțeleagă cum intrările sunt convertite în produse și rezultate.

e) *Cultura „managementului pentru rezultate”.* Bugetarea pe bază de performanță trebuie să fie un element integrant al unui pachet mai extins de reforme. Experiența internațională demonstrează că fiecare implementare a bugetării pe bază de performanță a fost însoțită și întărită de transformări în managementul public. APL care nu vor gestiona pentru rezultate nu vor putea bugeta în bază

de rezultate. Bugetarea pe bază de performanță nu poate prospera în absența stimulentele pentru o performanță îmbunătățită și o răspundere mai mare pentru rezultate. Reforma „managementului pentru rezultate” care a cuprins țările industriale și unele țări în dezvoltare în anii 1990 a mutat atenția de la procesele birocratice și controlul asupra intrărilor spre responsabilitatea pentru rezultate.

Cele mai bune practici de punere la punct a reformelor bugetare, inclusiv la nivel local, demonstrează că țările au adoptat numeroase strategii de implementare a bugetării pe bază de performanță care pot fi sumarizate ca alternative între:

- Abordarea de sus-în-jos vrs. abordarea de jos-în-sus;
- Acoperirea comprehensivă vrs. acoperirea parțială;
- Implementarea incrementală (etapizată, treptată) vrs. „big bang” (implementarea imediată, într-o singură etapă, de „șoc”).

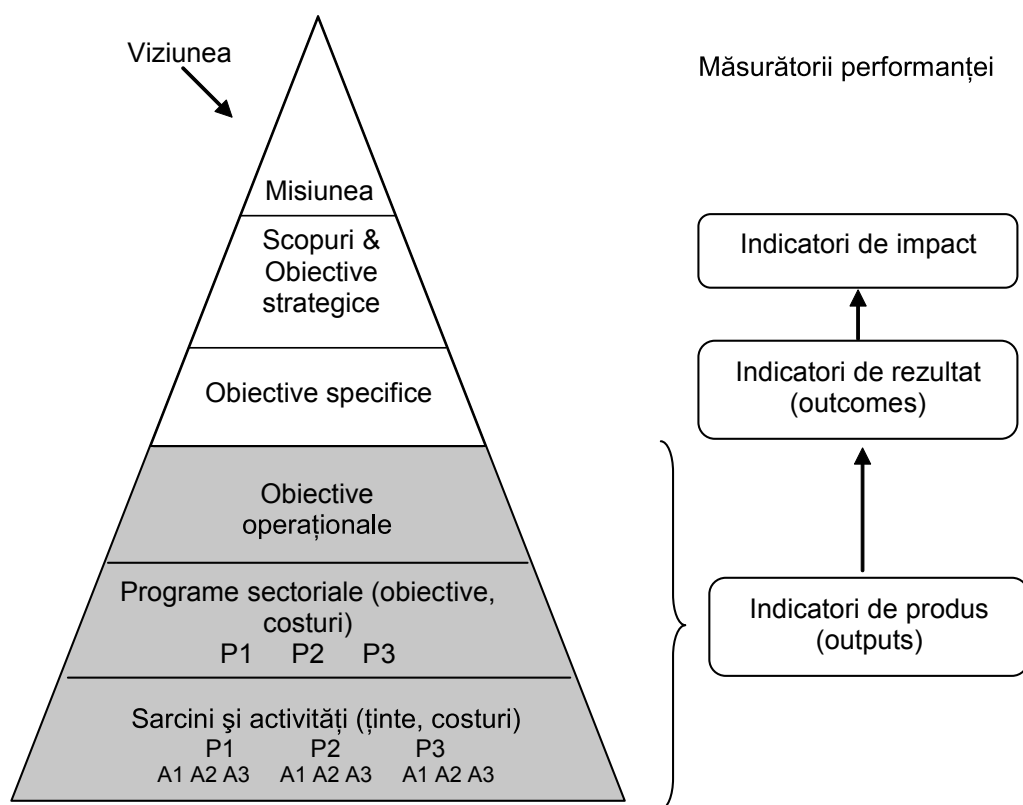

Fig. 8. Paradigma bugetării pe bază de performanță

Sursa: Adaptat după Shah A., *Citizen-Centric Performance Budgeting at the Local Level: An idea whose time may be here?* World Bank, East Asia Regional Seminar on Local Public Finance and Governance, Pattaya, Thailand, April 2, 2009

În linii generale, asocierea procesului de planificare strategică și a celui de măsurare a performanței poate fi reprezentat cu ajutorul paradigmei bugetării pe bază de performanță (fig. 7).

După cum urmează din figură, fiecărui nivel al paradigmei, îi corespunde o anumită categorie de indicatori: realizarea scopurilor strategice poate fi măsurată prin indicatori de impact, a obiectivelor specifice – prin indicatori de rezultat, a obiectivelor operaționale materializate în programe, sarcini și activități – prin indicatori de produs.

Această paradigmă poate fi operaționalizată prin intermediul dezagregării scopurilor strategice pe categorii succesive de obiective. Totodată, dezagregarea trebuie aplicată și în cadrul structurii organizatorice care intenționează să aplice bugetarea pe bază de performanță (de exemplu, APL): fiecare unitate structurală implicată în BP urmează să-și elaboreze propria strategie de dezvoltare care să fie operaționalizată prin intermediul BP.

Întrebări frecvente și răspunsuri

Întrebare:

Ce reprezintă „anul bugetar”?

Răspuns:

Douăsprezece luni consecutive pentru care se elaborează, se aprobă, se execută și se raportează bugetul public național.

În *Republica Moldova* anul bugetar începe la 1 ianuarie și se termenă la 31 decembrie al fiecărui an.

În *Regatul Unit al Marii Britanii*, însă, anul fiscal începe la 1 aprilie și durează până în 31 martie al anului viitor.

Întrebare:

Ce reprezintă produsul intern brut?

Răspuns:

Prezentăm următoarele două definiții pentru noțiunea de produs intern brut (PIB):

- Valoarea bunurilor și serviciilor produse într-o țară pe durata unui an.
- Principalul agregat macroeconomic al sistemului de conturi naționale, care reprezintă rezultatul final al activității de producție din unitățile producătoare rezidente (atât în sfera producției materiale, cât și în sfera serviciilor nemateriale) și care corespunde valorii bunurilor și serviciilor produse de aceste unități pentru consumul final*.

* *Anuarul statistic al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2007.*

Întrebare:

În ce mod bugetul public, inclusiv bugetele locale, poate influența creșterea economică?

Răspuns:

Există numeroase teorii economice care în bază de calcule empirice și simulări încearcă să identifice dependența creșterii economice și a calității acesteia de variabilele bugetare. Dintre acestea, considerăm că cel mai reușit expli-

că această relație așa numitele *modele de creștere economică endogenă*.

Pentru a stimula creșterea economică durabilă politica fiscală trebuie să promoveze o anumită structură a veniturilor și cheltuielilor bugetare.

Dacă considerăm *veniturile publice*, creșterea presiunii fiscale distorsionează comportamentul agenților economici, afectează producția și, în cele din urmă, creșterea economică. Totuși, gradul distorsionii este diferit în funcție de tipul veniturilor publice. Dacă efectul impozitelor și taxelor de consum (taxa pe valoarea adăugată, accizele, taxele vamale, etc.) este mai puțin distorsionar (*impozite neutre sau nedistorsionare*), impozitele pe venitul persoanelor fizice și juridice sunt venituri cu un efect distorsionar puternic (*impozite distorsionare*). Totodată, în unele condiții, creșterea ponderii impozitelor neutre în totalul veniturilor bugetare poate conduce la influențe pozitive asupra creșterii economice. Aceasta se întâmplă atunci când veniturile provenite din impozitele și taxele neutre sunt folosite pentru finanțarea cheltuielilor publice productive. În categoria impozitelor distorsionare intră impozitul pe venitul persoanelor fizice și juridice, impozitul pe bunurile imobiliare, contribuțiile asigurărilor sociale obligatorii, etc. Menționăm, însă, că impozitele distorsionare, deși afectează într-o măsură mai mare creșterea economică comparativ cu cele neutre, totuși, ele, prin faptul că realizează alte obiective ale politicii fiscale, sunt necesare.

În mod similar, deși creșterea *cheltuielilor publice* conduce la extinderea cererii și, prin aceasta, stimulează creșterea economică, totuși, nu toate categoriile de cheltuieli publice au același nivel de influență pozitivă asupra creșterii. Astfel, așa-numitele cheltuieli productive (investițiile în capitalul uman - educație și ocrotire a sănătății, în infrastructură, întreprinderi, etc.) au un efect pozitiv asupra creșterii economice, pe când consumul guvernamental nu avantajează creșterea. Ultimul include, în primul rând, cheltuielile legate de susținerea ramurilor economiei naționale, cheltuielile cu caracter social, etc. și formează categoria cheltuielilor publice neproductive. Menționăm, totodată, că cheltuielile neproductive, ca și impozitele distorsionare, îndeplinesc anumite funcții de politică economică și socială și existența acestor cheltuieli este necesară.

Previziunile care urmează din modelele de creștere endogenă pornesc de la clasificarea elementelor bugetului public în patru categorii: *venituri distorsionare și nedistorsionare și cheltuieli productive sau neproductive*.

Prin urmare, pot fi identificate patru variante de îmbinare a categoriilor de venituri și cheltuieli publice și, în fiecare caz, influența acestora asupra dezvoltării economice trebuie cercetată separat. Astfel, finanțarea cheltuielilor productive prin impozite nedistorsionare influențează pozitiv creșterea economică. Varianta opusă – îmbinarea cheltuielilor neproductive cu impozitele distorsionare – are un impact negativ asupra economiei. În celelalte cazuri, influența politicii fiscale asupra creșterii economice nu este clar determinată și poate fi atât pozitivă, cât și negativă.

Vom asocia calitatea politicii fiscale promovate de guvern cu ponderea impozitelor nedistorsionate în totalul veniturilor și ponderea cheltuielilor productive în totalul cheltuielilor bugetului public: cu cât ponderea impozitelor nedistorsionate este mai mare, cu atât este mai înaltă calitatea politicii fiscale. În mod asemănător, și pentru cazul cheltuielilor bugetului public al Republicii Moldova – cu cât ponderea cheltuielilor productive în totalul cheltuielilor publice este mai mare, cu atât politica fiscală este mai stimulantă.

Analiza structurii veniturilor și cheltuielilor publice în Republica Moldova¹ demonstrează că în timp ponderea impozitării distorsionate și a cheltuielilor neproductive în totalul veniturilor publice și, respectiv, în totalul cheltuielilor publice crește, deși tendința identificată manifestă volatilități puternice. Prin urmare, *structura veniturilor și cheltuielilor publice nu este benefică pentru creșterea economică*. Menționăm, că în alte țări post-socialiste, de exemplu Ungaria, Rusia, etc.² tendințele sînt inverse, înregistrându-se o creștere a ponderii impozitării nedistorsionate în dezavantajul celei distorsionate).

Întrebare:

Ce reprezintă Carta europeană a autonomiei locale?

Răspuns:

Consiliul Europei a recunoscut întotdeauna importanța decisivă a democrației la nivel local și regional. În 1957, la Consiliul Europei a început prima fază a elaborării unei structuri a consilierilor locali și regionali prin înființarea *Conferinței Permanente a Autorităților Locale și Regionale* din Europa. La un interval de peste trei decenii, Conferința a fost restructurată și transformată în *Congresul Autorităților Locale și Regionale* al Consiliului Europei, printr-o Rezoluție statutară adoptată de Comitetul Miniștrilor, la 14 ianuarie 1994. Această modificare radicală de structură a fost determinată de progresul regionalizării pe continent, progresul autonomiei administrative locale și regionale din multe țări membre, precum și de rolul jucat de Conferința Permanentă a Autorităților Locale și Regionale din Europa în promovarea democrației locale în Europa Centrală și de Est. Congresul funcționează ca organ consultativ al Consiliului Europei. Congresul ajută noile state membre ale Organizației să-și îndeplinească sarcinile

¹ Secieru A., Stratulat O., *Politica fiscală în perspectiva extinderii autonomiei financiare locale*, în Culegerea de studii și comunicări științifico-practice „Descentralizarea fiscală. Provocări pentru Republica Moldova”, Editura „Epigraf”, Chișinău, 2006, pag. 14-28.

² Tamás D., Golovanova N., Kovács G., Micevska M., Redkin V., *Transition, Fiscal Policy and Growth: Evidence from Russia and Hungary*, Budapest Economics (Hungary), Center for Fiscal Policy (Rusia), Center for Development Research, University of Bonn (Germania), 2004.

practice necesare realizării unei autonomii locale și regionale.

Activitățile fostei Conferințe și cele ale actualului Congres se sprijină pe Carta europeană a autonomiei locale.

Carta europeană a autonomiei locale (STE. nr. 122) a fost semnată la Strasbourg la 15 octombrie 1985 și a intrat în vigoare la 9 septembrie 1988. Atât prin principiile pe care le afirmă, cât și prin mijloacele pe care le preconizează, ea constituie un exemplu de aplicare a *principiului subsidiarității* (boxa din dreapta) în organizarea unei societăți.

Întrebare:

Ce presupune autonomia locală?

Răspuns:

Prin *autonomie locală* se înțelege dreptul și capacitatea efectivă ale autorităților administrației publice locale de a soluționa și de a gestiona, în cadrul legii, în nume propriu și în interesul populației locale, o parte importantă a treburilor publice*.

* *Carta europeană a autonomiei locale*

Întrebare:

Care sunt impozitele și taxele generale de stat?

Răspuns:

Conform *Codului Fiscal*, sistemul impozitelor și taxelor generale de stat include:

a) impozitul pe venit;	d) impozitul privat;
b) taxa pe valoarea adăugată;	e) taxa vamală;
c) accizele;	f) taxele rutiere.

Întrebare:

Ce reprezintă descentralizarea?

Răspuns:

În sens larg, prin descentralizare se înțelege orice transfer de atribuții de la nivel central la nivel local. *În sens restrâns*, descentralizarea este legată de procedeul de realizare a acesteia, respectiv *descentralizarea teritorială* – prin

transferul de atribuții către unitățile administrativ-teritoriale, și *descentralizarea pe servicii* – prin desprinderea unor servicii publice din competența centrală sau locală și oferindu-li-se o organizare autonomă.

După responsabilitățile transferate, descentralizarea este împărțită în trei categorii: politică, administrativă și fiscală.

Descentralizarea politică implică conferirea către cetățeni a unei puteri mai mari în procesul de luare a deciziilor.

Descentralizarea administrativă reprezintă transferul de responsabilități privind planificarea, finanțarea și gestionarea unor funcții publice de la nivelul guvernului central și al agențiilor sale la unitățile subordonate, autorități publice semi-autonome sau autorități regionale sau locale.

Descentralizarea fiscală se referă la mărirea controlului autorităților locale asupra resurselor financiare, fie în termeni de repartizare a cheltuielilor, fie a generării de venituri. Multe din lucrările de specialitate privind descentralizarea fiscală se concentrează pe natura transferurilor inter-guvernamentale și pe diferențele privind capacitatea de generare a veniturilor a diferitelor tipuri de autorități.

Întrebare:

Care sunt efectele și consecințele descentralizării fiscale?

Răspuns:

Consecințele descentralizării fiscale pentru stabilitatea macroeconomică și creșterea economică în diferite țări variază semnificativ de la o țară la alta.

Există suficiente dovezi că în țările dezvoltate, de regulă, descentralizarea fiscală influențează pozitiv creșterea economică.

Interrelațiile dintre descentralizarea fiscală și guvernarea macroeconomică este o problemă foarte complexă și merită o atenție deosebită în cazul țărilor în dezvoltare. Există o recunoaștere crescândă din partea specialiștilor în elaborarea politicilor publice și a experților a faptului că descentralizarea fiscală, fără ca autoritățile APL să respecte disciplina fiscală, iar oferta de descentralizare să conțină stimulente de prudență în îndatorare și managementul cheltuielilor, poate agrava dezechilibrele fiscale și, prin aceasta, afecta stabilitatea macroeconomică generală. Impunerea unor constrângeri stringente asupra îndatorării guvernelor locale și monitorizarea eficientă a pozițiilor fiscale ale UAT reprezintă elemente adiționale importante în descentralizarea fiscală. Descentralizarea fiscală reușită depinde, de asemenea, de măsura disponibilității experienței la nivel local și de abilitatea guvernelor locale de a gestiona un volum sporit de resurse și de a asigura un management eficient al cheltuielilor. În plus, devoluția (transmiterea de la nivelul central la nivelele locale ale guvernării publice) surselor de venit trebuie să fie în corespundere cu redistribuirea proporțională a funcțiilor legate de cheltuieli spre guvernele locale și cu eforturile de încurajare a mobilizării veniturilor la nivelele inferioare ale guvernării.

Întrebare:

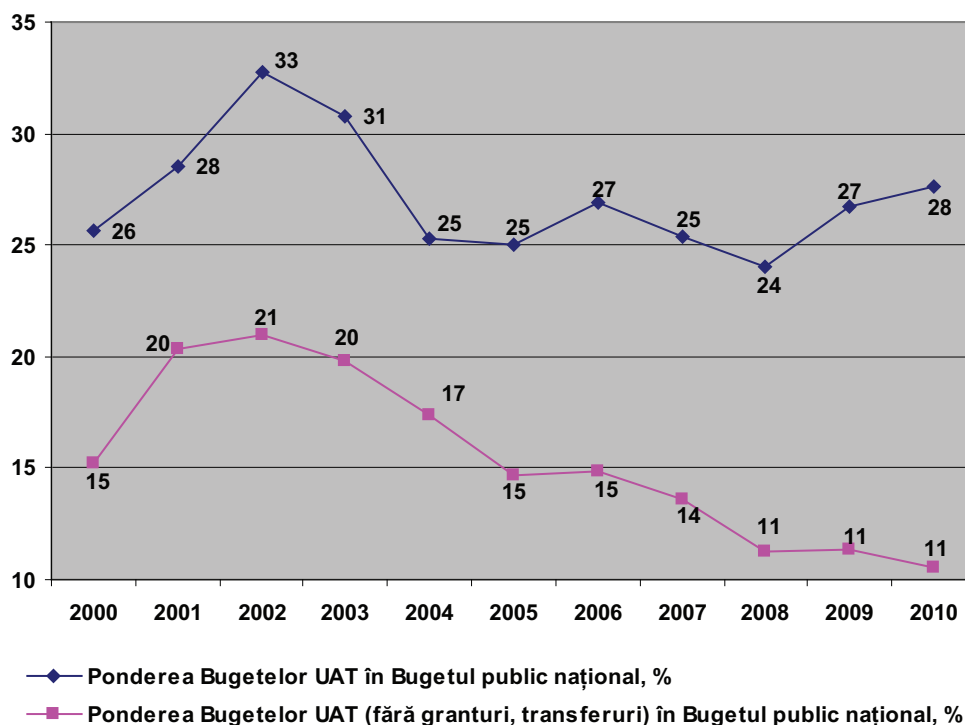
Cum putem evalua nivelul autonomiei financiare locale?

Răspuns:

Autonomia financiară a autorităților APL poate fi măsurată prin calcularea unor coeficienți la care la numărător sunt diferite categorii de venituri sau cheltuieli ale bugetelor locale, iar la numitor fie totalul veniturilor sau cheltuielilor bugetelor locale fie produsul intern brut. După calcularea acestor coeficienți trebuie observată evoluția acestora în timp. De exemplu, putem determina:

- raportul dintre veniturile locale / regionale și produsul intern brut;
- raportul dintre transferuri și totalul veniturilor bugetare locale;
- raportul dintre veniturile fiscale locale / regionale și totalul resurselor locale / regionale;
- raportul dintre ponderea veniturilor fiscale și a transferurilor de la stat;
- ponderea veniturilor fiscale locale / regionale proprii și PIB, etc.

Figura de mai jos prezintă valorile pentru unii indicatori care caracterizează autonomia financiară locală. Din analiza acestor date reiese concluzia despre creșterea în perioada 2003-2010 a nivelului centralizării, respectiv – reducerea autonomiei financiare locale a autorităților APL în Republica Moldova: ponderea veniturilor bugetelor locale în totalul veniturilor bugetului public național scade.

Întrebare:

Care este modalitatea de luare a deciziilor în sectorul public și cum se ajunge la acele sume de cheltuieli și venituri care sunt înscrise în bugetul public?

Răspuns:

Bugetele nu sunt neutre față de ideologiile și tehnologiile politice. Una dintre cele mai greșite opinii despre bugetul public este aceea că prevederile și politicile bugetare sunt bazate pe analize, ipoteze și concluzii tehnocratice. În realitate, însă, numeroase prevederi și politici bugetare sunt alegeri politice deliberate ale guvernului aflat la putere. Deciziile privind veniturile și cheltuielile publice, deficitele bugetare și datoria publică sunt frecvent bazate pe strategii politice și favorizează anumite grupuri din societate.

În acest sens, este concludentă afirmația fostului vicepreședinte al SUA Al Gore: “Dacă, după toate, *Washington* este, în primul rând, un oraș politic, bugetarea este, în primul rând, un proces politic”¹.

Atât alegătorii, cât și membrii organelor executive și legislative iau decizii prin intermediul votării. Votarea poate fi considerată un model universal de adoptare a deciziilor colective. Cheltuielile și veniturile bugetare care vor fi aprobate depind, nu în ultimul rând, de procedura cu ajutorul căreia, în baza preferințelor individuale, urmează să fie identificat punctul de vedere care va fi considerat în calitate de poziție a întregii societăți.

De regulă, consumatorii de bunuri publice în calitatea lor de alegători nu sunt implicați direct în determinarea mărimii concrete a impozitelor, a particularităților programelor din domeniul învățământului și ale celor din domeniul asistenței sociale, influențând nemijlocit doar componența organelor puterii.

Votând la alegeri, votanții procură bunurile publice „în set unic”. Formarea acestor seturi, propunerea lor alegătorilor sub forma programelor electorale, luarea unor decizii detaliate cum sunt cele asociate aprobării bugetului public, monitorizarea și controlarea executării lor este funcția politicianilor profesioniști. Aceștia din urmă sunt intermediari între alegători și sectorul public.

Politicienii care propun „seturi” de decizii aferente bunurilor publice pot fi comparați cu antreprenorii care furnizează consumatorilor bunuri private. Pentru a reuși în domeniul lor, și unii, și alții trebuie să urmeze conjunctura. Comportamentul rațional al întreprinzătorilor presupune maximizarea profitului, comportamentul rațional al politicianilor are la bază aspirația de a obține cât mai multe voturi ale alegătorilor. Ca și pe piață, în politică are loc o selecție naturală specifică, și acei care nu acceptă sau nu au abilități de a se adapta la conjunctură, sunt eliminați de concurenți.

¹ în *From Red Tape to Results: Creating a Government That Works Better and Costs Less: Mission-Driven, Results-Oriented Budgeting*, Washington DC, 1993.

Anthony Downs a introdus în economie o teorie economică a partidelor care poate fi exprimată în felul următor: „Partidele politice nu sunt interesate în alocarea eficientă a resurselor în societate; fiecare caută doar să fie reales prin maximizarea numărului de voturi pe care le primește. Chiar dacă statul are capacitatea de mișca societatea spre ..., acesta o va face numai dacă este forțat de competiția continuă dintre partide. Astfel, problema crucială este dacă concurența dintre partide forțează întotdeauna guvernul spre un optim.. .”

Pentru ca sistemul democrației reprezentative să funcționeze eficient, trebuie îndeplinite unele condiții:

- alegătorii să fie informați;
- lupta pentru voturi din partea politicienilor să fie concurențială;
- formarea de platforme ale partidelor politice să se bazeze pe coaliții largi;
- sistemele de vot să fie sensibile la preferințe;
- distorsiunea creată de comportamentul strategic (cel care nu reflectă adevăratele preferințe) să fie minimizate etc.

Deficiențele proceselor politice pot fi soluționate prin formarea așa-numitelor grupuri de interese. Grupurile de interese fac legătura dintre stat și societatea civilă. Ele acționează și transmit prin diferite semnale (conferințe, reuniuni, lobby, demonstrații, greve) cererile societății civile (grupurilor sociale), adresate procesului politic, pentru a fi luate în considerare la elaborarea deciziilor.

Concurența grupurilor de interese pentru influența asupra structurilor puterii cere costuri considerabile. Cheltuirea resurselor în scopul obținerii de la stat a drepturilor și avantajelor exclusive, generatoare de beneficii pentru deținătorii acestor drepturi din contul altor membri ai societății, poartă denumirea de *goană după rentă*.

Întrebare:

Ce se întâmplă în cazul când bugetul UAT nu este aprobat până la începutul anului bugetar?

Răspuns:

Dacă bugetul UAT nu este aprobat până la începutul anului bugetar, în conformitate cu Legea privind finanțele publice locale:

- se suspendă efectuarea defalcărilor de la veniturile generale de stat și a transferurilor;
- finanțarea cheltuielilor se efectuează proporțional în marime de 1/12 parte din suma cheltuielilor pentru anul precedent.

În același timp, în cazul când bugetele UAT sunt aprobate până la aprobarea legii bugetare anuale, acestea urmează a fi corelate cu Legea bugetară anuală, în termen de cel mult 30 de zile de la data publicării ei.

Bibliografie

- *Constitutia Republicii Moldova*, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 18.08.1994.
- *Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar* nr. 847-XIII din 24.05.96, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 19-20/197 din 27.03.1997.
- *Legea privind finanțele publice locale* nr. 397-XV din 16.10.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-253/996 din 19.12.2003.
- *Legea privind administrația publică locală*, nr. 436 din 28.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35, din 09.03.2007.
- *Legea privind descentralizarea administrativă*, nr. 435 din 28.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 029, din 02.03.2007.
- *Codul Fiscal al Republicii Moldova*.
- Notele metodologice privind *elaborarea de către autoritățile administrației publice locale a proiectelor de buget pe anul 2012 și a estimărilor pe anii 2013-2014*, Ministerul Finanțelor.
- *Manualul Consiliului Europei*, Biroul de informare al Consiliului Europei la București, București, 2006. – 624 p..
- Secrieru A., *Finanțele publice: instrumente și mecanisme financiare de intervenție guvernamentală*.- Chișinău.: Editura „Epigraf”, 2004. - 424 p.
- Secrieru A. *Ghidul procesului bugetar al Republicii Moldova*, Chișinău: Editura Epigraf, 2009, 80 p., 4.3 c. a.
- Secrieru A., Roșcovan M., Manole T., Porumbescu A. *Bugetarea pe bază de performanță*. Ghid, Chișinău: „Nova-Imprim” SRL, 2010, 68 p., 3 c. a.
- *Ghidul primarului*, Chișinău, Editura ARC, IDIS „Viitorul”, 2001
- *Ghidul primarului*, Chișinău, Editura Universul, IDIS „Viitorul”, 2005
- *Ghidul funcționarului public*, Chișinău, Tipografia Centrală, IDIS „Viitorul”, 2007
- *Ghidul bunelor practici ale autorităților publice locale*, Chișinău, IDIS „Viitorul”, 2008
- L. Chiriac, V. Mocanu, V. Catlabuga, O. Mânzatu *O antologie de practici de succes a comunităților din municipiul Chișinău*, IDIS „Viitorul”, 2011

Glosar

Bugetele unităților administrativ-teritoriale	bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), raioanelor, unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetul municipiului Chișinău
bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi	bugetele locale care reprezintă bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiului Chișinău);
bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea	bugetele raionale, bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetul municipal Chișinău;
cheltuieli curente	cheltuielile bugetare în rezultatul cărora sunt produse bunuri și servicii publice cu un ciclu de viață de până la un an
clasificarea bugetară	gruparea veniturilor și cheltuielilor bugetare într-o ordine obligatorie și după criterii unitare
control tematic	control al unui sau mai multor aspecte financiare privind activitatea entității controlate sau ale utilizării patrimoniului public
direcția finanțe	direcțiile finanțe ale unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și a municipiului Bălți
executor de buget	conducător al instituției, împuternicit cu dreptul de a efectua cheltuieli în conformitate cu alocațiile aprobate
granturi externe	reprezintă alocații nerambursabile de la alte țări sau instituții internaționale
mijloace speciale ale instituțiilor publice	veniturile instituțiilor publice obținute de la efectuarea lucrărilor și prestarea serviciilor contra plată, precum și din donații, sponsorizări și din alte mijloace bănești, intrate legal în posesia instituției publice
normative de defalcări de la veniturile generale de stat	normative procentuale de defalcări de la veniturile generale de stat, stabilite prin <i>Legea privind finanțele publice locale</i> pentru bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și pentru bugetul municipal Bălți sau de consiliile raionale, de Adunarea Populară a unității teritoriale autonome cu statut juridic special, de consiliul municipal Bălți și consiliul municipal Chișinău pentru bugetele locale și prin legea bugetară anuală, aprobată de Parlament, pentru unitatea teritorială autonomă Găgăuzia la taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse și la serviciile prestate de agenții economici și la accizele la mărfurile (producția) supuse accizelor
notă explicativă	materiale adiționale despre strategiile și obiectivele Guvernului
proces bugetar	etape consecutive de elaborare, aprobare, executare și raportare a executării bugetului
revizie financiară	verificare a acurateții situațiilor financiare, a respectării legalității și regularității operațiunilor economico-financiare
transferuri	mijloace financiare alocate cu titlu definitiv și în sumă absolută

Trezoreria de Stat	unitate structurală a Ministerului Finanțelor, care exercită executarea de casă a bugetului de stat și a bugetelor unităților administrativ-teritoriale, bugetului asigurărilor sociale de stat și a fondurilor asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Regulamentul Trezoreriei de Stat se aprobă de Guvern.
venituri curente	veniturile la care statul apelează în mod obișnuit, în condiții considerate normale și care se încasează la buget cu o anumită regularitate

Impozitul pe bunurile imobiliare

Tabelul 1. Modalitatea de calcul a impozitului funciar pe terenurile cu destinație agricolă cu excepția impozitului de la gospodăriile țărănești (de fermier)

	Indicatorii	Unitatea de măsură	Terenuri impozitate					Total
			Teren arabil	Livezi, plantații de nuci, duzi, pepenieri pomicele	Vii, plan tații de seminceri, pepeniere de vie, arbuști fruct	Drumuri de câmp	Construcții	
10	Suprafața terenurilor	ha						
20	Indicii cadastrali	grad-hectar						
30	Cota impozitului pentru 1 ha	lei	1,50	1,50	1,50	1,50	x	
40	Cota impozitului pentru 1 ha în lipsa indicilor cadastrali*	lei	110	110	110	110	350	
50	Suma impozitului funciar care urmează să fie vărsată la buget	mii lei						

Nota: Indicatorul la rândul 40 se utilizează dacă lipsesc indicii cadastrali

Tabelul 2. Modalitatea de calcul a impozitului funciar pe terenurile cu destinație agricolă de la gospodăriile țărănești (de fermieri)

	Indicatorii	Unitatea de măsură	Terenuri impozitate					Total
			Teren arabil	Livezi, plantații de nuci, duzi, pepenieri pomicele	Vii, plantații de seminceri, pepeniere de vie, arbuști fruct	Drumuri de câmp	Construcții	
10	Suprafața terenurilor	ha						
20	Indicii cadastrali	grad-hectar						
30	Cota impozitului pentru 1 ha	lei	1,50	1,50	1,50	1,50	x	

	Indicatorii	Unitatea de măsură	Terenuri impozitate					Total
			Teren arabil	Livezi, plantații de nuci, duzi, pepenieri pomicole	Vii, plantații de seminceri, pepeniere de vie, arbuști fruct	Drumuri de câmp	Construcții	
40	Cota impozitului pentru 1 ha în lipsa indicilor cadastrali *	lei	110	110	110	110	350	
50	Suma impozitului funciar care urmează să fie vărsată la buget	mii lei						

Nota: Indicatorul la rândul 40 se utilizează dacă lipsesc indicii cadastrali

Tabelul 3. Modalitatea de calcul impozitului funciar pe pășuni și fînețe

	Indicatorii	Un. de măsură	Proгноza	
			Fînețe	Pășuni
10	Suprafața terenurilor	ha		
20	Indicii cadastrali	grad-hectar		
30	Cota impozitului pentru 1 ha	lei	0,75	0,75
40	Cota impozitului pentru 1 ha în lipsa indicilor cadastrali	lei	55	55
50	Suma impozitului funciar care urmează să fie vărsată la buget	mii lei		

Tabelul 4. Modalitatea de calcul a impozitului funciar pe terenurile ocupate de obiectivele acvatice (iazuri, lacuri etc.)

	Indicatorii	Cota impozitului pentru 1 ha (lei)	Proгноza	
			Suprafața terenurilor ocupate de obiectivele acvatice (ha)	Suma impozitului (mii lei)
10	Terenurile ocupate de obiectivele acvatice	115		
20	Total			

Tabelul 5. Modalitatea de calcul al impozitului funciar pe terenurile cu altă destinație decât cea agricolă (neevaluată)

1	2	Cota limita a impozitului (lei)	Proгноza	
			Suprafața impozabila a terenurilor (ha)	Suma impozitului (mii lei)
1	2	3	4	5
10	Pentru terenurile destinate întreprinderilor agricole și alte terenuri neevaluate de către organele cadastrale teritoriale conform valorii estimate (r.11+r.12+r.13):			
11	- în municipiile Chișinău și Bălți	3000		
12	- în orașele-reședință și municipiul Comrat	1000		
13	- în orașe și localități rurale	1000		
20	Pentru terenurile din extravilan (r.21+r.22):			
21	pentru terenurile destinate transporturilor, telecomunicațiilor și pentru cele cu o altă destinație specială	70		
22	pentru terenurile pe care sînt amplasate construcții și amenajări pentru carierile și pămînturile distruse în urma lucrărilor de producție	350		
30	În total (10+20)			

Tabelul 6. Modalitatea de calcul al impozitului funciar pe loturile de pe lînga casă

1	Indicii	Cota limita a impozitului (lei)	Proгноza	
			Suprafața terenurilor supusa impozitarii (ha)	Suma impozitului (mii lei)
1	2	3	4	5
10	In localitățile rurale	100		
20	Total			

Tabelul 7. Modalitatea de calcul al înlesnirilor la impozitul funciar pe anul 2012

Nr. crt.	Denumirea contribuabililor	Prognoza		
		Suprafața (ha)	Cota pentru 1 ha (lei)	Suma pierderilor bugetului (mii lei)
1	autoritățile publice și instituțiile finanțate de la bugetele de toate nivelurile;			
2	instituțiile medico-sanitare publice finanțate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală			
3	Compania Națională de Asigurări în Medicină și agențiile ei teritoriale			
4	întreprinderile și organizațiile Societății Orbilor, Societății Surzilor și Societății Invalizilor, create pentru realizarea scopurilor statutare ale acestor societăți			
5	întreprinderile penitenciarelor			
6	Centru Republican Experimental pentru Protezare, Ortopedie și Reabilitare al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.			
7	obiectivele de protecție civilă			
8	organizațiile religioase – pentru terenurile pe care sînt amplasate bunurile imobiliare destinate riturilor de cult			
9	misiunile diplomatice și alte misiuni asimilate acestora, precum și organizațiile în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte			
10	persoanele prevăzute la lit.h)-l) alin.1, alin.2 al art.283 Titlul VI din Codul fiscal			
11	rezervațiile, parcurile dendrologice și naționale, grădini botanice			
12	terenurile fondului silvic și ale fondului apelor, în cazul în care nu sînt antrenate în activitate de producție			
13	organizațiile științifice și instituțiile de cercetări științifice cu profil agricol și silvic care folosesc pămîntul în scopuri științifice și instructive			
14	terenurile ocupate de plantații multianuale pînă la intrarea în rod			
15	instituțiile de cultură, de artă, de cinematografie, de învățămînt, de ocrotire a sănătății; complexe sportive și de agrement (cu excepția instituțiilor balneare), precum și monumentele naturii, istoriei și culturii, finanțate de la bugetul de stat sau din contul sindicatelor			

Nr. crt.	Denumirea contribuabililor	Prognoza		
		Suprafața (ha)	Cota pentru 1 ha (lei)	Suma pierderilor bugetului (mii lei)
16	terenurile permanent atribuite căilor ferate, drumurilor auto publice, porturilor fluviale și pistelor de decolare			
17	terenurile atribuite zonelor frontierei de stat			
18	terenurile de uz public în localități			
19	înlesnirile acordate de autoritățile reprezentative ale administrației publice locale, conform art.284 al Titlului VI al Codului Fiscal, total (r.20+r.21)			
	<i>inclusiv:</i>			
20	în caz de calamitate naturală sau incendiu, în urma cărora terenurile au fost distruse sau au fost deteriorate considerabil			
21	în caz de atribuire a terenurilor pentru evacuarea din localități a întreprinderilor cu impact negativ asupra mediului înconjurător			
22	alte înlesniri			
23	Total (= r. 1+ ... + r. 19 + r. 22)			

Tabelul 8. Modalitatea de calcul a impozitului pe bunurile imobiliare cu destinație comercială și industrială evaluată ale persoanelor fizice și juridice pe anul 2012

	Indicatorii	Cota de impozitare, %	Prognoza	
			Valoarea estimată a bunurilor imobiliare	Suma impozitului (mii lei)
10	Bunurile imobiliare cu destinație comercială și industrială, inclusiv terenurile	0,1		

Tabelul 9. Modalitatea de calcul a impozitului pe bunurile imobiliare cu destinație agricolă ale persoanelor juridice

	Indicatorii	Cota impozitului %	Prognoza	
			Valoarea de bilanț a clădirilor și construcțiilor	Suma impozitului
10	Clădiri și construcții - total	0,1		
20	Total			

Tabelul 10. Modalitatea de calcul a impozitului pe bunurile imobiliare (neevaluate) ale persoanelor fizice

	Indicatorii	Cota limită a impozitului %	Proгноza	
			Din costul bunurilor imobiliare	Suma impozitului (mii lei)
10	Bunurile imobiliare cu destinație locativă în localitățile rurale, total (r.11+r.12+r.13+r.14+r.15)			
	inclusiv:			
11	nu depășesc 100m ²	0,1		
12	de la 100 la 150m ²	0,15		
13	de la 150 la 200m ²	0,2		
14	de la 200 la 300m ²	1,0		
15	peste 300 m ²	1,5		

Tabelul 11. Modalitatea de calcul a impozitului pe bunurile imobiliare (evaluate) ale persoanelor fizice

	INDICII	Cota impozitului %	Proгноza	
			Valoarea estimată a bunurilor imobiliare	Suma impozitului (mii lei)
100	Bunurile imobiliare cu destinație locativă, total (r.110+r.120+r.130)			
110	în municipiile* (Chișinău, Bălți, Comrat)			
120	în orașe*			
130	în satele (comunele) din componenta municipiilor Chișinău și Bălți*			
200	Garajele*, total (r.210+r.220+r.230)			
210	a) în municipiile Chișinău, Bălți, Comrat			
220	b) în orașe			
230	c) în localități rurale			
300	Întovărășirile pomicole, total (r.310+r.320+r.330)			
310	a) în municipiile Chișinău, Bălți, Comrat			
320	b) în orașe			
330	c) în localități rurale			

	INDICII	Cota impozitului %	Prognoza	
			Valoarea estimată a bunurilor imobiliare	Suma impozitului (mii lei)
400	Bunurile imobiliare cu destinație comercială și industrială pe persoanele fizice (evaluate)	0,1		
500	Bunurile imobiliare cu altă destinație decât cea locativă (neevaluate) total			
	în orașe, în orașe reședința, municipiul Comrat	0,2		
	în municipiile Chișinău și Bălți	0,3		
600	Total (r.100+r.200+r.300+r.400+r.500)			

***Notă:** Cota concretă a impozitului se stabilește de către autoritatea reprezentativă a administrației publice locale. Cota impozitului pe bunurile cu destinație locativă din municipii și orașe și din satele (comunele) din componența mun.Bălți și Chișinău - cota minimă 0,05% cota maximă 0,3% din valoarea estimată a bunurilor.

Tabelul 12. Modalitatea de calcul al înlesnirilor la impozitul pe bunurile imobiliare

Mii lei

		Costul bunurilor imobiliare / valoarea de bilanț	Cota impozitului, %	Suma pierderilor bugetului (mii lei)
1	autoritățile publice și instituțiile finanțate de la bugetele de toate nivelurile			
2	întreprinderile și organizațiile Societății Orbilor, Societății Surzilor și Societății Invalizilor, create pentru realizarea scopurilor statutare ale acestor societăți			
3	întreprinderile penitenciarelor			
4	Centru Republican Experimental pentru Protezare, Ortopedie și Reabilitare al Ministerului Muncii și Protecției Sociale			
5	obiectivele de protecție civilă			
6	organizațiile religioase – pentru terenurile pe care sunt amplasate bunurile imobiliare destinate riturilor de cult			
7	misiunile diplomatice și alte misiuni asimilate acestora, precum și organizațiile în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte			

		Costul bunurilor imobiliare / valoarea de bilanț	Cota impozitului, %	Suma pierderilor bugetului (mii lei)
8	persoanele prevăzute la lit.h)-l) alin.1, alin.(2) al art.283 Titlul VI din Codul fiscal			
9	Suma înlesnirilor, acordate de autoritățile administrației publice locale prevăzută în art.284 Titlul VI al Codului fiscal, total: (r.10+r.11)			
	inclusiv:			
10	în caz de calamitate naturală sau incendiu, în urma cărora bunurile imobiliare au fost distruse sau au fost deteriorate considerabil			
11	în caz de atribuire a terenurilor pentru evacuarea din localități a întreprinderilor cu impact negativ asupra mediului înconjurător			
12	alte înlesniri			
13	TOTAL (= r. 1 + ... + r. 8 + r. 9 + r. 12)			

Taxa pe valoarea adăugată

Tabelul 13. Modalitatea de calcul a taxei pe valoarea adăugată pe anul 2012 (inclusiv agricultura)

Mii lei

nr. crt.	Denumirea indicilor	Prognoza		
		Valoarea fără TVA	Cota TVA %	Suma TVA
10	Livrarea mărfurilor și serviciilor, total (r.11+r.12+r.13+r.14+r.15+r.16)			
	inclusiv:			
11	- la cota de bază		20	
12	- la cota redusă		8	
13	- la cota redusă		6	
14	- la cota zero		0	x
15	- scutite		x	x
16	Importul de servicii		20	
20	Procurarea de mărfuri, servicii (r.21+r.22+r.23)			
21	- la cota de bază		20	
22	- la cota redusă		6	

nr. crt.	Denumirea indicilor	Proгноza		
		Valoarea fără TVA	Cota TVA %	Suma TVA
23	Importul și procurări de mărfuri		20	
30	Suma TVA aferentă vărsării în buget (r.10-r.20)	x	x	

Tabelul 14. Modalitatea de calcul al taxei pe valoarea adăugată pe anul 2012 pe producția din fitotehnie, horticultură, zootehnie

Mii lei

nr.crt.	Denumirea indicilor	Proгноza		
		Valoarea fără TVA	Cota TVA %	Suma TVA
10	Livrarea mărfurilor și serviciilor, total (r.11+ r.12 + r.13 + r.14 + r.15 + r.16)			
	inclusiv:			
11	- la cota de bază		20	x
12	- la cota redusă		8	
13	- la cota redusă		6	x
14	- la cota zero		0	x
15	- scutite		x	x
16	Importul de servicii		20	
20	Procurarea de mărfuri, servicii (r. 21 + r. 22 + r. 23)			
21	- la cota de bază		20	x
22	- la cota redusă		8	
23	Importul și procurări de mărfuri		20	
30	Suma TVA aferentă vărsării în buget (r.10 - r. 20)	x	x	

Mijloacele din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică a UAT

Tabelul 15. Modalitatea de totalizare a încasărilor mijloacelor din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale pe anul 2012

Mii lei

		Codul capitolului	Codul paragrafului	2009 executat	2010		Prognoza 2011
					Planul precizat	Executarea scontată	
10	Mijloacele din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietate publică	211					
	inclusiv:						
11	Mijloacele din privatizarea bunurilor proprietate publică	211	01				
12	Mijloacele din vânzarea apartamentelor către cetateni	211	02				
13	Mijloacele din vânzarea bunurilor proprietate publică	211	03				
14	Mijloacele din vânzarea pachetelor de acțiuni și / sau părților sociale	211	05				
15	Mijloacele din vânzarea încăperilor nelocuibile	211	06				
20	Mijloacele din vânzarea terenurilor	212					
21	Mijloacele bănești de la privatizarea terenurilor proprietate publică a UAT	212	02				
30	Total (= r. 10 + r. 20)						

Taxa pentru folosirea drumurilor

Tabelul 16. Modalitatea de calcul a taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova pe anul 2012

	Indicatorii	Un. de măsură	Cota (lei)	Proгноza	
				Nr de unități	Suma taxei (mii lei)
100	Motociclete, total (r.101+r.102)				
111	pînă la 500 cm ³ inclusiv	unitatea	100		
122	peste 500 cm ³	unitatea	200		
200	Autoturisme, autovehicule pentru utilizări speciale pe șasiu de autoturism sau microbuz, cu capacitatea cilindrică a motorului, total (r.201+r.211)				
201	de pînă la 1500 cm ³ inclusiv	cm ³	0,2		
202	de la 1501 la 2000 cm ³ inclusiv	cm ³	0,2		
203	de la 2001 la 2500 cm ³ inclusiv	cm ³	0,3		
204	de la 2501 la 3000 cm ³ inclusiv	cm ³	0,3		
205	de la 3001 la 3500 cm ³ inclusiv	cm ³	0,4		
206	de la 3501 la 4000 cm ³ inclusiv	cm ³	0,4		
207	de la 4001 la 4500 cm ³ inclusiv	cm ³	0,5		
208	de la 4501 la 5000 cm ³ inclusiv	cm ³	0,5		
209	de la 5001 la 5500 cm ³ inclusiv	cm ³	0,6		
210	de la 5501 la 6000 cm ³ inclusiv	cm ³	0,6		
211	de peste 6000 cm ³	cm ³	0,6		
300	Remorci cu capacitatea de ridicare înscrisă în certificatul de înmatriculare, total (r.301+r.304)				
301	de pînă la 0,75 t inclusiv	tona	120		
302	de la 0,75 la 3,5 t inclusiv	tona	120		
303	de la 3,5 la 10 t inclusiv	tona	120		
304	de peste 10 t	tona	120		
400	Semiremorci cu capacitatea de ridicare înscrisă în certificatul de înmatriculare, total (r.401+r.406)				
401	de pînă la 15 t inclusiv	tona	100		
402	de la 15 la 20 t inclusiv	tona	100		
403	de la 20 la 25 t inclusiv	tona	100		
404	de la 25 la 30 t inclusiv	tona	100		
405	de la 30 la 35 t inclusiv	tona	100		
406	de peste 35 t	tona	100		
500	Autoremorchere, tractoare	unitatea	1000		

	Indicatorii	Un. de măsură	Cota (lei)	Proгноza	
				Nr de unități	Suma taxei (mii lei)
600	Autocamioane, autovehicule pentru utilizări speciale pe șasiu de autocamion, orice alte autovehicule cu autoproulsie, cu masa totală înscrisă în certificatul de înmatriculare, total (r.601÷r.604)				
601	de până la 1,6 t inclusiv	tona	120		
602	de la 1,6 la 5 t inclusiv	tona	120		
603	de la 5 la 10 t inclusiv	tona	120		
604	de peste 10 t	tona	120		
700	Autobuze cu capacitatea, total(r.701÷r.705)	tona			
701	de până la 11 locuri	unitatea	1300		
702	de la 12 la 17 locuri inclusiv	unitatea	1600		
703	de la 18 la 24 locuri inclusiv	unitatea	1900		
704	de la 25 la 40 locuri inclusiv	unitatea	2100		
705	de peste 40 locuri	unitatea	2400		
	Total (= r. 100 + ... r. 700)				

Taxele pentru resursele naturale

Tabelul 17. Modalitatea de calcul a taxei pentru apă pe anul 2012

	INDICII	Cota taxei (lei)	Proгноza	
			Volumul apei extrase m ³	Suma (mii lei)
1	Pentru fiecare 1 m ³ de apă extrasă din fondul apelor	0,3		
2	Pentru fiecare 1 m ³ de apă minerală naturală extrasă, apă potabilă extrasă destinată îmbutelierii	16,0		
3	Pentru fiecare 10 m ³ de apă utilizate la hidrocentrale	0,06		
4	Total			

Tabelul 18. Modalitatea de calcul al taxei pentru lemnul eliberat pe picior pe anul 2012

	Specia forestieră	Lemn de lucru (fără scoarță)						Lemn de foc (cu scoarță)			Total, mii lei
		mare		mijlociu		mic					
		Volum, m ³ taxa pentru 1 m ³ , lei	suma, mii lei	Volum, m ³ taxa pentru 1 m ³ , lei	suma, mii lei	Volum, m ³ taxa pentru 1 m ³ , lei	suma, mii lei	Volum, m ³ taxa pentru 1 m ³ , lei	suma, mii lei		
1	Pin	16		11		6		2			
2	Molid	14		10		5		2			
3	Stejar, frasin, paltin (arșar), fag	28		20		10		3			
4	Salcâm	25		19		9		3			
5	Cais, cireș, dud, măr, păr	43		30		16		3			
6	Mesteacăn, ulm, tei, carpen, glădiță	16		11		6		2			
7	Plop tremurător, plop, salcie	10		7		4		2			
8	Nuc	52		37		26		2			
9	Salcie (lozie)					2					
10	Diverse tipuri de arbori tari	22		18		8		2			
11	Diverse tipuri de arbori moi	9		6		3		2			
12	Diverse tipuri de arbori rășinoase	12		9		4		2			
20	Total										

Tabelul 19. Modalitatea de calcul al taxei pentru efectuarea explorărilor geologice pentru anul 2012

Nr. d/o		Suma (mii lei)	Cota taxei (%)	Suma taxei către plată (mii lei)
1	2	3	4	5
1	Valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor pentru efectuarea explorărilor geologice		5	
2	Total		X	

Tabelul 20. Modalitatea de calcul al taxei pentru efectuarea prospecțiunilor geologice pentru anul 2012

Nr. d/o		Suma (mii lei)	Cota taxei (%)	Suma taxei către plată (mii lei)
1	Valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor pentru efectuarea prospecțiunilor geologice		2	
	Total		X	

Tabelul 21. Modalitatea de calcul al taxei pentru extragerea mineralelor utile pentru anul 2012

Nr. d/o	Minerale utile	Volumul mineralelor utile extrase (m ³)	Costul (mii lei)	Cota taxei (%)	Suma taxei spre plată (mii lei)
1	Materii prime metalifere și materii prime nemetalifere pentru industrie			7	
2	Materiale de construcție nemetalifere			6	
3	Petrol			20	
4	Gaz			20	
5	Ghips, gresie			10	
	Total				

Tabelul 22. Modalitatea de calcul al taxei pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane altele decât cele destinate extracției mineralelor utile pentru anul 2012

Nr. d/o		Cota taxei (%)	Suma totală către plata (mii lei)
1	Valoarea contractuală (de deviz) a lucrărilor de construcție a obiectivului	3	
	Total		

Tabelul 23. Modalitatea de calcul al taxei pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile pentru anul 2012

Nr. d/o		Suma (mii lei)	Cota taxei (%)	Suma taxei spre plată (mii lei)
1	Valoarea de bilanț a construcțiilor subterane folosite pentru desfășurarea activității de întreprinzător		0,2	
2	Total			

Taxele locale

Tabelul 24. Elementele taxei pentru amenajarea teritoriului reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care dispun de baza impozabilă	Salariatii si/sau fondatorii întreprinderilor în cazul în care acestia activeaza în întreprinderile fondate, însa nu sînt inclusi în efectivul trimestrial de salariați	Numarul mediu scriptic trimestrial al salariatilor si/sau fondatorii întreprinderilor în cazul în care acestia activeaza în întreprinderile fondate, însa nu sînt inclusi în efectivul trimestrial de salariați	80 lei anual pentru fiecare salariat si/sau fondator al întreprinderii, în cazul în care acesta activeaza în întreprinderea fondata, însa nu este inclus în efectivul trimestrial de salariați

Tabelul 25. Elementele taxei de organizare a licitațiilor și loteriilor pe teritoriul UAT reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice înregistrate în calitate de întreprinzător-organizator al licitațiilor si loteriilor	Bunurile declarate la licitație sau biletele de loterie emise	Venitul din vânzări a bunurilor declarate la licitație sau valoarea билетelor de loterie emise	0,1%

Tabelul 26. Elementele taxei de aplicare a simbolicii locale reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care aplica simbolica locala pe produsele fabricate	Produsele fabricate carora li se aplica simbolica locala	Venitul din vânzări a produselor fabricate carora li se aplica simbolica locala	0,1%

Tabelul 27. Elementele taxei de plasare (amplasare) a publicității (reclamei) reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de plasare si/sau difuzare a anunțurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, TV, internet, radio, presei periodice, prin tiparituri prin rețelele telefonice, telegrafice, telex, prin mijloacele de transport, prin alte mijloace, precum și cele care amplasează publicitatea exterioară prin intermediul afiselor, pancartelor, panourilor și altor mijloace tehnice	Serviciile de plasare si/sau difuzare a anunțurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, TV, internet, radio, presei periodice, prin tiparituri, prin rețelele telefonice, telegrafice, telex, prin mijloacele de transport, prin alte mijloace, precum și afisele, pancartele, panourile și alte mijloace tehnice prin intermediul carora se amplasează publicitatea exterioară	Venitul din vânzări ale serviciilor de plasare si/sau difuzare a anunțurilor publicitare prin intermediul serviciilor cinematografice, video, TV, internet, radio, presei periodice, prin tiparituri, prin rețelele telefonice, telegrafice, telex, prin mijloacele de transport, prin alte mijloace, cu excepția amplasării publicității exterioare	5%
		Suprafața publicitară	500 de lei anual pentru fiecare metru pătrat

Tabelul 28. Elementele taxei pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii de deservire socială reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care dispun de unități comerciale și/sau de prestări servicii de deservire socială	Unitățile de comerț și/sau de prestări servicii de deservire socială	Suprafața ocupată de unitățile de comerț și/sau de prestări servicii de deservire socială, amplasarea lor, tipul marfurilor desfacute și serviciilor prestate	<p>mun.Chișinău</p> <ul style="list-style-type: none"> - 18000 lei anual pentru fiecare unitate de comerț și/sau de prestări servicii de deservire socială - 75000 lei anual pentru fiecare unitate de comerț și/sau de prestări servicii de deservire socială indicate în secțiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei din 9 februarie 2000

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
			<p>mun.Balti, mun.Comrat</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10800 lei anual pentru fiecare unitate de comert si/sau de prestari servicii de deservire sociala - 45000 lei anual pentru fiecare unitate de comert si/sau de prestari servicii de deservire sociala indicate în secțiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activitatilor din Economia Moldovei din 9 februarie 2000 <p>orase, comune (sate)</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5400 lei anual pentru fiecare unitate de comert si/sau de prestari servicii de deservire sociala - 22500 lei anual pentru fiecare unitate de comert si/sau de prestari servicii de deservire sociala indicate în secțiunea O clasa 92.71 din Clasificatorul Activitatilor din Economia Moldovei din 9 februarie 2000

Tabelul 29. Elementele taxei de piață reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice înregistrate în calitate de întreprinzator-administrator al pietei	Serviciile de piata prestate de administratorul pietei la acordarea de locuri pentru comert	Venitul din vânzari a serviciilor de piata prestate de administratorul pietei la acordarea de locuri pentru comert	20%

Tabelul 30. Elementele taxei de cazare reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzator, care presteaza servicii de cazare	Serviciile prestate de structurile cu functii de cazare	Venitul din vânzari a serviciilor prestate de structurile cu functii de cazare	5%

Tabelul 31. Elementele taxei balneare reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de odihnă și tratament	Biletele de odihnă și tratament	Venitul din vânzări a biletelor de odihnă și tratament	1%

Tabelul 32. Elementele taxei pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, orașelor și satelor (comunelor) reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de transport auto de călători pe teritoriul municipiilor, orașelor și satelor (comunelor)	unitatea de transport, în funcție de numărul de locuri	Numărul de locuri în unitatea de transport	<ul style="list-style-type: none"> - lunar, 500 de lei pentru fiecare autoturism cu capacitatea de până la 8 locuri inclusiv - lunar, 1000 de lei pentru fiecare autovehicul (microbuz) cu capacitatea de la 9 până la 16 locuri inclusiv - lunar, 1500 de lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de la 17 până la 24 de locuri inclusiv - lunar, 1900 lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de la 25 la 35 locuri inclusiv - lunar, 2100 lei pentru fiecare autobuz cu capacitatea de peste 35 locuri

Tabelul 33. Elementele taxei pentru parcare reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice sau fizice, înregistrate în calitate de întreprinzător, care prestează servicii de parcare	Parcarea	Suprafața parcarii	6 lei anual pentru fiecare metru patrat

Tabelul 34. Elementele taxei de la posesorii de câini reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele fizice care locuiesc în blocuri locative – locuințe de stat, cooperatiste și obștești, precum și în apartamente privatizate	Câinii aflați în posesiune pe parcursul unui an	Numărul de câini aflați în posesiune pe parcursul unui an	<ul style="list-style-type: none"> - anual, 9 lei pentru un câine - anual, 27 de lei pentru 2 câini - anual, 90 de lei pentru fiecare câine, dacă sînt în posesiune mai mult de 2 câini

Tabelul 35. Elementele taxei pentru amenajarea localităților din zona de frontieră care au birouri (posturi) vamale de trecere a frontierei vamale reglementate de Codul fiscal

Subiecți ai impunerii	Obiectul impunerii	Baza impozabilă	Cota maximă
Persoanele juridice și persoanele fizice posesoare de autobuze, microbuze, camioane, tractoare cu remorci care intra în și/sau ies din Republica Moldova	Autobuzele, microbuzele, camioanele, tractoarele cu remorci care intra în și/sau ies din Republica Moldova	Numarul unitatilor de transport	– 40 lei pentru un autobuz, microbuz, camion, tractor cu remorca

Capitolul 4 al Titlului VII al CF prevede înlesnirile la plata taxelor locale. În același timp, conform CF autoritatea administrației publice locale, dacă efectuează concomitent modificările corespunzătoare în bugetul unității administrative-teritoriale, poate:

- sa acorde subiecților impunerii scutiri în plus la cele enumerate în CF;
- sa acorde amânări la plata taxelor locale pe anul fiscal respectiv;
- sa prevadă înlesniri la plata taxelor locale pentru categoriile social-vulnerabile ale populației.

Sinteza veniturilor

Tabelul 36. Modalitatea de sinteză a veniturilor bugetare ale UAT

Nr. d/o	Indicatori	Capitol	Paragraf	2012 propuneri de buget	Estimat	
					2013	2014
10	Impozitul pe venit (r. 11 + r. 12)	111				
11	Impozitul pe venitul din salariu	111	1, 9			
12	Impozitul pe venit din activitatea de întreprinzător	111	20, 21, 22			
20	Impozitele de proprietate (r. 21 + r. 22)	114				
21	Impozitul funciar, total	114	1, 6, 7, 2, 3			
22	Impozitul pe bunurile imobiliare, total	114	10, 11, 12, 14			
30	Taxa pe valoarea adăugată*	115	01			
40	Accize, total*	115	10 - 17			
50	Taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova	115	44			
60	Taxele pentru resursele naturale, total	115	51, 53, 54			

Nr. d/o	Indicatori	Capitol	Paragraf	2012 propuneri de buget	Estimat	
					2013	2014
70	Taxele locale					
80	Alte venituri și încasări					
90	Mijloacele speciale	151				
100	Veniturile fondurilor speciale	161				
110	Total venituri (r. 10 + r. 20 + r. 30:100)					
120	Mijloacele din vânzarea și privatizarea bunurilor patrimoniului public a unităților administrativ-teritoriale	200				

*Notă: rândurile 30, 40 numai pentru UTA Gagauzia

Transferurile

Tabelul 37. Transferurile din fondul de susținere financiară a teritoriilor estimate în bugetul de stat pe anii 2012–2014

Nr. d/o	UAT	2012	2013	2014
1	mun.Bălți	59 847,0	55 879,0	51 965,0
2	mun.Chișinău	0,0	0,0	0,0
3	Anenii-Noi	113 769,0	122 751,0	130 743,0
4	Basarabeasca	42 365,0	45 721,0	48 400,0
5	Briceni	82 915,0	89 003,0	93 747,0
6	Cahul	159 205,0	171 398,0	181 094,0
7	Cantemir	109 673,0	118 185,0	125 781,0
8	Călărași	111 127,0	119 048,0	126 477,0
9	Căușeni	135 273,0	142 715,0	151 385,0
10	Cimișlia	88 225,0	95 902,0	102 204,0
11	Criuleni	119 165,0	127 904,0	136 068,0
12	Dondușeni	54 702,0	60 640,0	64 730,0
13	Drochia	112 462,0	121 769,0	129 347,0
14	Dubăsari	69 525,0	74 725,0	79 939,0
15	Edineț	95 369,0	103 169,0	109 058,0
16	Fălești	141 526,0	153 072,0	162 530,0
17	Florești	118 514,0	132 821,0	140 783,0
18	Glodeni	85 519,0	91 848,0	97 544,0
19	Hîncești	185 346,0	199 518,0	211 878,0
20	Ialoveni	149 970,0	160 993,0	169 668,0
21	Leova	85 552,0	92 447,0	98 618,0
22	Nisporeni	113 675,0	121 711,0	129 387,0

Nr. d/o	UAT	2012	2013	2014
23	Ocnia	67 994,0	73 943,0	78 936,0
24	Orhei	146 751,0	161 146,0	169 968,0
25	Rezina	58 185,0	67 904,0	71 421,0
26	Rișcani	94 117,0	100 548,0	107 149,0
27	Sîngerei	145 981,0	155 935,0	165 299,0
28	Soroca	129 242,0	139 472,0	148 271,0
29	Strășeni	137 088,0	146 874,0	155 220,0
30	Șoldănești	73 794,0	83 183,0	88 867,0
31	Ștefan-Vodă	120 388,0	129 421,0	138 038,0
32	Taraclia	55 871,0	59 967,0	63 515,0
33	Telenești	126 641,0	137 204,0	146 006,0
34	Ungheni	164 975,0	180 963,0	190 881,0
35	UTA Găgăuzia	189 103,0	207 010,0	221 208,0
Total pe UAT		3 743 854,0	4 044 789,0	4 286 125,0

Tabelul 38. *Transferurile din fondul republican de susținere socială a populației către fondurile locale de susținere socială a populației pe anii 2012 - 2014*

Mii lei

Nr. d/o	UAT	2012	2013	2014
1	mun.Bălți	3 691,5	3 839,3	3 937,3
2	mun.Chișinău	1 279,8	1 279,8	1 279,8
3	Anenii-Noi	2 047,9	2 133,8	2 192,2
4	Basarabeasca	689,8	717,3	735,1
5	Briceni	2 520,8	2 618,7	2 681,9
6	Cahul	2 798,9	2 917,5	2 996,5
7	Cantemir	1 374,7	1 434,1	1 474,6
8	Călărași	2 035,9	2 119,9	2 176,4
9	Căușeni	2 070,6	2 156,9	2 213,6
10	Cimișlia	1 363,0	1 418,0	1 452,9
11	Criuleni	1 857,9	1 936,9	1 991,3
12	Donușeni	1 495,1	1 553,0	1 589,4
13	Drochia	2 766,0	2 878,5	2 951,4
14	Dubăsari	867,3	903,3	927,9
15	Edineț	2 820,9	2 930,6	3 001,8
16	Fălești	2 495,5	2 599,9	2 669,6
17	Florești	2 553,3	2 657,6	2 725,5
18	Glodeni	1 694,4	1 763,6	1 809,2
19	Hâncești	2 831,0	2 948,7	3 025,9

Nr. d/o	UAT	2012	2013	2014
20	Ialoveni	2 425,3	2 533,6	2 610,7
21	Leova	1 274,4	1 326,5	1 361,0
22	Nisporeni	1 561,1	1 625,3	1 667,7
23	Ocnița	1 640,4	1 703,9	1 744,4
24	Orhei	3 144,9	3 276,0	3 364,0
25	Rezina	1 337,6	1 392,4	1 428,7
26	Râșcani	2 153,0	2 240,4	2 297,6
27	Sângerei	2 475,2	2 578,7	2 649,0
28	Soroca	2 878,3	2 992,7	3 067,5
29	Strășeni	2 324,7	2 423,1	2 490,4
30	Șoldănești	1 277,3	1 329,2	1 363,7
31	Ștefan-Vodă	1 749,9	1 821,8	1 869,4
32	Taraclia	1 152,6	1 201,0	1 233,0
33	Telenești	1 903,2	1 982,1	2 035,5
34	Ungheni	3 005,7	3 132,6	3 219,9
35	UTA Găgăuzia	4 442,1	4 633,3	4 765,2
Total pe UAT		74 000,0	77 000,0	79 000,0

Tabelul 39. Modalitatea de evaluare a veniturilor și cheltuielilor fondurilor locale de susținere socială a populației pe anii 2012-2014

Denumirea indicilor	Aprobat 2011	Proiect 2012	Estimat 2013	Estimat 2014
Sold la începutul anului				
<i>Venituri - total, din care</i>				
Transferuri de la Fondul Republican de Susținere Socială a Populației				
Transferuri de la bugetele unităților administrativ-teritoriale				
Transferuri de la casele de schimb valutar				
Contribuții benevole ale persoanelor fizice și juridice				
Ajutor umanitar				
Alte venituri				
<i>Cheltuieli total, din care</i>				
Acordarea ajutorului material				
Întreținerea Direcțiilor*				
Transferuri la cantinele de ajutor social				
Alte cheltuieli (descifrarea)				
Sold la sfârșitul anului				

*Notă: pentru municipiile Bălți și Chișinău și pe UTA Găgăuzia

